

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

ANA SUBAČ

**MIGRACIJOS PROCESAI IR JŲ ĮTAKA
NUSIKALSTAMUMUI**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
Doc. dr. Artūras Petkus

VILNIUS, 2013

TURINYS

ĮVADAS	3
1. MIGRACIJOS PROCESŲ IR NUSIKALSTAMUMO TEORINĖS SAMPRATOS.....	6
1.1. Migracijos samprata	6
1.1.1. Migracijos rūšys	8
1.1.2. Migracijos priežastys ir jas aiškinančių teorijų apžvalga.....	10
1.2. Nusikalstamumo samprata.....	13
1.2.1. Nusikalstamumo apibrėžimas ir pagrindiniai bruožai.....	13
1.2.2. Nusikalstamumo rodikliai	16
2. STATISTINIŲ DUOMENŲ ANALIZĖ	18
2.1. Migracijos procesai Lietuvoje.....	18
2.1.1. Emigracija Lietuvoje.....	21
2.1.2. Imigracija Lietuvoje.....	27
2.1.3. Nelegali imigracija.....	29
2.2. Nusikalstamumas Lietuvoje 2004–2012 metais	31
2.2.1. Registruoto nusikalstamumo pagrindinių rodiklių apžvalga	31
2.2.2. Užsienio šalių piliečių Lietuvoje padarytų nusikalstamų veikų analizė	39
2.3. Nusikalstamumo ir migracijos procesų ryšys.....	42
3. EKSPERTŲ NUOMONĖS TYRIMAS	48
3.1. Tyrimo metodologija	48
3.2. Tyrimo rezultatai	49
3.2.1. Emigracija: priežastys, problemos ir pasekmės	49
3.2.2. Imigracija: priežastys, problemos ir pasekmės	55
3.2.3. Tarptautinis organizuotas nusikalstamumas, migracija ir Lietuva.....	59
3.2.4. Migracijos procesų ir nusikalstamumo kitimo tendencijos.....	63
IŠVADOS	65
REKOMENDACIJOS	67
LITERATŪROS SĄRAŠAS	68
SANTRAUKA.....	75
SUMMARY.....	77
PRIEDAI.....	79

IVADAS

Temos aktualumas. Pastaraisiais dešimtmečiais, spartėjant globalizacijos tempams, migracijos procesai tampa itin aktuali tema visoje Europoje. Europos Sąjungos (toliau – ES) teisėje įtvirtinta asmenų judėjimo laisvė, kuri reiškia, kad ES piliečiai gali nevaržomai judėti valstybių narių teritorijoje, o įdarbinimo, darbo užmokesčio ir kitų darbo ir užimtumo sąlygų atžvilgiu panaikinama bet kokia valstybių narių darbuotojų diskriminacija dėl pilietybės¹. Ši laisvė daugeliui žmonių yra pagrindas pakeisti gyvenamąją vietą, susirasti geresnį darbą, užtikrinantį aukštesnį pragyvenimo lygį ir didesnes socialines garantijas.

Migracija ypač būdinga pokomunistinėms šalims, Lietuvai – ne išimtis. Iki 1990-ųjų stebėtą pastovų gyventojų prieaugį dėl migracijos iš buvusios SSRS (vidutiniškai 6–8 tūkst. žmonių per metus) pakeitė masinė emigracija². Per 1990–2004 metų laikotarpį dėl emigracijos Lietuva neteko apie 10 procentų savo gyventojų, o nuo 2004 m., atsivėrus ES sienoms ir Lietuvai tapus visaverte ES nare, šie skaičiai dar didesni. Pastaraisiais metais Lietuvos gyventojų emigracijos mastai tokie dideli, kad tiesiogiai lemia struktūrinius visuomenės pokyčius ir daro įtaką socialinei, kultūrinei, politinei sferoms, o migracijos sukeliama teigiami padariniai, tokie kaip nedarbo sumažėjimas, įgyjama užsienio patirtis, seniai nublinksta prieš atsirandančias problemas. Dėl iškreiptos / specifinės emigruojančiųjų sudėties ne tik mažėja gyventojų skaičius, bet ir susidaro demografinės struktūros disproporcijos, o kai kuriuose ekonomikos sektoriuose net ir krizės sąlygomis ima stigti darbo jėgos, ypač aukštos kvalifikacijos specialistų³. Daugelis ekonomistų ir mokslininkų pabrėžia, kad esant tokio masto emigracijos procesams, aštrėja protų nutekėjimo problema, valstybės nutautėjimo grėsmė, auga tarptautinis nusikalstamumas, mažėja Lietuvos, kaip valstybės investicinis patrauklumas (A. Sipavičienė, M. Adomėnas, R. Rudzkiš ir kt.⁴). Psichologai jau viešai diskutuoja apie paliktų emigravusių tėvų vaikų problemas. Dėl šių priežasčių moksliniai tyrimai ir analizės migracijos tema tampa itin reikšmingi. Tačiau svarbu paminėti, kad be jau įvardytų migracijos teigiamų rezultatų ir problemų, migracijos bei mobilumo galimybės sukuria palankias

¹ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. 45 straipsnis. 2010 03 30 C 83/47.

² Sipavičienė A. *Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė*. Vilnius: UAB „Multiidėja“, 2006, 4p.

³ Sipavičienė A., Gaidys V., Jaršovas M. *Lietuvos gyventojų požiūris į imigraciją ir darbo imigrantus* [interaktyvus]. Vilnius: UAB „Baltijos kopija“, 2010 [žiūrėta 2011-06-10]. <<http://www.iom.lt/documents/Lietuvos%20gyventoju%20poziuris.pdf>>

⁴ Sipavičienė A. *op. cit.*, p. 4. Adomėnas M. Lietuvių emigracija: priežastys, tendencijos, pasekmės. Lietuvos Respublikos Seimo konferencija „*Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai*“. Vilnius: *VĮ Seimo leidykla*, „*Valstybės žinios*, 2006, p. 25; Rudzkiš R. Jau neramu, kad emigrantai nesiunčia į Lietuvą pinigų. *Ekonomika* [interaktyvus]. Vilnius, 2012 [žiūrėta 2012-12-10] <>; Glinskienė R., Petuškienė E. Pasaulinės ekonominės krizės poveikis lietuvių reemigracijos ir protų nutekėjimo procesams. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2009. 1 (14). p.763

sąlygas vystytis tarptautiniam organizuotam nusikalstamumui, tam tikroms nusikalstamoms veikoms (pvz.: prekyba žmonėmis, prostitucija, kontrabanda ir pan.) bei vis labiau keičia jų pobūdį. Tai lemia poreikį analizuoti migracijos procesų kriminalinius aspektus.

Darbo temos naujumą lemia tai, kad Lietuvoje trūksta išsamių ir kompleksinių pastarųjų metų tyrimų migrantų padaromų nusikalstamų veikų mastui ir pobūdžiui nustatyti, nėra įvertinta masinio emigravimo įtaka nusikalstamumo lygiui šalyje. Migracijos procesai plačiai nagrinėjami darbo rinkos kontekste (A. Sipavičienė, M. Jeršovas, A. Stulgienė, A. Daunorienė, M. Martinaitis, D. Žvalionytė, D. Kuzmickaitė ir kiti autoriai⁵). Tiriant migracijos procesų sąsajas su nusikalstamumu klausimus, plačiau aptartos tik nelegalios migracijos ir imigracijos keliamos problemos bei analizuojamos atskirų nusikalstamų veikų, turinčių tarptautinių požymių, aktualijos (A. Sipavičienė, D. Tureikytė⁶, G. Jurgelaitienė, S. Starkus⁷, E. Nedzinskas⁸, A. Gutauskas ir kt.). Pastebėtina, kad ES šalys senbuvės jau atkreipė dėmesį į šių rodiklių tarpusavio sąsają. Migracijos ir nusikalstamumo ryšį Italijoje analizavo Milo Bianchi, Paolo Buonanno ir Paolo Pinotti, tyrimų ir analizės centras Anglijoje ir kiti⁹.

Šio mokslinio tiriamojo darbo **problematika** yra tai, kad iki šiol nėra atlikta išsamių migracijos procesų ir nusikalstamumo sąryšio tiriamųjų darbų, atskleidžiančių šių dienų Lietuvos realijas ir ateities perspektyvas. Būtent analizuojamų reiškinių specifika lemia tai, kad duomenys, reikalingi visapusei šios problemos analizei, yra sunkiai prieinami, registruota statistika neatskleidžia realios susiklosčiusios situacijos. Vien Lietuvos statistinių duomenų nepakanka, o ištirti asmenis, tiesiogiai susijusius su šiais procesais, jų bruožus, motyvus ir kitus aspektus sunku dėl skirtingų dislokacijos vietų.

Šio tyrimo objektas – migracijos ir nusikalstamumo procesai Lietuvoje 2004–2012 metais.

Dėl statistinių duomenų trūkumo, šiame darbe nebus analizuojama mobilumo šalies viduje įtaka nusikalstamumo lygiui.

Hipotezė. Didėjanti emigracija mažina nusikalstamumo lygį šalyje.

Šio darbo tikslas – kiek leidžia magistro baigiamojo darbo apimtis, atlikus migracijos procesų ir nusikalstamumo sąveikos analizę, pateikti vertingų rekomendacijų, kaip valdant migracijos procesus

⁵ Sipavičienė A., Jeršovas M. Darbo jėgos migracija: poreikis ir politika Lietuvoje [interaktyvus]. Vilnius: UAB „Sapnų sala“, 2010 [žiūrėta 2011-06-18]. <http://ec.europa.eu/ewsi/UDRW/images/items/doc1_17201_2598397.pdf>
Stulgienė A., Daunorienė A. Migracijos poveikis darbo jėgos rinkos pusiausvyrai. *Ekonomika ir vadyba*. 2009, 14: 984;
Martinaitis Ž., Žvalionytė D. Emigracija iš Lietuvos: ką žinome, ko nežinome ir turėtume žinoti? *Politologija*. 2007, 3 (47): 112 – 113.

⁶ Tureikytė D., Sipavičienė A., Nelegali migracija Lietuvoje: retrospektyva ir šių dienų problemos. Vilnius, 2002;

⁷ Jurgelaitienė G., Starkus S. *Nelegalios migracijos ir nelegalaus mobilumo prevencija Europoje*. Vilnius: Lietuvos teisės akademijos Leidybos centras, 2000;

⁸ Nedzinskas A. Imigracijos įtaka visuomenės saugumui: Teisiniai ir sociologiniai aspektai. *Jurisprudencija*. 2007 12(102): 81–87

⁹ Bianchi M., Buonanno P., Pinotti P. *Immigration and crime: an empirical analysis*. Bank of Italy, Economic Research and International Relations Area TD No. 698.

sukurti saugesnę kriminogeninę situaciją Lietuvoje.

Keliami šie tyrimo uždaviniai:

1. atskleisti teorines migracijos bei nusikalstamumo sampratas;
2. apžvelgti pagrindines migracijos priežastis bei jas aiškinančias teorijas;
3. išanalizuoti migracijos bei nusikalstamumo lygio kitimo tendencijas bei tarpusavio sąveiką;
4. nagrinėjamos temos apimtyje, remiantis ekspertų apklausos duomenimis, atlikti situacijos Lietuvoje analizę ir vertinimą.

Tyrimo metodai. Tiriant migracijos procesų ir su jais susijusių nusikalstamų veikų ypatumus ir siekiant kuo išsamiau atskleisti tyrimo objektą, teorinėje darbo dalyje bus taikomi loginis, lyginamasis, aprašomasis ir mokslinės literatūros analizės metodai. Analizuojant statistinius duomenis pagrindinis naudojamas metodas – statistinės analizės, o atliekant ekspertų nuomonės tyrimą – apklausos metodas. Statistiniai duomenys apdoroti kompiuterinėmis SPSS ir MS EXCEL programomis.

Pagrindinė literatūra. Siekiant kuo išsamiau atskleisti problemą bei pateikti reikšmingas rekomendacijas, darbe bus remtasi ES teisės aktais, Lietuvos Respublikos teisės aktais, Statistikos departamento bei Migracijos departamento duomenimis, Informacijos ir ryšių duomenų departamento prie Vidaus reikalų ministerijos statistiniais duomenimis (forma 2Ž-APSK, forma 30-SAV, Forma 1-G), Valstybės sienos apsaugos tarnybos statistika, Lietuvos ir užsienio autorių atliktais tyrimais, monografijomis bei moksliniais straipsniais, antriniais interneto šaltiniais.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro turinys, įvadas, trys skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas ir santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. Visų pirma, darbe analizuojama teorinė migracijos samprata, jos priežastys ir jos pagrindžiančios teorijos bei teorinė nusikalstamumo samprata, atskirai apžvelgiant nusikalstamumo bruožus bei rodiklius. Antrame skyriuje tiriami tiek tarptautinės migracijos, tiek nusikalstamumo lygio statistiniai rodikliai, jų tarpusavio ryšys. Trečiame skyriuje apklausos būdu tiriama ekspertų nuomonė apie migracijos ir nusikalstamumo ryšį, nustatomos pagrindinės probleminės sritys. Vėliau pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

1. MIGRACIJOS PROCESŲ IR NUSIKALSTAMUMO TEORINĖS SAMPRATOS

1.1. Migracijos samprata

Nors migracijos istorija sutampa su žmonijos istorija, tačiau kaip socialiai reikšmingas, nuolatinis, individualiai motyvuotas ir laisvas reiškinyss atsirado tik industrializacijos ir urbanizacijos periodu. Tarptautinė darbo jėgos migracija atsirado prieš keletą šimtmečių, ir vieni pirmųjų ją aiškino klasikais, teigdami, jog žmonės, kaip ir bet kurie darbo ištekliai, juda iš išteklių pertekliaus regionų į tuos regionus, kur jaučiamas darbo jėgos trūkumas¹⁰. Pasak D. S. Massey, moderniosios tarptautinės migracijos istoriją galima suskirstyti į keturis etapus. 1500–1800 merkantilizmo klestėjimo metais, vykstant kolonizacijos procesams, pagrindiniai migracijos srautai buvo iš Europos į kitus žemynus. Nors tikslūs migracijos skaičiai nežinomi, migrantų buvo tiek, kad Europos žemynas tapo pagrindinis migrantų šaltinis visame pasaulyje. To meto migrantai sukūrė keturis pagrindinius sluoksnius – žemdirbius, amatininkus, smulkiuosius verslininkus ir kalinius, išsiųstus iš šalies atlikti bausmės. Nors europiečių Amerikoje nebuvo daug, vystant žemdirbystę, plantacinius ūkius, reikėjo pigios darbo jėgos ir tai turėjo įtakos Amerikos gyventojų skaičiaus augimui. Antroji migracijos banga buvo XIX a. pradžioje, pramonės perversmo laikotarpiu. 1800–1925 metais daugiau nei 48 milijonai Europos gyventojų emigravo į Ameriką. Pagrindinės emigracijos kryptys buvo Argentina, Australija, Naujoji Zelandija, Kanada ir JAV¹¹.

Kalbant apie Baltijos valstybes, XIX a. pabaiga gali būti charakterizuojama kaip pirmosios masinės emigracijos bangos pradžia iš Lietuvos, Lenkijos, Rusijos į Vakarų, daugiausia į JAV, beveik tuo pat metu sutampanti su šių procesų pradžia ir kitose Rytų Europos šalyse. Antroji Lietuvos emigracijos banga – antrojo pasaulinio karo laikotarpiu, iš esmės sąlygota politinių priežasčių ir žmonių noro jaustis saugesniais nuo nacių vykdomos antisemitizmo programos ar nuo sovietų propaguojamų masinių trėmimų¹². Sovietų Sąjungos gyvavimo metu, „geležinės uždangos“ paskirtis buvo apsaugoti nuo gyventojų migracijos į vakarus, todėl nenuostabu, kad trečioji neregėtų masių emigracijos banga kilo būtent po Sovietų Sąjungos žlugimo. Ne išimtis ir Lietuva. Įdomu pastebėti, kad iki 1990 metų tarptautinės migracijos tyrimai Lietuvoje buvo tabu. Informacija apie tarptautinę migraciją ir net apie vadinamąją tarprespublikinę migraciją buvo tarnybinio naudojimo ar net slapta, tad jokie išsamesni demografiniai ar sociologiniai tyrimai šioje srityje nebuvo atliekami¹³.

Nors migracijos procesai per ilgą gyvavimo laikotarpį atrodo labai gerai suvokiami, skirtingi

¹⁰ Misiūnas A., Bratčikoviėnė N. Migracijos tendencijos. *Lietuvos statistikos darbai*. 2006 (45):16.

¹¹ Massey D. S. Et al. Worlds in motion. *Understanding International Migration at the End of Millenium*. New York: Oxford Univerity Press, 1998:1 – 5.

¹² L. Kriaučionytė. Lietuvos ir kitų poskomunistinių šalių migracijos tendencijos tampa grėsmingomis. *Geopolitika* [interaktyvus]. Vilnius, 2006-04-18 [žiūrėta 2011-08-15]. <<http://www.geopolitika.lt/?artc=456>>

¹³ Sipavičienė A. *supra* note 2, p. 4

autoriai pateikia skirtingus migracijos apibrėžimus.

1 lentelė. Migracijos apibrėžimai¹⁴

Autoriai	Apibrėžimas
Lietuvos laisvosios rinkos institutas	<i>Migracijos</i> sąvoka apima bet kokį žmonių judėjimą – vienoje valstybėje ar kertant jų sienas; ilgam ar trumpam laikotarpiui; savanorišką arba priverstinę; ieškant kitos darbo ar bedarbystės vietos; legalią ir nelegalią; migraciją siekiant pakeisti politinę, socialinę, ekonominę, kultūrinę ar kitokią aplinką.
G. Jurgelaitienė, S. Starkus	<i>Migracija</i> – vienos valstybės gyventojų perskėlimas ilgam laikui į kitą valstybę.
A. Maslauskaitė, V. Stankūnienė	<i>Migracija</i> – gyventojų persikėlimas iš vienos gyvenamosios vietos į kitą, kertant administracines vietovės ribas; <i>migracija</i> yra individų ar grupių persikėlimas iš vienos gyvenamosios vietovės į kitą, turint tikslą naujoje vietovėje pasilikti pakankamai ilgą laiką; <i>migracija</i> yra asmenų persikėlimas santykinai ilgam laikui, gana dideliu atstumu; gyvenamosios vietos keitimas visam ar tam tikram laikui kertant teritorines ribas.
Anna Pokhlebaeva	<i>Migracija</i> – tai žmonių persikėlimas į kitą teritoriją (valstybę ar kitą teritorinį vieneta), sąlygojamas įvairių priežasčių ir siekiama apsigyventi laikinai arba nuolat.
Zhana Antonovna Zajonchkovskaja	<i>Migracija</i> (siaurąja prasme) – tai žmonių persikėlimas į kitą nuolatinę gyvenamąją vietą, kuris gali būti tiek tos pačios valstybės teritorijoje, tiek ir už jos ribų.
EMN terminų žodynas	<i>Migracija</i> (Europos kontekste) – tai bendras terminas, kartu apibūdinantis emigracijos ir imigracijos procesus, kai asmuo iš vienos ES valstybės narės ar trečiųjų šalių nuolatinės gyvenamosios vietos įsikuria naujoje nuolatinėje gyvenamojoje vietoje ES valstybės narės teritorijoje tam tikram laikotarpiui, kuris turi būti ne trumpesnis nei dvylika mėnesių; <i>Migracija</i> (pasaulio kontekste) – žmonių judėjimas tiek kertant vienos valstybės sieną (tarptautinė migracija), tiek judėjimas šalies viduje (vidinė migracija). Migracija plačiuoju požiūriu apima populiacijos judėjimą (persikėlimą į kitą teritoriją), nepriklausomai nuo persikėlimo laikotarpio ilgio, priežasčių; migracija taip pat apima ir pabėgėlius, iškeldintus asmenis, ekonominius migrantus.

Apibendrinant, nesunku pastebėti, kad nors ir migracijos sąvokos aiškinimai nėra identiški (1 lent.), vienijantys veiksniai yra gyvenamosios vietos pokytis ir laikotarpis. Taigi galima daryti išvadą ir šiame darbe vadovautis šiuo migracijos apibrėžimu:

¹⁴ sudaryta autorės remiantis Lietuvos laisvosios rinkos instituto tyrimas. *Pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams* [interaktyvus]. Vilnius, 2006 04 25: 7 [žiūrėta 2011-09-15]. <http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/tyrimas_migracija_pagrindines_priezastys_ir_gaires_pokyciams/3324>; ¹⁴ Juregelaitienė G., Starkus S. *Supra* note 7, 6p.; Maslauskaitė A., Stankūnienė V, *Šeima abipus sienos. Lietuvos transnacionalinės šeimos genezė, funkcijos, raidos perspektyvos*. Vilnius: „Mokslo aidai“, 2007: 16; Pokhlebaeva A. Ponjatie migracii i ijo klasifikacija [Concept of migration and its classification]. *Zhurnal mezhdunarodnogo prava i mezhdynarodnykh otnashenij* [Journal of International Law and International Relations][interaktyvus]. 2005, 3 [žiūrėta 2011-09-15]. <http://evolutio.info/index.php?option=com_content&task=view&id=765&Itemid=215>; Zajonchkovskaja Zh. A. Migracija vyshla iz teni [Migration out of the shadows]. *Otechestvennye zapikki* [Domestic notes][interaktyvus]. 2004, 4 [žiūrėta 2011-09-15]. <http://magazines.russ.ru/oz/2004/4/2004_4_4.html>.

Migracija – procesas, kurio metu žmogus, įvairių priežasčių veikiamas, keičia savo nuolatinę gyvenamąją vietą iš vienos valstybės į kitą pakankamai ilgam laikotarpiui, siekdamas tam tikrų tikslų, tačiau pagrindinis tikslas nėra turistinis šalies pažinimas ar kitoks trumpalaikis vizitas.

Be to, analizuojant migracijos sąvoką, svarbu suvokti *migracijos* ir *mobilumo* sąvokų skirtumą. Mobilumas – gyventojų kilnojimasis valstybės viduje (teritorijoje), trumpalaikis persikėlimas dirbti, atostogauti ir pan. iš vienos valstybės į kitą, gyventojų statuso, jų veiklos, poilsio srities pasikeitimas ir pan.¹⁵ Dėl šios priežasties, mobilumas suprantamas žymiai plačiau nei migracija, kuri, galima sakyti, yra viena iš mobilumo rūšių.

Kalbant apie migracijos procesus, dažnai vartojamos emigracijos ir imigracijos sąvokos, todėl tikslinga apibrėžti ir šiuos terminus. *Emigracija* ([lot. Emigratio — išsikėlimas] – 1. žmonių persikėlimas iš tėvynės į kitas šalis¹⁶. EMN terminų žodyne *emigracijos* terminas Europos Sąjungos kontekste apibrėžiamas kaip veiksmas, kai asmuo, būdamas vienos valstybės narės rezidentas, persikelia į kitą nuolatinę gyvenamąją vietą kitoje valstybėje narėje ne trumpiau (arba tikėtina, kad ne trumpiau) kaip dvylikai mėnesių. Globaliu mastu – tai asmens persikėlimas iš vienos valstybės į kitą, siekiant joje įsikurti. *Imigracija* – priešpriešinis procesas emigracijai. Tas pats migruojantis žmogus yra emigrantas gimtinėje (išvyksta į kitą valstybę) ir imigrantas priimančioje valstybėje (atvyksta į kitą valstybę). Tačiau K. Žibas atkreipia dėmesį į tai, kad nors pagal JT rekomendacijas nuo 2001 tarptautinės migracijos statistikai rengti imigrantu laikomas asmuo, migravęs vieneriems metams ar ilgesniam laikotarpiui, Lietuvoje iki 2008 metų buvo naudojamas šešių mėnesių laikotarpis ir tik nuo 2008 metų, priėmus naują statistikos rinkimo metodiką, naudojamas dvylikos mėnesių terminas¹⁷. Pastebima ir kitų sąvokų skirtumų ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse, o tai savo ruožtu apsunkina palyginamąją analizę, statistikos duomenų korektiškumą.

1.1.1. Migracijos rūšys

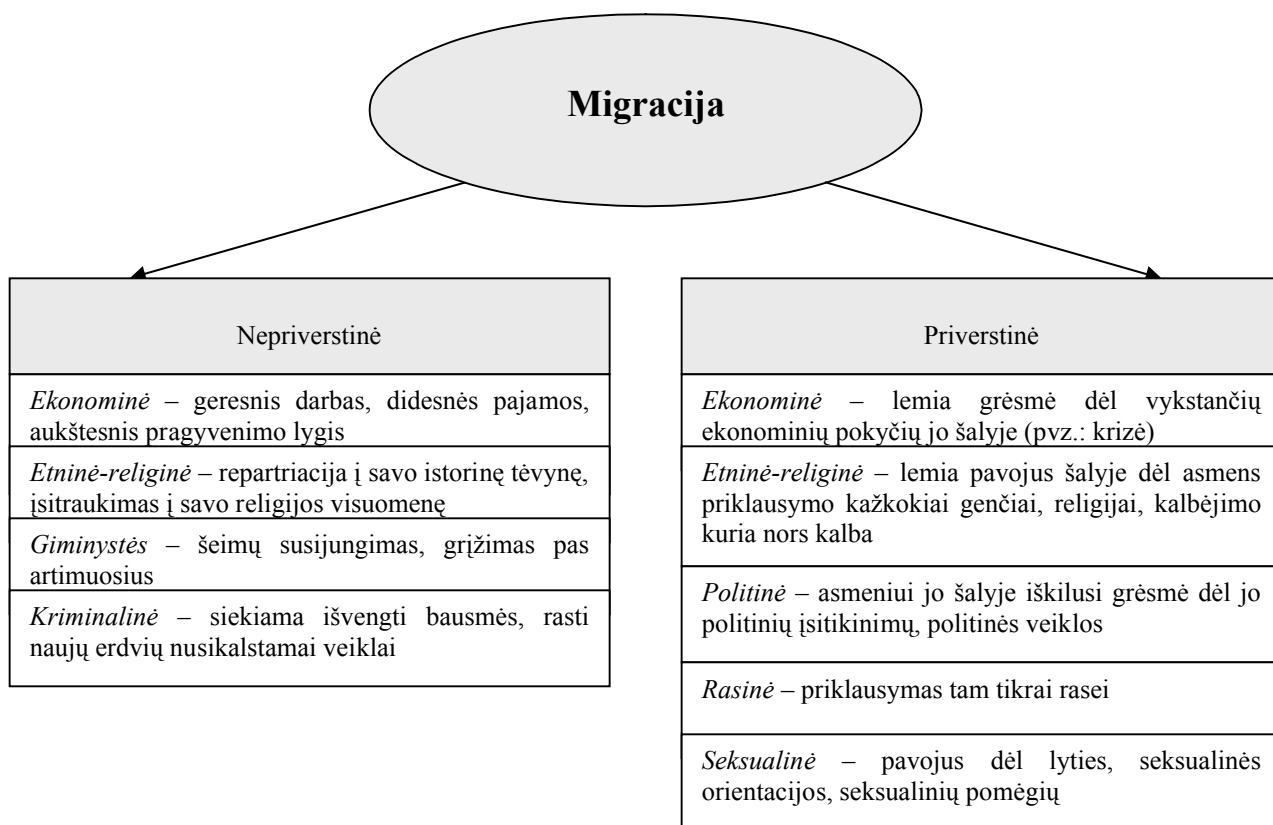
Migracija gali būti klasifikuojama įvairiais pagrindais. Išskiriamos dvi pagrindinės migracijos rūšys: priverstinė ir nepriverstinė. Priverstinė migracija – kai asmuo persikelia į kitą šalį dėl jam iškilusios grėsmės. Grėsmė savo ruožtu gali būti politinė, religinė, etninė, rasinė, seksualinė ar ekonominė, o nepriverstinė migracija – kai asmuo keliai į kitą šalį, siekdamas geriau patenkinti savo ekonominius, realizacijos ar kitus poreikius. Galima išskirti ekonominę, etninę, religinę, giminystės, kriminalinę nepriverstinės migracijos porūšius¹⁸. Priverstinės ir nepriverstinės migracijos porūšiai pateikti 1 paveiksle.

¹⁵ Juregelaitienė G., Starkus S. *supra* note 7, p. 6.

¹⁶ Tarptautinių žodžių žodynas. Emigracija [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-20] <<http://www.terminai.lt/?s=Emigracija>>

¹⁷ Žibas K. Tarptautinė migracija Lietuvoje: problematika ir sąvokos. *Etniškumo studijos*. 2009/2: 7.

¹⁸ Juregelaitienė G., Starkus S. *op. cit.* p. 6-7.

1 pav. **Migracijos rūšys**¹⁹

Toks migracijos rūšių, pateiktų 1 paveiksle, skirstymas yra labiausiai paplitęs teorijoje. A. Maslauskaitė, V. Stankūnienė pastebi, kad migracijos rūšis galima išskirti remiantis įvairiais pagrindais:

- pagal trukmę: ilgalaikė, trumpalaikė, pastovi, sezoninė, turistinė;
- pagal legalumą: legali, nelegali;
- pagal persikėlimo kryptį / vietą: vidinė, išorinė, lokali;
- pagal migracijos pobūdį / motyvus: mokslo, šeimos susijungimo, darbo;
- pagal migrantų kvalifikacijos išsaugojimą: „protų nutekėjimas“, „rankų nutekėjimas“ ir kitos rūšys²⁰.

Svarbu pabrėžti, kad šios migracijos rūšys persipina tarpusavyje, nes asmuo priima sprendimą migruoti dažniausiai veikiamas įvairių priežasčių, dažnai netgi asmeninių interesų, kuriuos dažniausiai žino tik pats migrantas.

Autorės nuomone, ekonominės, kriminalinės ir seksualinės migracijos rūšys yra labiausiai susijusios su deviacija bei nusikalstamumu, todėl būtent šios rūšys bus analizuojamos darbe. Dėl ribotos darbo

¹⁹ G. Jurgelaitienė, S. Starkus. *supra* note 7, p. 6-7.

²⁰ Maslauskaitė A., Stankūnienė V, Šeima abipus sienos. *Lietuvos transnacionalinės šeimos genezė, funkcijos, raidos perspektyvos*. Vilnius: „Mokslo aidai“, 2007, p.15.

apimties nebus analizuojama vietinė ir lokali migracija.

1.1.2. Migracijos priežastys ir jas aiškinančių teorijų apžvalga

Nors migracijos procesai vyko nuo pat žmonijos atsiradimo, visos teorinės šio reiškinių analizės atsirado palyginus neseniai. Migracijos teorijų pradininkas – Ravenstein'as, pirmasis suformavęs migracijos dėsnius, pabrėžė ekonominę migracijos kilmę. Jo idėjos tapo pagrindu tolimesnėms teorinėms analizėms, kurios pasitvirtina ir šiuolaikiniuose procesuose. Iki šiol nėra universalios, visus aspektus apimančios migracijos teorijos. Tačiau pastaruoju metu, įvairuojant migracijai, spartėjant globalizacijos procesams, plečiasi ir migracijos procesus aiškinančių teorijų ribos²¹.

Viena populiariausių teorijų, aiškinančių tarptautinę migraciją, yra neoklasikinis „**stūmos ir traukos**“ modelis. Šio teorinio modelio centre yra racionalus individas, nuolat vertinantis migracijos naudą ir nuostolius, kuriuos sudaro atskirų šalių dabartinės ir prognozuojamos ateities sąlygos. Tėvynėje veikia stūmos veiksniai, tokie kaip mažas darbo užmokestis, nedarbas, nepakankamos socialinės garantijos ar pan., o užsienio šalyje – traukos veiksniai, tokie kaip geresnis darbas, aukštesnis pragyvenimo lygis ir pan. Pagal „stūmos ir traukos“ modelį, racionalus individas įvertina šiuos veiksnius ir sprendžia, ar emigracijos nauda yra didesnė už nuostolius. Taigi asmenys, kuriems emigracijos nauda didesnė nei nuostoliai, emigruoja, kiti – lieka tėvynėje²². Svarbiausiais emigracijos kaštais dažniausiai įvardijama savos kultūrinės aplinkos palikimas, socialinių ryšių sutrūkinėjimas, šeimos ryšių susilpnėjimas, prisitaikymas svetimoje aplinkoje, persikėlimo, leidimo dirbti gavimo sunkumai. O migracijos nauda: didesnis atlyginimas, pripažinimas, galimybė dirbti pagal savo kvalifikaciją, tarptautinė patirtis²³. Tačiau šis teorinis modelis yra kritikuojamas dėl šių priežasčių:

a) remiamasi tobulos informacijos prielaida, o asmuo dažnai turi ribotą informaciją, taigi ir ribotą racionalumą. Kita vertus, informacijos rinkimas taip pat yra susijęs su tam tikrais kaštais (sugaištas laikas, kiti informacijos įsigijimo kaštai).

b) neįvertinami kiti, su migracija susiję kaštai – bilietų įsigijimo, naujos vietos apsigyvenimui suradimo ir pan. Be to, ne visada yra paprasta įgytas kompetencijas pritaikyti užsienio valstybėje²⁴.

Nepaisant šios kritikos, autorės nuomone, būtent šis teorinis modelis geriausiai paaiškina emigracijos priežastis Lietuvos pavyzdžiu. Pagrindiniai stūmos veiksniai Lietuvoje yra mažas darbo

²¹ Maslauskaitė A., Stankūnienė V, *supra* note 20, p. 16

²² Viešosios vadybos ir politikos instituto tyrimas. *Lietuvos integracijos į ES poveikis kvalifikuotų Lietuvos viešojo sektoriaus darbuotojų išvykimui dirbti į užsienį* [interaktyvus]. 2006, p. 11. [žiūrėta 2011-08-20] <http://www.euro.lt/documents/poveikio_tyrimai/2006/emigracijos_ataskaita_lt.pdf>

²³ Viešosios vadybos ir politikos instituto tyrimas. *Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos efektyvumo vertinimas* [interaktyvus]. Vilnius: 2009, p. 19 [žiūrėta 2011-08-20]. <<http://www.vpvi.lt/assets/Uploads/Ekonomines-migracijos-reguliavimo-strategijos-efektyvumo-vertinimasVPVI2.pdf>>

²⁴ Viešosios vadybos ir politikos instituto tyrimas. *op. cit.* p. 12.

užmokestis bei jo dydžio neatitikimas įgytai kvalifikacijai (asmuo jaučiasi menkai vertinamas), didelė bedarbystė bei itin žemas saugumo ir stabilumo jausmas. Pagrindiniai traukos veiksniai užsienio valstybėse – ženkliai didesnės pajamos, net ir dirbant nekvalifikuotą darbą, efektyvesnė socialinė apsauga, užtikrinanti didesnę stabilumo jausmą.

Neoklasikinę migracijos teoriją pakeitė **naujoji migracijos ekonomikos teorija**, pagal kurią racionalų sprendimą dėl naudingumo maksimizavimo galimybių priima šeimos ar namų ūkiai, o ne atskiras individas. Emigracija – šeimos strategija, siekiant ne tik padidinti šeimos pajamas, bet ir diversifikuoti pajamų šaltinius, minimizuojant riziką, pvz., nedarbą, pajamų netekimą²⁵. Taigi emigracija tampa galimybe jaustis stabiliau. Dėl šių priežasčių šeima / namų ūkis įvairiais būdais stengiasi padėti vienam iš savo narių vykti į kitą šalį. Net jei tai žymiai ir nepadidina pajamų, tačiau leidžia palaikyti šeimos / namų ūkio ekonominį stabilumą. Rizikos minimizavimas šeimoje gali būti stipresnis tarptautinės migracijos veiksnys nei darbo užmokesčio skirtumai tarp šalių²⁶. Ši teorija pagrindinį dėmesį skiria stabilumo užtikrinimo šeimoje aiškinimui, tačiau, autorės nuomone, nepaaiškina individų, neturinčių šeimos, migravimo priežasčių ir motyvų.

Pasaulio sistemų teorija. Šios teorijos pagrindinis postulatas – gyventojai juda iš periferijos į centrą. Periferija laikomi besivysiantys regionai, centrais – išsivysčiusios valstybės. Centrai ir periferijos tarpusavyje susiję kultūriniais, prekybiniais ir kitais ryšiais²⁷. Valstybėje-centre – stipresnė ekonomika, patrauklesni darbo pasiūlymai ir darbo užmokesčiai, todėl tokios valstybės tampa traukos centru emigrantams iš periferijų, o valstybė-centras aprūpinama pigia darbo jėga. Darytina išvada, kad Lietuva, pagal šią teoriją, dėl itin didelio neigiamo migracijos saldo, gali būti pagrįstai vadinama periferija. Nepaisant to, kad Lietuva yra rinkos ekonomikos valstybė daugiau nei dvidešimtmetį, palyginus su ES senbuvų valstybių ekonomikos rodikliais, socialinės apsaugos lygiu, Lietuva vis dar yra besivystanti valstybė.

Dviejų darbo rinkų teorija. Šios teorijos pagrindinis argumentas yra tai, kad kiekvienoje valstybėje egzistuoja dvi darbo rinkos. Pirmoji darbo rinka skirta vietiniams išsilavinusiems gyventojams ir garantuojanti aukštas pajamas, o antroji darbo rinka skirta migrantams, nes siūlomi darbai yra pavojingi, mažai apmokami ir vietiniai gyventojai nenori jų dirbti²⁸. Kaip pastebi J. Karalevičienė, K. Matuzevičiūtė, ši teorija puikiai paaiškina, kodėl kilmės šalys susiduria su dideliu struktūriniu nedarbu, ir atkreipia dėmesį į tai, kad emigravę darbuotojai sudaro konkurenciją šalies darbuotojams, o tai savo ruožtu mažina

²⁵ Massey D. S. et al. *supra* note 11, p. 21

²⁶ Maslauskaitė A., Stankūnienė V. *supra* note 20, p. 18

²⁷ Karalevičienė J., Matuzevičiūtė K. Tarptautinės emigracijos ekonominių priežasčių analizė Lietuvos pavyzdžiu. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Šiauliai: 2009 1(14): p. 144.

²⁸ Lietuvos laisvosios rinkos instituto tyrimas. [interaktyvus] *supra* note 14, p.7.

jų darbo užmokestį ir įsidarbinimo galimybes. Tačiau ši teorija atmeta stūmimo veiksnius, migraciją dėl asmeninių priežasčių bei nepaaiškina skirtingų emigracijos tempų²⁹. Be to, galima pastebėti, kad ši teorija visiškai nepaaiškina protų nutekėjimo problemos, t. y. neatskleidžiamos aukštos kvalifikacijos specialistų migracijos priežastys.

Migracijos tinklo teorija. Ji migracijos srautus aiškina kaip save generuojantį veiksnį – migrantai suteikia ne tik informacijos apie darbo rinkos situaciją, įsidarbinimo, atlyginimo, apgyvendinimo galimybes, pateikia savo patirtis, bet ir patys noriai ar kaip komercinę paslaugą suteikia informaciją ar teikia kitas paslaugas. Augant migrantų skaičiui mažėja ir migracijos sąnaudos – randasi ir pinga legalūs ar nelegalūs migracijos keliai; komunikacija su išvykimo valstybe; pinigų persiuntimo procedūros ir kt.³⁰ Migracija vyksta etapais: iš skurdaus regiono / šalies vykstama trumpam vizitui į kitą vietovę; įgyjamas patyrimas, sukaupiamos lėšos; grįžtama į savo šalį jau turint aukštesnį statusą (informacijos, žinių, socialinio statuso požiūriu); po to, esant palankioms sąlygoms, į sukurtą aplinką svetimose šalyse vykstama su šeima, giminėmis³¹. Taip kuriasi migrantų tinklai. Jie turi tendenciją augti, kadangi kiekvieno individo persikėlimas yra kaip informacijos šaltinis tiems, kurie kol kas nemigruoja, tačiau kartu yra ir naujų migracijos srautų priežastis³². Lietuvos atveju, ši teorija idealiai pagrindžia emigracijos augimo pokyčius ilguoju laikotarpiu ypač tam tikrose valstybėse. Tačiau ši teorija neįvertina grįžusių emigrantų elgesio modelio, pasikeitus ekonominei situacijai tėvynėje. Be to, visiškai nepaaiškinamos emigracijos srautų mažėjimo priežastys.

Apibendrinus migracijos procesus aiškinančias teorijas, matyti, kad vientisos migracijos teorijos nėra, visos šios teorijos ne prieštarauja viena kitai, o greičiau papildo vieną kitą, priežastingumas nagrinėjamas individo, šalies ar globaliu lygiu. Šiame darbe, analizuojant migracijos ir nusikalstamumo ryšį, svarbiausia išsiaiškinti priežastis ir motyvus, skatinančius emigruoti, todėl priimtinausias teorinis stūmos ir traukos modelis. Tokie stūmos veiksniai kaip nedarbas, mažas darbo užmokestis, žemas socialinio saugumo ir stabilumo jausmas turi įtakos ne tik migracijos procesams, bet ir nusikalstamumui šalyje.

Svarbu pabrėžti, kad be ekonominių, politinių, socialinių, kultūrinių veiksnių šalyje, individo sprendimas emigruoti priklauso ir nuo jo asmeninių savybių bei tikslų, kurie lemia individo veikimo strategiją (2 lent.).

²⁹ Karalevičienė J., Matuzevičiūtė K. *supra* note 27, p.144.

³⁰ Lietuvos laisvosios rinkos institutas. *supra* note 14, p.7.

³¹ Maslauskaitė A., Stankūnienė V, *supra* note 20, p. 21–22.

³² Karalevičienė J., Matuzevičiūtė K. *op.cit.* p. 144 – 145.

2 lentelė. Asmeniniai tikslai ir prisitaikymo prie bendrųjų veiksmų strategijos³³

Strategija	Strategijos paaiškinimas
Kapitalo sutelkimas stabiliai adaptacijai rinkos ekonomikos sąlygomis	Emigrantai siekia sukaupti kapitalo verslui pradėti ar kitoms svarbioms išlaidoms. Būsto įsigijimas įvardijamas kaip vienas iš trumpalaikės ar vidutinio laikotarpio migracijos tikslų.
„Naujo starto strategija“	Galimybė pakeisti socialinę, ekonominę aplinką, pradėti gyvenimą „iš naujo“.
Pragyvenimo šaltinio senatvei užsitikrinimas	Nepasitinkint socialinio draudimo sistema arba prognozuojant mažas išmokas, vidutinio amžiaus žmonės išvažiuoja užsitikrinti stabilų pragyvenimo šaltinį išėjus į pensiją.
Sprendimas emigruoti ir diversifikuoti pajamas	Mažėjant pajamoms iš tam tikros veiklos, migrantai siekia gauti daugiau pajamų iš kitų šaltinių ir taip apsaugoti nuo pajamų mažėjimo.
Geresnio išsilavinimo strategija	Švietimo paslaugų rinka nesugeba konkuruoti dėl dalies potencialių studentų ar mokslo darbuotojų, todėl jie emigruoja siekti geresnio išsilavinimo arba mokslinės veiklos.
Santykinės gerovės padidinimo strategija	Migrantų tikslai yra pagerinti ne absoliutų, bet santykinį gerovės lygį bendruomenėje. Todėl bendras gerovės augimas gali nesumažinti motyvacijos migruoti.
Įgūdžių išnaudojimo ir karjeros strategija	Migracija, siekiant pasinaudoti priimančios valstybės darbo rinkos teikiamomis galimybėmis.
Šeimos susijungimo strategija	Migracija, siekiant gyventi kartu su šeima arba artimaisiais.

Autorės nuomone, jaunų žmonių ekonominę migraciją geriausiai atskleidžia „Naujo starto strategija“. Lietuvoje jaunų žmonių bedarbystė – rimta ir ne vienerius metus egzistuojanti problema. Jaunas žmogus, įgijęs išsilavinimą, dažnai neranda darbo dėl patirties stokos arba siūlomas darbo užmokestis yra minimalus, leidžiantis ne gyventi, o egzistuoti. Dėl šių priežasčių dažnas jaučiasi neįvertintas, o norėdamas susikurti gyvenimo gerovę dažnai renkasi užsienio valstybę kaip naujo gyvenimo pradžią.

Taigi, žmogaus sprendimą palikti gimtąją šalį lemia ne viena priežastis, o jų kompleksas. Tai ne tik bendra šalies ekonominė, politinė, socialinė, kultūrinė aplinkos, bet ir individo asmeninės savybės bei siekiami tikslai.

1.2. Nusikalstamumo samprata

1.2.1. Nusikalstamumo apibrėžimas ir pagrindiniai bruožai

Nusikalstamumas – nuo seno žinomas reiškinys bei daugelių valstybių problema. Net ir pirmykštėse visuomenėse, kuriose net nebuvo įstatymų, visiems privalomų teisės normų, egzistavo tam tikros

³³ Čiarnienė R., Kumpikaitė v., Taraškevičius A. Makroekonominių veiksmų poveikis migracijos procesams: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Ekonomika ir vadyba*. Kaunas: 2009 14: 555.

visuomenės taisyklės, susitarimai, o jų sulaužymas buvo traktuojamas kaip nusikaltimas³⁴. Daugelis nusikalstamumą supranta labai siaurai, kaip statistinę nusikaltimų visumą. Tačiau pats nusikalstamumas yra kur kas platesnio pobūdžio reiškinys. Svarbu suvokti, kad nusikalstamumas yra socialinis reiškinys, todėl betarpiškai susijęs su kitais visuomenėje vykstančiais socialiniais procesais. Būtent dėl socialinės prigimties nusikalstamumas tam tikrais aspektais yra susijęs ir su migracija.

Vieningo nusikalstamumo apibrėžimo nėra, diskutuoti ir šio reiškinio požymiai. Kaip pastebi J. Galinaitytė, vieni autoriai nusikalstamumą apibūdina gan abstrakčiai, kiti autoriai išskiria ir nusikalstamumo požymius, pavyzdžiui, „nusikalstamumas – tai sąlyginai masinis, istoriškai kintantis socialinio, baudžiamojo teisinio pobūdžio klasinės visuomenės reiškinys, susidedantis iš visumos nusikaltimų, padaromų tam tikroje valstybėje per tam tikrą laikotarpį“.³⁵ G. Sakalauskas atkreipia dėmesį į tai, kad apibrėžiant nusikalstamumą, pastebimi skirtumai ne tik mikro- (atskirų mokslininkų), bet ir makrolygmeniu³⁶ (šalių ar regionų, taip pat skirtingų mokslo krypčių). Tačiau pagrįstai galima pritarti G. Sakalauskui ir J. Galinaitytei, kad Vakarų autorių darbuose nusikalstamumo sąvokai skiriama mažiau dėmesio arba ji iš viso neapibrėžiama, keliami tik nusikalstamumo statistikos ir vertinimo klausimai.

Galima išskirti trijų grupių kriminologus, skirtingai aiškinančius nusikalstamumą (3 lent.). Toks skirstymas yra sąlyginis, kartu atspindintis ir šio reiškinio sudėtingumą, kompleksinio požiūrio būtinumą.

3 lentelė. Nusikalstamumą interpretuojančios grupės ir jų kritika³⁷

	Nusikalstamumo apibrėžimas	Kritika
Pirmoji grupė	<i>Nusikalstamumas</i> visuomenei keliantis pavojų, nuo priimtų socialinių normų nukrypstantis elgesys. Nusikalstamumas yra neatsiejama deviantinio elgesio dalis, nes juos lemia bendri socialiniai determinantai, kylantys iš sudėtingų visuomenės raidos prieštaravimų.	Ignoruojiama įvairių deviantinio elgesio rūšių specifika. Nusikalstamos veikos yra labiau pavojingos nei kitos deviantinio elgesio rūšys. Be to, kriminologijoje svarbus tik tas deviantinis elgesys, kuris susijęs su nusikalstamumu.
Antroji grupė	<i>Nusikalstamumas</i> – socialinis ir baudžiamas, teisinis reiškinys, susidedantis iš visumos įvairių nusikaltimų, per tam tikrą laikotarpį tam tikroje valstybėje ar jos dalyje.	Vyrauja daugiau statistinis požiūris, neatskleidžiama nusikalstamumo, kaip socialinio reiškinio, esmė. Ignoruojamas nusikalstamumo kokybinis apibrėžtumas.
Trečioji grupė	<i>Nusikalstamumas</i> – tai nusikalstamas veikas integruojanti sistema, kuri leidžia įvardinti vientisos vienuoliktosios objektų sistemos požymius. Tai yra visuomenės, kaip sistemos, dalis.	Nesutariama dėl nusikalstamumo elementų – ar tai atskiros nusikalstamos veikos, ar tai – nusikalstamumo rūšys (tipai).

³⁴ Antonjan . Ju. M. Kriminologija: izbranye lekcii [Criminology: Selected Lectures]. Moskva: Logos, 2004, p.52.

³⁵ Galinaitytė J. *Kriminologija: teorija ir aktualijos*. Vilnius: Vilniaus verslo teisės akademija, 2009, p. 40-41.

³⁶ Sakalauskas G. et al. *Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai*. Vilnius: „Eugrimas“, 2011, p.14.

³⁷ Sudaryta pagal Galinaitytė J. *op. cit.*, Galinaitytė J., Rudzkiš T. Šiuolaikinio nusikalstamumo sampratos problema. *Jurisprudencija*. 2005 Nr. 70(62): 135.

Kaip matyti iš 3 lentelės, vyrauja trys požūriai į nusikalstamumą. Įvertinus kiekvienos grupės kritiką, galima teigti, kad nusikalstamumas įgyja dvejopą pobūdį – tai ne tik teisinė kategorija, bet ir socialinę prigimtį turintis reiškinys. Kaip pastebi J. Galinaitytė, T. Rudzki, būtent socialinė šio reiškinio prigimtis lemia tai, kad negalima pažinti nusikalstamumo ir jo dėsningumą tiriant tik konkrečias nusikalstamas veikas arba jų sumą, nes per šią nusikalstamų veikų sumą (kiekybinis dydis) atsiranda naujos savybės (kokybinės)³⁸. Nusikalstamumas – nuolatinis procesas visuomenėje, kuris priklauso ne tik nuo visuomenės narių, jų mentaliteto ir vertybių. Šiam procesui didelę įtaką daro ir įvairūs reiškiniai valstybėje, politiniai, religiniai bei ekonominiai veiksniai. Autorės nuomone, nusikalstamumo socialinė prigimtis yra neginčijama, todėl darbe bus atsižvelgiama tiek į statistinius nusikalstamumo rodiklius, tiek ir į kitų socialinių procesų visuomenėje kitimo tendencijas.

I. Dolgova apibrėždama nusikalstamumą, kaip masinį, sistemiškai struktūrizuotą, visuomenei pavojingą reiškinį, atskleidžia pagrindinius šio reiškinio bruožus³⁹. Papildant I. Dolgovą su kitais kriminologais, 4 lentelėje pateikiami pagrindiniai nusikalstamumo bruožai.

4 lentelė. Nusikalstamumo bruožai⁴⁰

Bruožas	Paiškinimas
Masiškumas	Analizuojant nusikalstamumą, tiriami ne pavieniai nusikaltimai, o jų tam tikras kiekis, todėl masiškumas pirmiausia atspindi statistinę reikšmę. Būtent analizuojant nusikalstamų veikų visumą atsiranda galimybės apibendrinti, išskirti bendras tendencijas ir savybes
Sąlyginis savarankiškumas	Nusikalstamumo, kaip proceso, gebėjimas prisitaikyti prie socialinių aplinkos pokyčių ir net socialinę aplinką pritaikyti savo raidai. Nusikalstamumas susiduria su visuomenės interesais, sudaro jiems priešpriešą ir sukuria savitą apsaugos sistemą. Nusikalstamumas nekinta sinchroniškai su visuomenėje vykstančiais pokyčiais.
Istorinis kintamumas	Nusikalstamumas kinta ne tik nuo įstatymų pakeitimų tam tikru laikotarpiu, bet ir nuo nusikalstamumo struktūros bei kokybinių savybių pokyčių teisėje bei pačioje visuomenėje. Šalia faktiškai jau padarytų nusikaltimų, visada egzistuoja naujų nusikaltimų padarymo galimybė.
Sistemiškumas bei sava struktūra	Nusikalstamumas yra didelės teisės pažeidimų sistemos dalis. Tai neišvengiamas reiškinys, turintis savo dėsningumus, vidinę tvarką, reguliarumą ir kartotinumą. Veikiant šiems dėsningumams, nusikalstamumas neįgauna chaotiško pobūdžio.
Pavojingumas visuomenei	Nusikalstamumas stabdo ekonomikos pertvarkymus, dezorganizuoja socialines struktūras, sukelia socialinių institutų disfunkcijas, trikdo socialinę teisinę rimtį ir veikia žmonių nuotaikas, jų gyvenimo kokybę.

³⁸ Galinaitytė J., Rudzki T. *supra note 37*, p. 135 – 136.

³⁹ Dolgova I. *Kriminologija* [Criminology]. Moskva: Norma, 2009, p. 59.

⁴⁰ Sudaryta autorės pagal Galinaitytė J. *supra note 35*; Gilinskij Ja. I. *Kriminologija: teorija, istorija, empiricheskaja baza, socialnyj kontrol* [Criminology: theory, history, empirical basis, social control]. Sankt - Peterburg: Izdatelstvo R. Aslanova, Juridicheskij centr press, 2009, p.46 – 47.; Dolgova I. *op. cit.*, Galinaitytė J., Rudzki T. *supra note 37*, p.138 – 139, *Kriminologija : [vadovėlis]*. Ats. red. J. Bluvšteinas. Vilnius: Pradai, 1994, p. 38.

Autorės nuomone, pagrindiniai nusikalstamumo bruožai, leidžiantys įvertinti skirtingų reiškinių poveikį viena kitam, yra masiškumas ir istorinis kintamumas, tačiau neatmetama ir kitų savybių įtaka. Nustačius pagrindinius nusikalstamumo bruožus, galima daryti išvadą, kad *nusikalstamumas yra nusikalstamas veikas apjungiantis, sąlyginai savarankiškas, kintantis laike, turintis savo sistemą ir struktūrą, socialinis ir teisinis reiškinys, darantis neigiamą poveikį tiek visuomenei, tiek visai valstybei*. Ir nors nusikalstamumas laikytinas neišvengiamu socialiniu reiškiniu, visuomenė bei valstybė gali šį reiškinį socialiai kontroliuoti, mažinti nusikalstamumo įsitvirtinimo mastus.

1.2.2. Nusikalstamumo rodikliai

Nusikalstamumas, kaip ir kiti kaupiamieji reiškiniai, pasižymi statistiškai išmatuojamomis savybėmis. Matuojamos šių savybių reikšmės yra vadinamos nusikalstamumo rodikliais⁴¹.

Tradiciskai išskiriama ši nusikalstamų veikų statistika: registruotos nusikalstamos veikos, ištirtos nusikalstamos veikos, ištirti (įtariamai / kaltinami) nusikalstamas veikas padarę asmenys ir kiti rodikliai, pagal kuriuos sudaroma nacionalinė ir tarptautinė nusikalstamumo statistika⁴². Tačiau svarbu pabrėžti, kad šie rodikliai parodo tik registruotą nusikalstamumą. Registruoto nusikalstamumo statistika atspindi kvalifikuotų specialistų atliktus veikų vertinimus, gaunama informacija apie asmenis, padariusius nusikalstamas veikas, jų ypatybes, nukentėjusiuosius, ikiteisminio tyrimo ir teismo nagrinėjimo įvairius aspektus, tačiau tikrojo nusikalstamumo veido neatspindi, nes registruotas nusikalstamumas sudaro labai mažą dalį realaus nusikalstamumo⁴³. Dėl šių priežasčių, vertinant nusikalstamumą kaip procesą ir atkreipiant dėmesį į socialinę šio reiškinio pusę, negalima akiai pasitikėti tik statistiniais duomenimis, reikalingi kiti išsamesni kokybiniai tyrimai.

Nusikalstamumą apibūdina jo paplitimas, struktūra ir dinamika. Nusikalstamumo būklę atspindi bendras nusikalstamų veikų skaičius per tam tikrą apskaitos laikotarpį tam tikroje teritorijoje⁴⁴. Siekiant palyginti įvairių teritorijų nusikalstamumo būklę, skaičiuojamas nusikalstamumo lygis (per konkretų laikotarpį tam tikroje teritorijoje padarytų nusikalstamų veikų ir jos teritorijos gyventojų skaičiaus santykis). Dažniausiai šį santykį atspindi labai nedidelis skaitmuo (maždaug tūkstantosios vieneto dalys), todėl nusikalstamumo lygis skaičiuojamas 10, 100 tūkstančių arba 1 milijonui gyventojų⁴⁵. Tačiau, vertinant nusikalstamumo būklę absoliučiais skaičiais, be užregistruotų nusikalstamų veikų, reikia

⁴¹ Galinaitytė J. *supra* note 35, p. 50.

⁴² Sakalauskas G. et al. *supra* note 36, p. 25-28.

⁴³ Kiškis A. Nusikalstamumas Lietuvoje: ko neparodo oficialioji statistika? *Jurisprudencija*. 2008, Nr. 11(113):117.

⁴⁴ Babachinaitė G. et. al. *Kriminologija: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010, p.126.

⁴⁵ *Kriminologija: [vadovėlis]*. Ats. red. J. Bluvšteinas *supra* note 40, p. 39.

atsižvelgti į latentines nusikalstamas veikas, kurių gali būti žymiai daugiau nei užregistruotų nusikalstamų veikų. Nusikalstamumo struktūra – tai kokybinė nusikalstamumo charakteristika, apibūdinanti nusikalstamumo sandarą, nusikalstamumo pobūdį ir pavojingumą⁴⁶. Priklausomai nuo tyrimo tikslo, ši rodiklį galima analizuoti įvairiais pjūviais: erdvės ir laiko požiūriu, pagal pavojingumo visuomenei laipsnį, pagal nusikalstamo kėsimosi objektą, pagal nusikaltėlio psichinį santykį su padaryta veika ir kt.⁴⁷ Nusikalstamumo dinamika – tai jo būklės, lygio, struktūros kitimas per didesnę nei apskaitos vienetą laikotarpį. Nusikalstamumo dinamikos analizė turi būti daroma ne dažniau kaip kas 5-10 metų, nes trumpo laikotarpio analizė yra neobjektyvi dėl įvairių socialinių veiksnių (urbanizacijos, migracijos ir kt.)⁴⁸. Analizuojant šį rodiklį, itin svarbu atsižvelgti į jau minėtą šio reiškinių socialinę prigimtį. Nusikalstamumo lygis niekada tiksliai nekopijuoja jį veikiančių socialinių procesų pasikeitimo. Dinaminiai nusikalstamumo pasikeitimai paprastai vėluoja. Be to, baudžiamojo įstatymo pasikeitimai taip pat turi didelės įtakos nusikalstamumo mažėjimui / didėjimui⁴⁹.

Šiame darbe, analizuojant nusikalstamumo statistinius duomenis, pagrindiniai statistiniai rodikliai yra užregistruotos nusikalstamos veikos ir užregistruoti įtariamai / kaltinami asmenys 2004–2012 metais. Autorės nuomone, devynerių metų laikotarpis yra pakankamas nusikalstamumo analizės vertinimui. Analizuojant nusikalstamas veikas pagal pobūdį, didžiausias dėmesys bus skiriamas turтинėms nusikalstamoms veikoms, nes būtent šios veikos labiausiai susijusios su ekonominiais procesais šalyje bei migracija.

⁴⁶ Galinaitytė J. *supra* note 35. p. 52.

⁴⁷ *Kriminologija : [vadovėlis]*. Ats. red. J. Bluvšteinas. *supra* note 40, p.40 – 42.

⁴⁸ Galinaitytė J. *op. cit.*

⁴⁹ *Kriminologija : [vadovėlis]*. Ats. red. J. Bluvšteinas *op. cit.*

2. STATISTINIŲ DUOMENŲ ANALIZĖ

2.1. Migracijos procesai Lietuvoje

Pasaulinės tarptautinės migracijos komisijos duomenimis, migracijos mastai sparčiai didėja. 1960 m. buvo apie 82 mln. migrantų pasaulyje ir per 40 metų didėjo daugiau nei dvigubai – 2000 metais šis dydis pasiekė 175 mln.⁵⁰. Be to, pastebima, kad migracijos mastai didėjo šiek tiek sparčiau nei pasaulio gyventojų skaičius. Nuo 1980 m. pastebima žymi migracija į labiau išsivysčiusias šalis – nuo 1980 iki 2000 metų šiose šalyse migrantų padidėjo nuo 48 milijonų iki 110 milijonų, o besivystančiose šalyse – nuo 52 milijonų iki 65 milijonų. 2005 metais išsivysčiusiose šalyse migrantai sudarė nuo 5 iki 12 % gyventojų, o daugiausiai migrantų gyveno Šveicarijoje, Kanadoje ir Naujojoje Zelandijoje, kur šis procentas siekė 15–25%⁵¹. Pastarąjį dešimtmetį migracijos tempai išlaikė didėjančius tempus ir nuo 2005 metų, kai migrantų skaičius perkopė 200 milijonų, 2010 metais pasiekė 214 mln. migrantų. Šis skaičius sudaro 3,1% visos žmonių populiacijos⁵². Kitais žodžiais tariant, 2000 metais kas 35 žmogus buvo migrantas, o 2010 metais – kas 33 žmogus. Šie statistiniai duomenys puikiai iliustruoja, kad pasaulio globalizacijos procesai vis stipriau veikia kiekvieną valstybę, jos demografinę kaitą bei didina tarpvalstybinę priklausomybę.

Nuo XVI a. prasidėjusią Amerikos kolonizaciją, keitė karų epochos, lėmusios vis didesnę žmonių persikėlimo į Ameriką lygį. Ypač šie procesai suaktyvėjo po II pasaulinio karo. Pastaraisiais dešimtmečiais migracijos kryptys pasikeitė. Daugiausiai migrantų yra Europoje, mažiausiai – Australijoje. 2011 metais Eurostato duomenimis ES gyveno 33,3 milijonai migrantų ir tai sudarė net 6,6% ES(27) populiacijos⁵³. Tačiau, nors statistiškai migrantų Europoje yra daugiausiai, Pasaulio banko duomenimis, JAV išlieka svarbiausiu migrantų traukos centru (žiūrėti 2 pav.).

⁵⁰ Migracijos departamentas. *Tarptautinė migracija: iškalbingi skaičiai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012 10 01].

<<http://www.migracija.lt/index.php?1257405871>>.

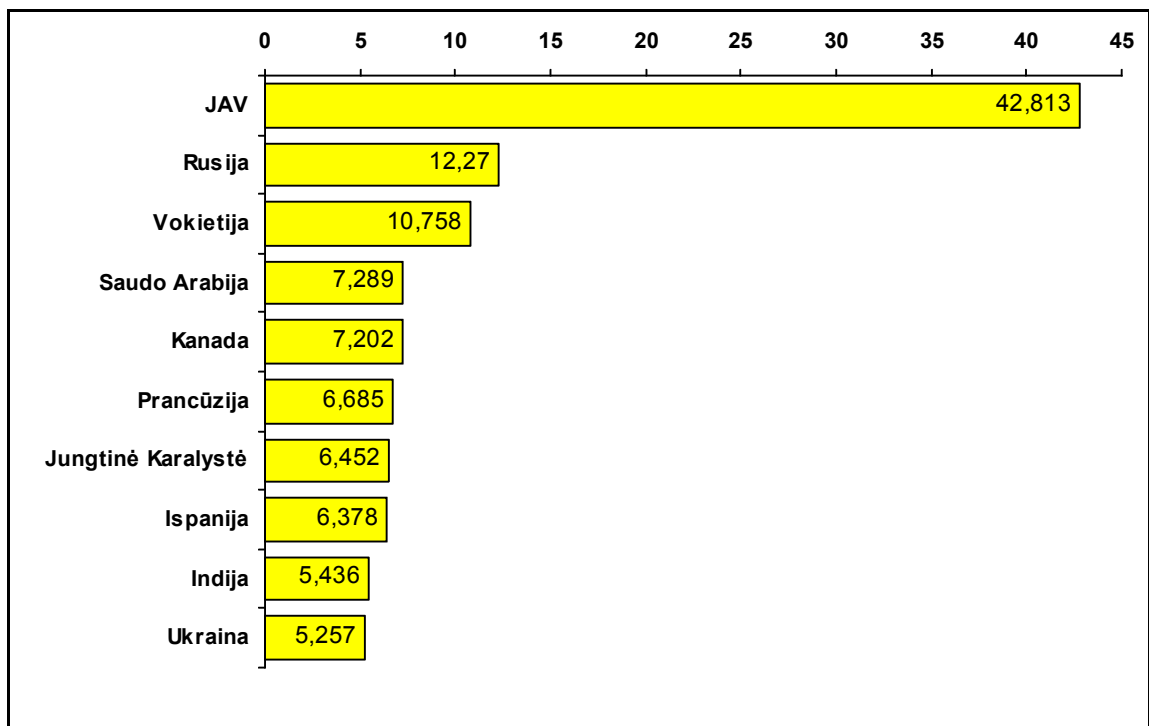
⁵¹ Philip Martin. *Migrants in the global labor market* [interaktyvus]. Global Commission On International Migration, 2005, p.8 [žiūrėta 2012 10 01].

<http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/policy_and_research/gcim/tp/TP1.pdf>

⁵² International organization of migration. *World Migration Report 2010* [interaktyvus]. 2011, p.115 [žiūrėta 2012 10 01].

<http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR_2010_ENGLISH.pdf>

⁵³ Vasileva K. Nearly two-thirds of the foreigners living in EU Member States are citizens of countries outside the EU-27. *Statistic in Focus* [interaktyvus]. 2012, 31 [žiūrėta 2012 10 01]. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-12-031/EN/KS-SF-12-031-EN.PDF>

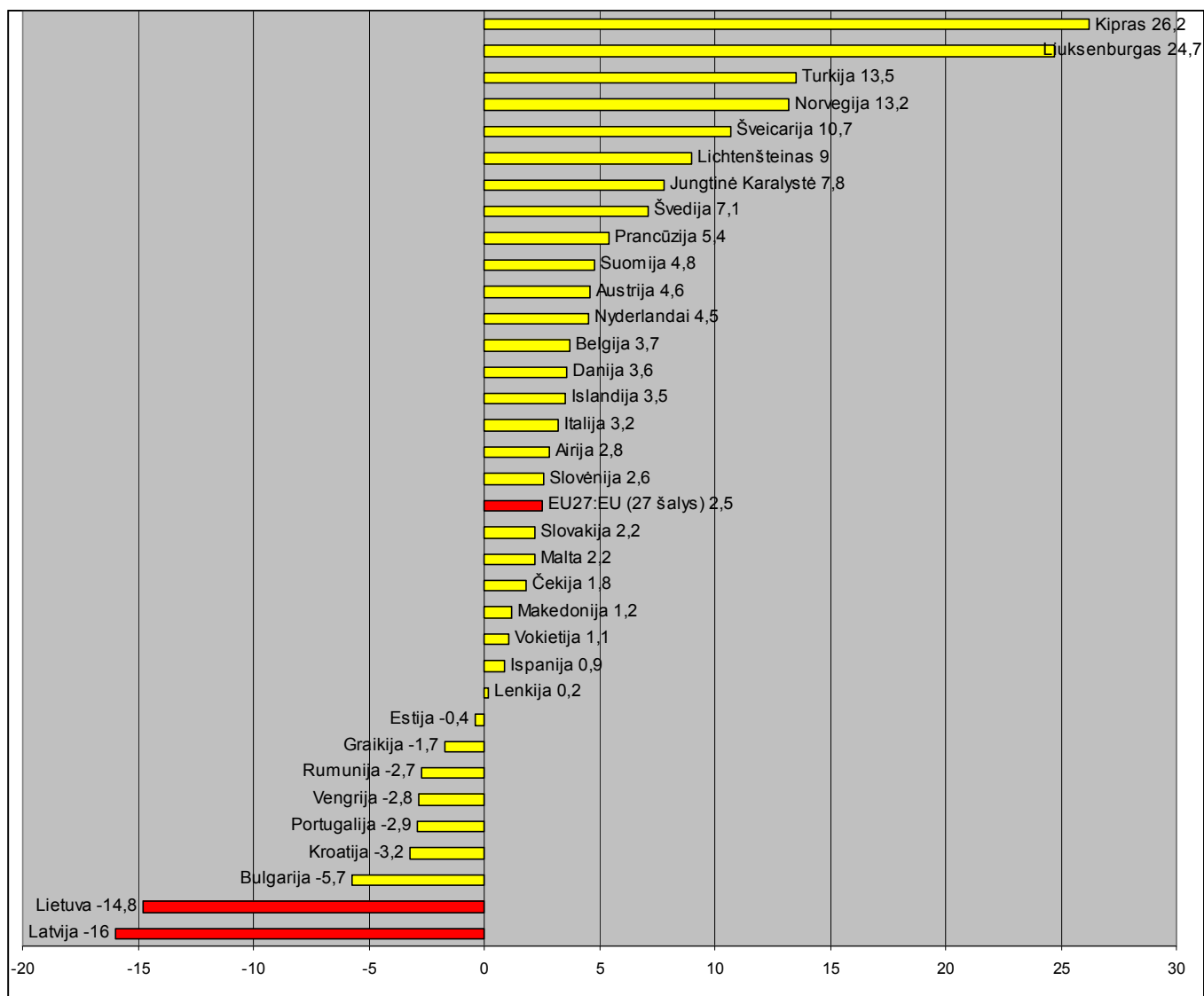
2 pav. Imigrantų traukos valstybės 2010 m. ir imigrantų skaičius milijonais⁵⁴

Pagrindinės migrantų šalys: JAV, Rusija, Vokietija. Pastebima, kad migracija į šias dešimt populiariausių valstybių sudaro 52% visų migrantų. Pasaulio migracijos procesuose moterys sudaro 48,4% migrantų, vyrai – 51,6%. Šalys, iš kurių daugiausiai žmonių emigruoja, yra Meksika, Indija, Rusija, Kinija, Ukraina, Turkija⁵⁵.

Migracija Lietuvoje – labai paplitęs procesas. Nors Lietuvos geopolitinė padėtis yra gera, tačiau imigracijos procesai yra labai silpni, Lietuva, kaip tikslo šalis, neužima stiprios pozicijos ir jau nuo pat nepriklausomybės pradžios laikoma emigracijos šalimi. ES statistikos tarnybos (Eurostato) duomenimis, 2011 m. didžiausia neigiama neto migracija 1000 gyventojų buvo Latvijoje ir Lietuvoje (žiūrėti 3 pav.).

⁵⁴ The World Bank. Migration and remitrances factbook 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012 10 01]. <<http://siteresources.worldbank.org/INTLAC/Resources/Factbook2011-Ebook.pdf>>

⁵⁵ *Ibid* p. 18.

3 pav. Neto migracija 1000 gyventojų 2011m.⁵⁶

Kaip matyti iš 3 paveikslo, tik devynios valstybės turi neigiamus neto migracijos saldo⁵⁷. Tarp šių valstybių ir kitos Lietuvos kaimynės – Lenkija bei Estija. Pastebima, kad Lietuvos neto migracija nuo ES migracijos saldo vidurkio skiriasi beveik šešis kartus. Didžiausi teigiami migracijos saldo yra Kipre, Liuksemburge, Turkijoje, Norvegijoje bei Šveicarijoje. Turkijoje ir Kipre šį teigiamą migracijos saldo rodiklį didžiausia dalimi lemia didelis gimstamumas, o ne patraukli ekonominė situacija šalyje. Tikėtina, kad kitos minėtos šalys dėl aukšto pragyvenimo lygio, didesnių socialinių garantijų išliks traukos valstybės.

⁵⁶ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Eurostato statistinių rodiklių duomenų bazėje interneto puslapyje <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00006>> [žiūrėta 2012 10 01].

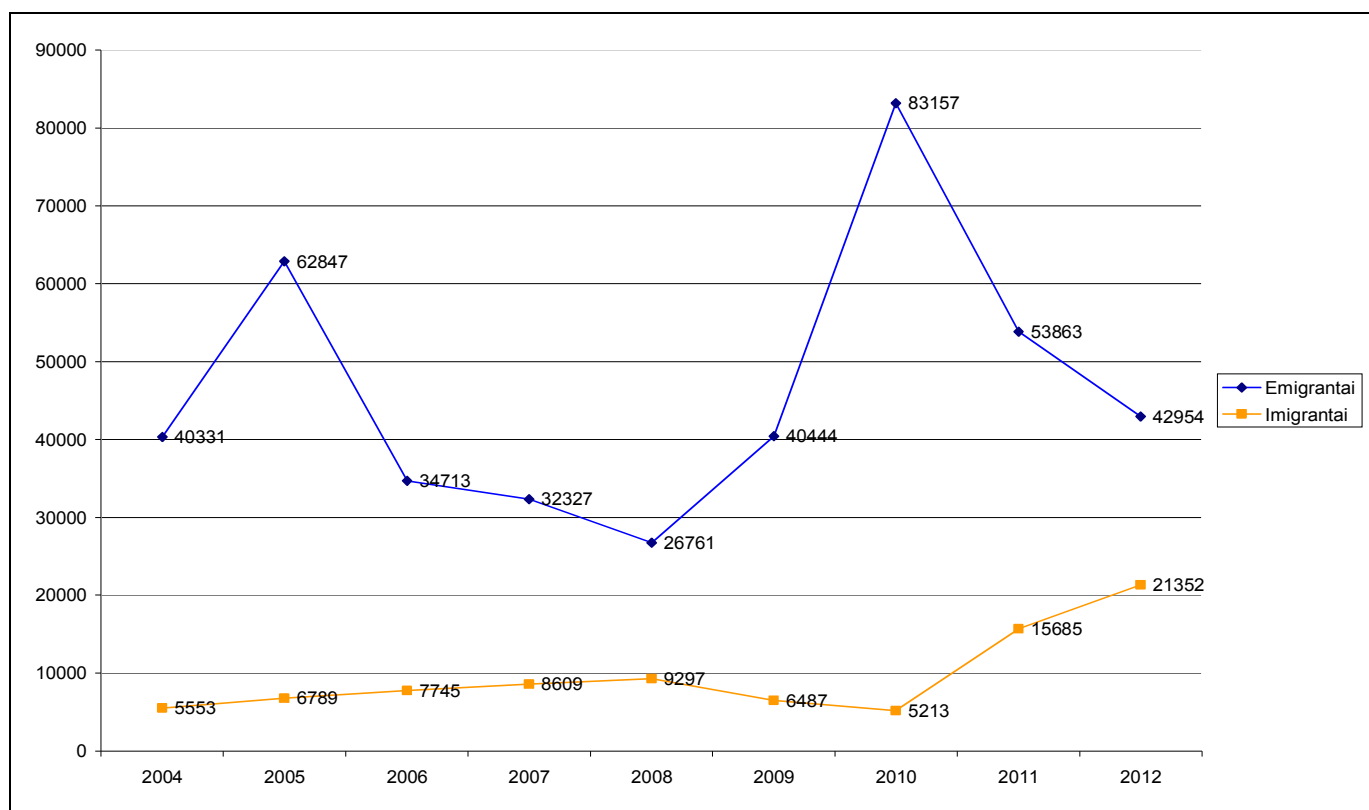
⁵⁷ **Migracijos saldo** – tai atvykusių ir išvykusių iš šalies žmonių skaičiaus skirtumas. Šis skirtumas, padaugintas iš 1000 ir padalintas iš vidutinio metinio gyventojų skaičiaus vadinamas migracijos saldo koeficientu.

2.1.1. Emigracija Lietuvoje

Pasak dr. Daivos Dapkutės, Lietuvoje yra skiriamos keturios emigracijos iš Lietuvos bangos:

- 1) XIX a. pabaigos – XX a. pradžios ekonominė emigracija, kurią sąlygojo darbo jėgos perteklius, silpnas pramonės vystymasis Lietuvoje.
- 2) emigracija iš Lietuvos Respublikos 1920–1940 m. taip pat turėjusį ryškų ekonominį atspalvį;
- 3) politiniai pabėgėliai pasitraukę iš Lietuvos Antrojo pasaulinio karo pabaigoje;
- 4) šiuolaikinė emigracija iš Lietuvos⁵⁸.

Jau nuo XIX a. Lietuvai pradėtas taikyti emigrantų tautos pavadinimas išlieka aktualus iki šių dienų. Šiuolaikinės migracijos mastai didėja itin greitai (4 pav.). Nepaisant to, kad pastaruosius dvejus metus emigracijos mastai Lietuvoje mažėjo, per pastarąjį dešimtmetį dėl emigracijos Lietuva neteko daugiau nei 10 % visų šalies gyventojų, o per visus 22 nepriklausomybės metus šis skaičius sudaro apie 30%. 2012 metais 42954 asmenys deklaravo išvykimą, o imigravo perpus mažiau, pasiektas vienas iš mažiausių migracijos saldo rodiklių per visą analizuojamą laikotarpį.

4 pav. Emigracijos ir imigracijos srautai Lietuvoje (duomenys patikslinti pagal 2011 metų surašymo duomenis)⁵⁹

⁵⁸ Dapkutė D. *Lietuviai pasaulyje* [interaktyvus]. VDU Lietuvos išėivijos institutas [žiūrėta 2012 10 01].

<<http://www.iseivijosinstitutas.lt/lietuviai-pasaulyje>>

⁵⁹ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktiais Statistikos departamento interneto puslapyje

<<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>[žiūrėta 2013 02 01].

2004 ir 2005 emigracijos ženklus didėjimas siejamas su įstojimu į ES. O oficialaus emigracijos masto padidėjimui daugiau nei dvigubai 2010 metais lyginant su 2009 metais įtakos turėjo Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymu nustatyta prievolė nuolatiniams šalies gyventojams mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokas⁶⁰. Tai paskatino gyventojus deklaruoti savo išvykimą. Nuolatinės gyvenamosios vietos keitimą iš Lietuvos į užsienio valstybę galėjo deklaruoti ir tie, kurie gyveno užsienyje jau anksčiau⁶¹. Nepaisant šio staigaus padidėjimo 2010 metais dėl įstatymo pakeitimo, galima pastebėti, kad emigracijos mastai pradėjo didėti jau nuo 2008 metų. Autorės nuomone, šį augimą sąlygojo du veiksniai: pasaulinė ekonominė krizė, kuri Lietuvoje prasidėjo 2008 metais, ir 2007 gruodžio 21 d. Lietuvos įstojimas į Šengeno erdvę.

Statistikos departamento duomenimis, per 2004–2012 metus iš Lietuvos išvyko 417397 asmenys⁶². Pažymėtina, kad šie skaičiai yra perskaičiuoti, remiantis 2011 metų visuotinio gyventojų ir būsto surašymo rezultatais bei atliktais tyrimais, kuriais buvo įvertinti nedeklaruotos emigracijos srautai. Tačiau, daugelio ekspertų nuomone, realus emigracijos mastas yra didesnis. Vienų analitikų nuomone, vien 2004 metais iš Lietuvos emigravo 50 tūkst. gyventojų, kiti vertina, kad legalių / nelegalių, t.y. užsiregistravusių ir nesiregistravusių, migrantų santykis galėtų būti 1:3, todėl oficialiąją statistiką reikėtų dauginti iš trijų norint sužinoti realų migrantų skaičių. Tikėtina, kad dėl Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo nustatytos prievolės nuolatiniams šalies gyventojams mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokas, 2010, 2011 ir 2012 metų statistiniai duomenys labiausiai atspindi realius migracijos mastus.

Analizuojant emigrantus pagal amžių, pastebima, kad labiausiai emigruoja jauni šalies gyventojai (žr. 5 lent.).

5 lentelė. Emigrantai, deklaravę išvykimą, pagal amžiaus grupes⁶³

Amžius	2006		2007		2008		2009		2010		2011	
	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%
0-14	1891	15,0	2176	15,7	2397	14,1	2613	11,9	8483	10,2	5651	10,5
15-19	792	6,3	880	6,4	992	5,8	1235	5,6	4909	5,9	3823	7,1
20-24	1885	15,0	1826	13,2	2141	12,6	2710	12,3	15131	18,2	11724	21,8
25-29	2550	20,2	2456	17,7	3372	19,8	4181	19,0	18520	22,3	11310	21,0
30-34	1555	12,3	1905	13,8	2413	14,2	3136	14,3	11964	14,4	6830	12,7
20-34	5990	47,5	6187	44,7	7926	46,6	10027	45,6	45615	54,9	29864	55,4
35-59	3447	27,4	4105	29,6	5159	30,3	7534	34,3	23381	28,1	13835	25,7
60+	482	3,8	505	3,6	541	3,2	561	2,6	769	0,9	690	1,3
Iš viso	12602	100,0	13853	100,0	17015	100,0	21970	100,0	83157	100,0	53863	100,0

⁶⁰ Lietuvos Respublikos Sveikatos draudimo įstatymo 6, 8, 17, 18, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 93-3983

⁶¹ Lietuvos statistikos departamentas. *Lietuvos gyventojų tarpautinė emigracija 2010m.* Vilnius, 2011, p.9.

⁶² Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Statistikos departamento interneto puslapyje <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>> [žiūrėta 2013 02 01].

⁶³ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Statistikos departamento interneto puslapyje <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>> [žiūrėta 2013 02 01].

Pastaruosius šešerius metus beveik kas antras emigrantas buvo 20–34 metų amžiaus, o pastaruosius dvejus metus ši tendencija dar labiau išryškėja (žr. 5 lent.). 2011 m. 21,8% visų emigravusių buvo 20-24 metų ir 21,0% visų išvykusių – 25–29 metų. Pastebima, kad senyvo amžiaus žmonių emigracija 2011 metais sudaro tik apie 1,3%. Didelė jaunų žmonių ir labai nedidelė pagyvenusių žmonių emigracija aštrina visuomenės senėjimo, protų nutekėjimo, tautinio identiteto išsaugojimo problemas. Tyrimais įrodyta, kad jaunų gyventojų emigracija yra Lietuvos ekonomikos augimą lėtinantis veiksnys: dėl emigracijos nesukuriamas BVP padidėjo nuo –3,3 procento (1997 m.) iki –6,2 procento (2003 m.) Jaunimo migracijos poveikis BVP panašus: nesukuriamas BVP padidėjo nuo –5,6 procento (1997 m.) iki –10,6 (2000 m.) ir –7,2 procento (2003 m.)⁶⁴. Įvertinus tai, kad jaunų žmonių emigracija nuo 2000 metų tik didėjo, tikėtina, kad nesukuriamo BVP procentas 2012 metais buvo žymiai didesnis.

Pagal deklaruojamą būsimą gyvenamąją vietą, 2011 metais pagrindinė traukos valstybė, kaip ir pastaruosius penkerius metus, išliko Jungtinė Karalystė, į kurią emigravo beveik pusė Lietuvos emigrantų. Migravimo mastai į Airiją (3,6%) ir Ispaniją (10,4%), lyginant su praeitais metais, sumažėjo (žr. 6 lent.), tikėtina, dėl užpildytos darbo rinkos ir ekonomikos smukimo. Airijoje 2007 metais, ekonomikos pakilimo metu, nedarbo lygis buvo 4,7%, o 2011 metais nedarbo lygis sudarė net 14,6%. Ispanijoje 2007 metais nedarbo lygis buvo 8,3%, o 2011 metais bedarbystės lygis pasiekė 26,6% ir yra didžiausias visoje Europos Sąjungoje⁶⁵.

6 lentelė. Lietuvos piliečių emigracija pagal priimančias šalis⁶⁶

Valstybė	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	Iš viso migrantų srauto proc.						
Airija	13,3	10,4	11,7	11,7	12,6	15,7	10,4
Ispanija	5,1	6,1	6,1	5,4	6,2	4,3	3,6
Jungtinė Karalystė	27,1	25,6	26,4	26,3	26,0	49,2	49,0
Jungtinės Valstijos	12,9	14,1	11,1	10,5	7,7	3,3	3,3
Norvegija	1,5	1,7	1,9	2,0	2,4	5,9	7,1
Vokietija	9,5	8,8	9,2	7,9	6,1	4,6	7,0
Kitos valstybės	30,6	33,3	33,6	36,3	38,9	17,1	19,7

Pastebima, kad emigracija į Jungtinę Karalystę 2005–2011 metais suintensyvėjo beveik dvigubai. Griežti apribojimai įsidarbinant ar siekiant nuolat apsigyventi Jungtinėse Valstijose sumažino emigrantų iš Lietuvos procentą. Emigracija į Vokietiją dėl 2011 metais panaikintų apribojimų darbo jėgos judėjimui iš

⁶⁴ Pocius A., Okunevičiūtė – Neverauskienė L. Ekonominio nuostolio dėl Lietuvos darbo rinkos pokyčių įvertinimas. Emigracijos poveikis ekonomikai. *Pinigų studijos*. 2005/2: 37.

⁶⁵ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Eurostat statistinių rodiklių duomenų bazėje interneto puslapyje <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdec450&plugin=1>> [žiūrėta 2012 10 01].

⁶⁶ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Statistikos departamento interneto puslapyje <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>> [žiūrėta 2013 02 01].

naujųjų Europos Sąjungos (ES) narių, tarp jų ir Lietuvos, lyginant su 2010 metais, intensyvėjo. Tikėtina, kad ši tendencija išliks ir ateityje. Dėl itin aukšto pragyvenimo lygio Norvegiją 2011 metais taip pat pasirinko daugiau emigrantų (7,1%) ir tai tampa nauja lietuvių emigrantų traukos valstybe. Emigracijos mastų didėjimą palaiapsniui į Norvegiją puikiai paaškina migracijos tinklo teorija.

Pagrindinė deklaruojamą emigravimo priežastis – darbas užsienio šalyje. 2005 metais atlikto tyrimo duomenimis, darbo migracija apėmė daugiau nei pusę Lietuvos emigrantų⁶⁷. Statistikos departamento duomenimis, šie skaičiai nuolat didėjo. 2011 metais iš visų išvykusių emigrantų 85% jų nedirbo metus ir ilgiau, t.y. darbo migrantai sudaro absoliučią daugumą visų emigravusių⁶⁸. Tai nekelia nuostatos žinant, kad vidutinis Lietuvos darbo užmokestis dar nepasiekė ES vidurkio, o minimalus mėnesinis darbo užmokestis yra vienas iš mažiausių ES⁶⁹. Lietuva – nepriklausoma valstybė ir idealioju teoriniu atveju atrodo, kad Lietuvoje pagrindinė migracijos rūšis – nepriverstinė ekonominė migracija, t. y. žmonės laisva valia sprendžia, ar nori jie išvažiuoti, ar ne. Tačiau kyla klausimas – ar tikrai? Nerimą kelia tai, kad absoliuti dauguma išvykusiųjų Lietuvoje nedirbo metus ir ilgiau ir tik labai nedidelė dalis emigruoja dėl mokslų, šeimyninių aplinkybių ar kitų priežasčių. Dėl šių priežasčių verta paanalizuoti emigracijos ir darbo rinkos sąsajas.

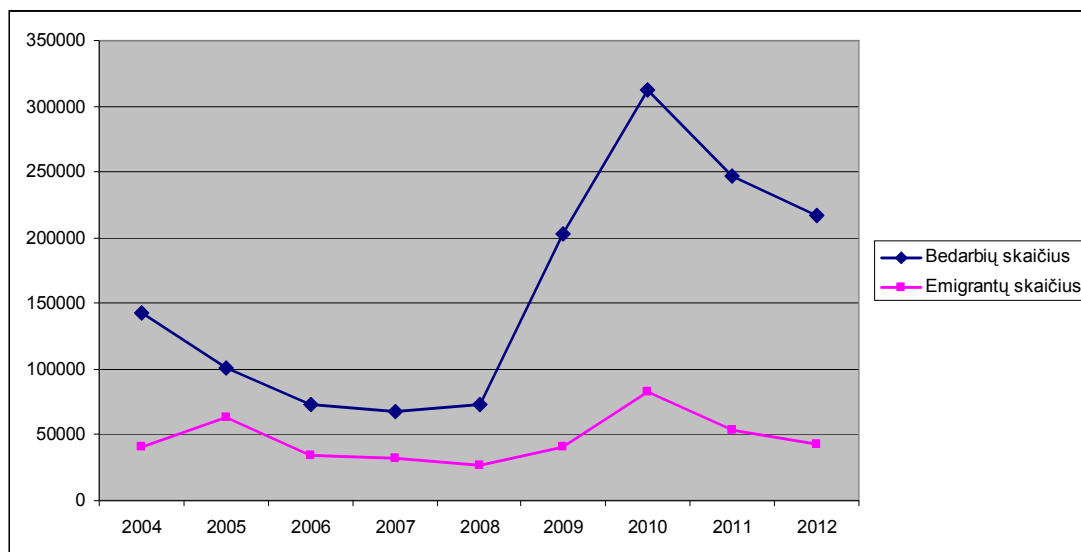
Statistikos departamento duomenimis, nedarbo lygis Lietuvoje 2011 metais buvo 13,1%, o 2012 metais nukrito iki 11,7%⁷⁰. Analizuojant registruotų bedarbių skaičių ir emigrantų skaičių, pastebima tiesioginė priklausomybė (žr. 5 pav.). Tiesioginę priklausomybę iliustruoja ir atlikti koreliaciniai skaičiavimai (1 priedas). Koreliacijos koeficientas lygus 0,714 ir yra statistiškai reikšmingas. Egzistuoja stiprus tiesioginis ryšys tarp emigracijos ir registruotų bedarbių, t.y. kuo didesnė bedarbystė, tuo didesnė emigracija.

⁶⁷ Sipavičienė A., Jeršovas M. *supra* note 5, p.

⁶⁸ Lietuvos statistikos departamentas. *Lietuvos gyventojų tarpautinė emigracija 2011m.* Vilnius, 2012, p 19.

⁶⁹ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Eurostato statistinių rodiklių duomenų bazėje interneto puslapyje <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Minimum_wage_%281%29_%28EUR_per_month,_as_of_1_July_2010%29.png&filetimestamp=20110207162234> [žiūrėta 2012 12 08].

⁷⁰ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Statistikos departamento interneto puslapyje <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>> [žiūrėta 2013 02 01].

5 pav. **Emigrantų ir registruotų bedarbių skaičius 2004–2012 metais**⁷¹

Įdomu pastebėti, kad tik 2004 metais emigracijos srautų kaita buvo priešinga registruotų bedarbių skaičiaus kitimo tendencijai – emigrantų skaičius didėjo, bedarbių – mažėjo. Aktyvesnė išvykusiųjų dinamika 2004 metais be abejonų nulėmė Lietuvos įstojimą į ES ir atsiradusi galimybė išvykti jos teritorijoje be jokių apribojimų. 2008 metais Lietuvą užklupusi ekonominė krizė sąlygojo staigų bedarbių ir emigrantų skaičiaus augimą. Šis augimas sustojo tik 2011 metais, todėl verta šį laikotarpį patyrinėti išsamiau.

2008 metais registruoti 73400 bedarbiai, o atsižvelgiant į laisvų darbo vietų skaičių, kas trečiam bedarbiui galėjo būti pasiūlyta darbo vieta. 2009 metais pastebimi žymūs pokyčiai – bedarbių skaičius išauga beveik tris kartus, o laisvų darbo vietų sumažėja beveik keturiais kartais (žr. 7 lent.).

7 lentelė. **Registruotų bedarbių ir laisvų darbo vietų skaičius**⁷²

Metai	2008	2009	2010	2011	2012
Bedarbių skaičius	73400	203100	312100	247200	216190
Laisvos darbo vietos	22118	5833	6666	9788	:
Bedarbių skaičius į vieną laisvą darbo vietą	3,32	34,82	46,82	25,26	:

: nėra duomenų

2010 metais, lyginant su priešataskaitiniais metais, laisvų darbo vietų padidėjo 14%, tačiau bedarbių skaičius išaugo 54% ir į vieną laisvą darbo vietą pretendavo net 47 bedarbiai. 2010 metais, kaip ir 2009

⁷¹ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Statistikos departamento interneto puslapyje <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>> [žiūrėta 2013 02 01].

⁷² Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Statistikos departamento interneto puslapyje <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>> [žiūrėta 2013 02 01].

metais, daugiausiai laisvų darbo vietų buvo apdirbamojoje pramonėje. Analizuojant darbo užmokesčio kitimo tendenciją, pastebimas nuolatinis darbo užmokesčio mažėjimas ir tik 2011 metais padidėjo 3%, lyginant su priešataskaitiniais metais, tačiau nepasiekė iki krizinio dydžio. Reikšmingiausias intensyvios emigracijos iš Lietuvos veiksnys yra blogesnės nei išsivysčiusiose Vakarų šalyse socialinės ekonominės sąlygos, svarbiausia priežastis – žemas darbo užmokesčio lygis⁷³. Atkreiptinas dėmesys, kad tuose ekonominės veiklos sektoriuose, kuriuose siūlomų laisvų darbo vietų skaičius didesnis, vidutinis neto darbo užmokestis yra mažesnis nei vidutinis šalies neto darbo užmokestis (žr. 2 priedą). Didžioji laisvų darbo vietų dalis – mažai apmokama, o konkurencija pretenduojant į laisvą darbo vietą – labai didelė. 2011 metais pastebimas ekonomikos augimas, lemiantis bedarbių skaičiaus sumažėjimą 20%, vidutinio šalies neto darbo užmokesčio padidėjimą 3% (lyginant su 2010 metais). Atkreiptinas dėmesys, kad emigracijos srautas 2011 metais taip pat sumažėja 20%. Dėl šių priežasčių darytina išvada, kad Lietuvoje vyrauja *neįsisąmoninta priverstinė ekonominė migracija*. Panašią išvadą savo straipsnyje daro ir D. Paukštė, tačiau jis šią situaciją argumentuoja ne statistiniais rodikliais ar vidutiniais pajamų dydžiais, o kritikuodamas Lietuvos Vyriausybės neveiksnumą⁷⁴.

Svarbu paminėti, kad ne visi bedarbiai gali sau leisti emigruoti į kitą valstybę – tam reikalingos nemažos pinigų santaupos. Didelė tikimybė, kad bedarbiai, neturintys santaupų ar artimųjų, galinčių padėti finansiškai, gali papildyti žmonių, kovojančių su skurdu, gretas. Statistikos departamento duomenimis, Lietuvoje skursta apie 660 tūkst. žmonių, t.y. apie 20% gyventojų ir yra didžiausias Baltijos šalyse (žr. 8 lent.).

8 lentelė. Skurdo rizikos lygis Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje (proc.)⁷⁵

	2010			2011		
	Estija	Latvija	Lietuva	Estija	Latvija	Lietuva
Skurdo rizikos lygis, procentais						
Visi gyventojai	15,8	21,3	20,2	17,5	19,3	20,0
Skurdo rizikos riba vienam gyvenančiam asmeniui, eurų per mėn.	286	227	203	280	210	200

Moksliniais tyrimais įrodytas tiesioginis skurdo, nedarbo ir nusikalstamumo ryšys, t.y. didėjantis nedarbas lemia grandines skurdo ir nusikalstamumo reakcijas⁷⁶. Autorės nuomone, pagrįstai galima

⁷³ Martinaitis Ž., Žvalionytė D. *supra* note 5, p. 118

⁷⁴ Paukštė D. *Ar ir toliau prievartinę emigraciją slėpsime po ES laisvo asmens judėjimo kauke?* [interaktyvus]. <<http://verslas.delfi.lt/verslas/dpaukste-ar-ir-toliau-prievartine-emigracija-slepsime-po-es-laisvo-asmenu-judejimo-kauke.d?id=60702339>> [žiūrėta 2013 02 26].

⁷⁵ Lietuvos Statistikos departamento pranešimas spaudai. *2011 m. skurdo rizikos rodikliai. Žemiau skurdo rizikos ribos 2011 m. gyveno 20 procentų Lietuvos gyventojų* [interaktyvus].

<<http://www.stat.gov.lt/lt/news/view?id=10199&PHPSESSID=6d56326f4cfa1168618b484ba7d6128>> [žiūrėta 2013 02 01].

⁷⁶ Gavelis V., Skurdo, nedarbo ir nusikalstamumo ryšys. *Ekonomika*. – 1999.

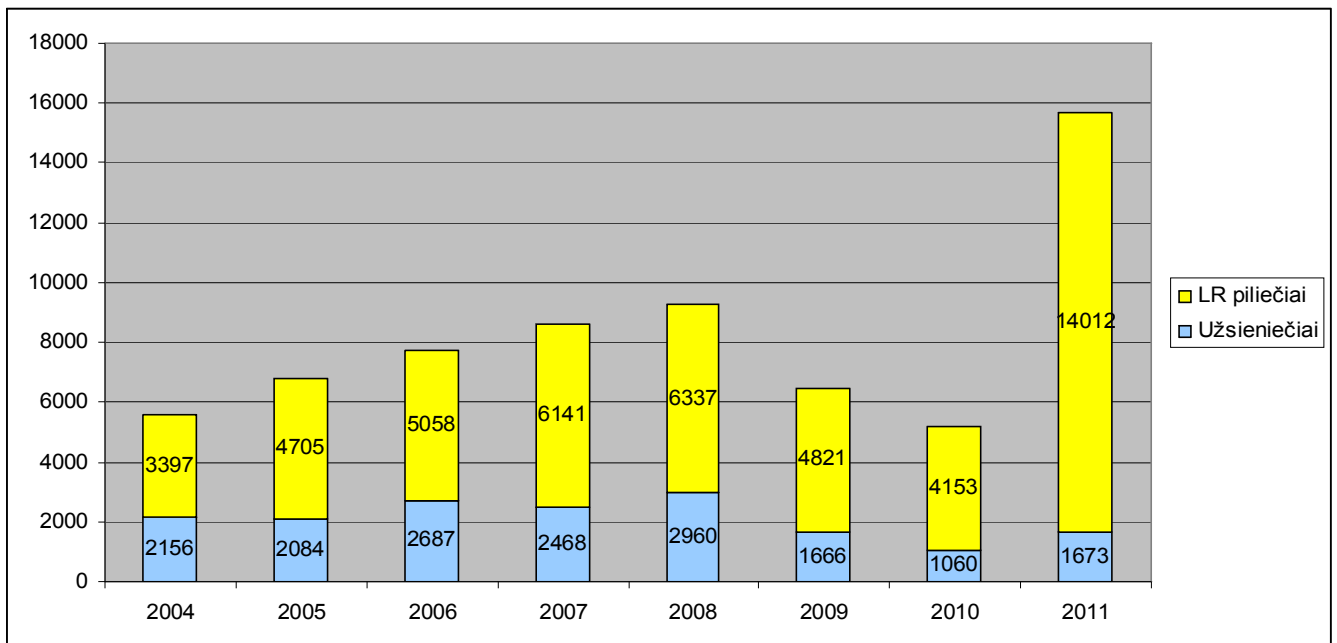
pritari A. Karpavičienės ir R. Brazienės išskirtiems nedarbo ir nusikalstamumo sąsajos aspektams:

- Bedarbystė sąlygoja būtiniausių pragyvenimui dalykų stoką, kurie kai kurių bedarbių atžvilgiu gali būti prasimanyti tik nusikalstamu būdu;
- Jauni asmenys, nedirbantys ir nesimokantys, turi laisvalaikio perteklių, dėl to aktyviau ieško saviraiškos būdų, nuotykių ir lengvai gaunamų pajamų;
- Bedarbiai, sąmojingai pasirinkę nusikalstamas veikas kaip pragyvenimo šaltinį⁷⁷.

Apibendrinant galima teigti, kad nedarbas, kaip pirminis postūmis, lemia grandininius pokyčius tokiuose socialiniuose reiškiniuose kaip emigracija, skurdas ir nusikalstamumas. Didėjant nedarbiui Lietuvoje, didėjo ne tik registruotų bedarbių skaičius, bet ir neįsisąmonintos priverstinės emigracijos srautai, skurstančiųjų skaičius, kuris lėmė neigiamus nusikalstamumo pokyčius.

2.1.2. Imigracija Lietuvoje

Imigracija paprastai suvokiama kaip užsieniečių atvykimas į šalį dirbti, mokytis ar pan. ilgesniam laikotarpiui. Lietuvoje nuo pat įstojimo į ES didžiąją dalį imigracijos srauto sudaro Lietuvos piliečiai, t.y. grįžtantys į tėvynę emigrantai. Kaip matyti iš 6 paveikslėlio, imigracijos tempai nuo Lietuvos įstojimo į ES iki ekonominės krizės tolygiai nedideliais tempais didėjo. Užsieniečių į Lietuvą kasmet atvyksta apie 2000. 2009–2010 m. ekonominės krizės metu imigrantų skaičius mažėjo. 2010 m. užfiksuotas mažiausias imigrantų (užsieniečių) skaičius per visą dešimtmetį – atvyko tik 1060 užsieniečių.

6 pav. Imigrantų pagal pilietybę skaičius 2004–2011 m.⁷⁸

⁷⁷ Karpavičienė A., Brazienė R. Kaimo socialinių problemų teoriniai aspektai. *Jaunasis mokslininkas* [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2013 02 01]. <http://jaunasis-mokslininkas.asu.lt/smk_2004/Pletra/Karpaviciene_Aida.htm>

Pastebimas staigus imigrantų skaičiaus didėjimas 2011 metais. Lyginant su 2010 metais (5213 imigrantai), imigrantų skaičius padidėjo daugiau nei tris kartus (15685). Ypač padidėjo reemigruojančių skaičius – jie sudarė net 89% visų atvykstančiųjų. Daugelio politikų teigimu, šį procesą lėmė atsigauanti ekonomika. Tačiau mažėjančios emigrantų siunčiamos į kilmės šalį piniginės sumos verčia tuos abejoti. Pritartina R. Glinskienės ir E. Petuškienės nuomonei, kad lietuviai į tėvynę reemigruoja suprastėjus finansiniai padėčiai užsienio valstybėje. Labiausiai tikėtina, kad į Lietuvą grįš nekvalifikuoti darbuotojai, užsienyje pritrūkę darbo vietų arba specialistai, nespėję priėmusioje šalyje deramai įsitvirtinti ir dirbė žemos kvalifikacijos darbus⁷⁹. Be to, Europos migracijos tinklo duomenimis, 2011 m. imigrantų skaičius padidėjo dėl išaugusio darbo jėgos poreikio – buvo išduota 2 kartus daugiau darbo leidimų nei 2010 m.⁸⁰ Tačiau taip pat tikėtina, kad įvedus privalomojo sveikatos draudimo prievolę, daugiau žmonių deklaruoja ne tik savo išvykimą, bet ir atvykimą. 2012 metais išliko ta pati tendencija ir į Lietuvą imigravo 21352 asmenys.

Preliminariais Gyventojų registro ir Užsieniečių registro duomenimis, 2012 metais Lietuvoje gyveno 31403 užsieniečiai. Jų skaičius sudaro 0,98% visų Lietuvos gyventojų. Didžioji dalis (apie 68,4%) užsieniečių yra Rusijos, Ukrainos ir Baltarusijos valstybių piliečiai. Kita didelė dalis – ES valstybių piliečiai (9,4%), daugiausiai jų – Lenkijos, Latvijos ir Vokietijos piliečiai. Trečioji užsieniečių grupė – Azijos valstybių piliečiai, kurių skaičius palaiapsniui didėja⁸¹. Įdomu pastebėti, kad pagal įvardintas imigravimo į Lietuvą priežastis, net 46% užsieniečių atvyko dėl šeimos susijungimo ir tik 39 % – dirbti⁸². Dažniausiai užsieniečiams buvo išduodami / pratęsimi leidimai dirbti tarptautinio krovininių vežimo transporto priemonės vairuotojais – 68 proc., metalinių laivų korpusų surinkėjais – 11 proc., suvirintojais – 5 proc., restorano virėjais – 3 proc. visų leidimų dirbti Lietuvos Respublikoje. Lietuvos darbo biržos duomenimis, būtent šių profesijų kvalifikuotų darbininkų trūko šalyje⁸³.

Nors Lietuvoje imigracijos mastai yra tik iš dalies kompensaciniai, o imigrantų skaičius sudaro tik apie 1% Lietuvos gyventojų, 2010 metais Tarptautinės migracijos organizacijos užsakymu atliktas tyrimas

⁷⁸ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Statistikos departamento interneto puslapyje <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>> [žiūrėta 2013 02 01].

⁷⁹ Glinskienė R., Petuškienė E. *supra* note 4, p.766 - 769

⁸⁰ Europos migracijos tinklas. *Kas imigruoja į Lietuvą?* [interaktyvus]. [žiūrėta 2013 02 01]. <<http://123.emn.lt/lt/imigracija/kas-imigruoja-i-lietuva>>

⁸¹ Mokymosi visą gyvenimą programos KA-2 projektas SPEAKEASY [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2013 02 01]. <http://www.migration.cc/speakeasy/downloads/spe_state-of-the-art-report_sih_lt.pdf>

⁸² Europos migracijos tinklas. Migracija skaičiais. Kuo užsieniečiai užsiima Lietuvoje. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013 02 01]. <<http://123.emn.lt/lt/uzsienieciai-lietuvoje/kuo-uzsienieciai-uzsiima-lietuvoje>>

⁸³ Europos migracijos tinklo Lietuvos Respublikos Nacionalinio informacijos centras. *Metinė politikos ataskaita: migracija ir prieglobstis Lietuvoje 2011m* [interaktyvus]. 2012, p.10 [žiūrėta 2013 02 01]. <http://www.emn.lt/uploads/documents/politika_2011_final_lt.pdf>

parodė, kad absoliuti dauguma (57,8 proc.) Lietuvos gyventojų imigraciją į Lietuvą, kaip reiškinį, vertina neigiamai ir tik 18,8 proc. teigiamai. Pažymėtina, kad jaunesni respondentai atvykėlius vertina labiau geranoriškai nei vyresni, be to, imigrantai iš ES valstybių narių turi žymiai geresnę reputaciją nei atvykėliai iš trečiųjų šalių. Neigiamą požiūrį lemia konkurencijos baimė, taip pat kultūriniai skirtumai, nusikalstamumas, atvykėlių nekvalifikuotumas⁸⁴. Tačiau statistiniai duomenys atskleidžia visai kitokią vaizdą – 36 % imigrantų buvo įgiję bakalauro laipsnį, 20 % – magistro, ir tik 10 % – pagrindinį išsilavinimą⁸⁵. Darytina išvada, kad lietuviai vis dar yra uždari imigrantų atžvilgiu, o viešojo nuomonė lengvai paveikiama žiniasklaidos ar gandų.

2.1.3. Nelegali imigracija

Nelegali imigracija – neteisėtas valstybės sienos perėjimas – visoje ES egzistuojanti problema. Pasaulinės tarptautinės migracijos komisijos duomenimis, manoma, kad kasmet apie 2,5–4 mln. migrantų nelegaliai kerta valstybių sienas, o bendras nelegalių migrantų skaičius sudaro apie 10 % visų migrantų⁸⁶. Europos Komisija taip pat akcentuoja didelį šios problemos mastą. Per pirmąjį 2011 m. pusmetį nustatyta 74300 neteisėto sienų perėjimo atvejų, iš kurių daugiau nei 96 % įvyko prie Ispanijos, Maltos, Italijos ir Graikijos išorės sienų. Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad nusikaltėlių tinklai, užsiimantys neteisėtu migrantų gabenimu, dažnai naudoja tuos pačius maršrutus ir metodus tarpvalstybinei nusikalstamai veiklai, pvz., prekybai žmonėmis ir narkotikais⁸⁷. Galima pagrįstai pritari, kad būtent šių nusikalstamų veikų analizė atskleidžia migracijos ir nusikalstamumo specifiką, todėl darbe šios veikos bus aptartos plačiau.

Dėl itin patrauklios geografinės padėties Lietuva nuo pat nepriklausomybės laikų tapo patrauklia tranzitine valstybe iš Rytų šalių patekti į Vakarų arba į Šengeno erdvę. Nelegalios migracijos srautai Lietuvoje sumažėjo dėl sustiprintos sienų kontrolės, technikos naujovių įdiegimo, griežtesnių bausmių bei operatyvesnių sulaikymo ir išsiuntimo procedūrų⁸⁸. Nors nelegalių imigrantų realus skaičius nežinomas, tačiau sulaikytų nelegalių migrantų skaičius 2011 metais padidėjo net 39 % – sulaikyti 1806 asmenys (lyginant su 2010 metais), 2012 metais taip pat išliko sulaikytų nelegalių migrantų skaičiaus didėjimo tendencija – sulaikyti 2041 asmenys (žr. 7 pav.). Dažniausiai tokie atvejai nustatomi, kai užsieniečiai neišvyksta, pasibaigus vizos galiojimo laikui. Kaip ir 2011 metais, pagrindinė probleminė sienos atkarpa buvo su Baltarusija.

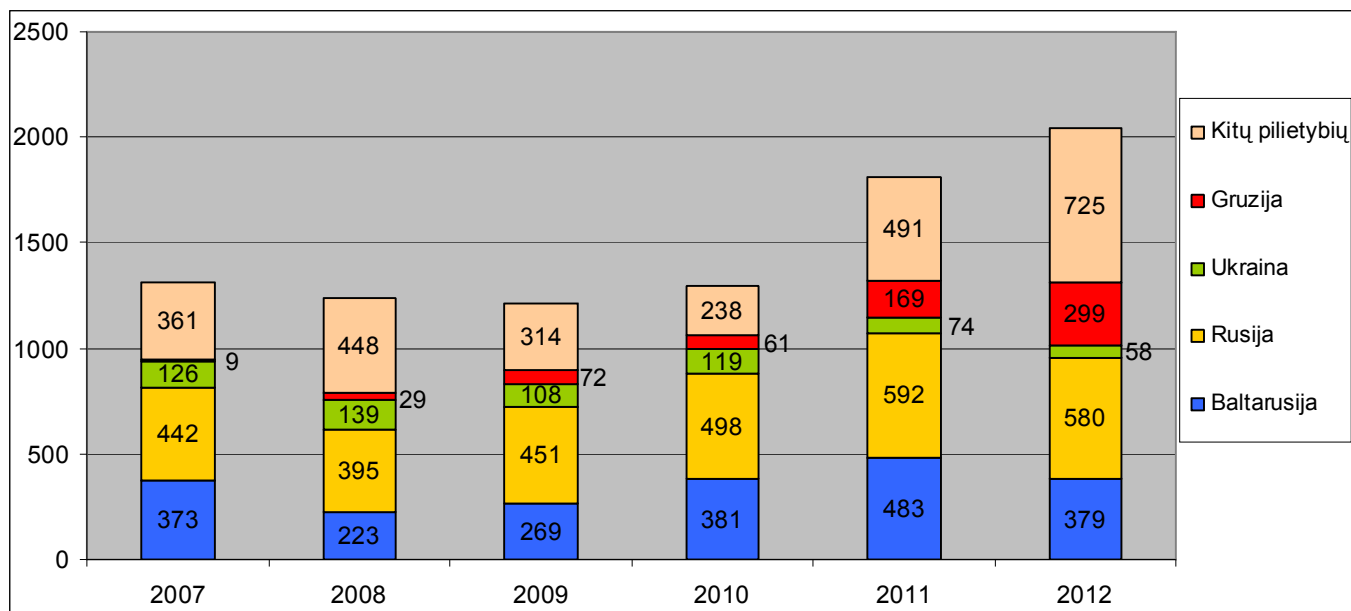
⁸⁴ Sipavičienė A., Gaidys V., Jaršovas M. *supra* note 3, p. 8 – 12.

⁸⁵ Mokymosi visą gyvenimą programos KA-2 projektas SPEAKEASY *supra* note 81.

⁸⁶ Migracijos departamentas. *supra* note 50.

⁸⁷ Europos Komisija. *Komisijos tarnybų darbinis dokumentas. Poveikio vertinimo santrauka*. Briuselis: 2011, p.2.

⁸⁸ A. Sipavičienė. *supra* note 2, p.26.

7 pav. Sulaikyti nelegalūs imigrantai 2007–2012 m.⁸⁹

Analizuojant nelegalius migrantus pagal pilietybę, dažniausiai tai Rusijos, Baltarusijos ar Ukrainos piliečiai. Be to, pastebima itin suaktyvėjusi Gruzijos piliečių migracija nelegaliai kertant sieną, taip pat sulaukiama vis daugiau imigrantų iš Afrikos.

Nelegalios migracijos problemai spręsti skiriamas didelis dėmesys. 2011 m. sugriežtinta darbdavių teisinė atsakomybė už nelegalių imigrantų iš trečiųjų šalių įdarbinimą⁹⁰. Siekiant dar labiau sumažinti nelegalios migracijos srautus, 2011 m. priimti Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimai, susiję su administracinės atsakomybės taikymu už užsieniečių teisinės padėties įstatymo reikalavimų pažeidimus. Taip pat nustatyta administracinė atsakomybė asmenims už melagingų duomenų pateikimą kvietimams užsieniečiui laikinai atvykti į Lietuvos Respubliką patvirtinti arba kitokią neteisėtą pagalbą siekiant gauti reikiamus dokumentus⁹¹.

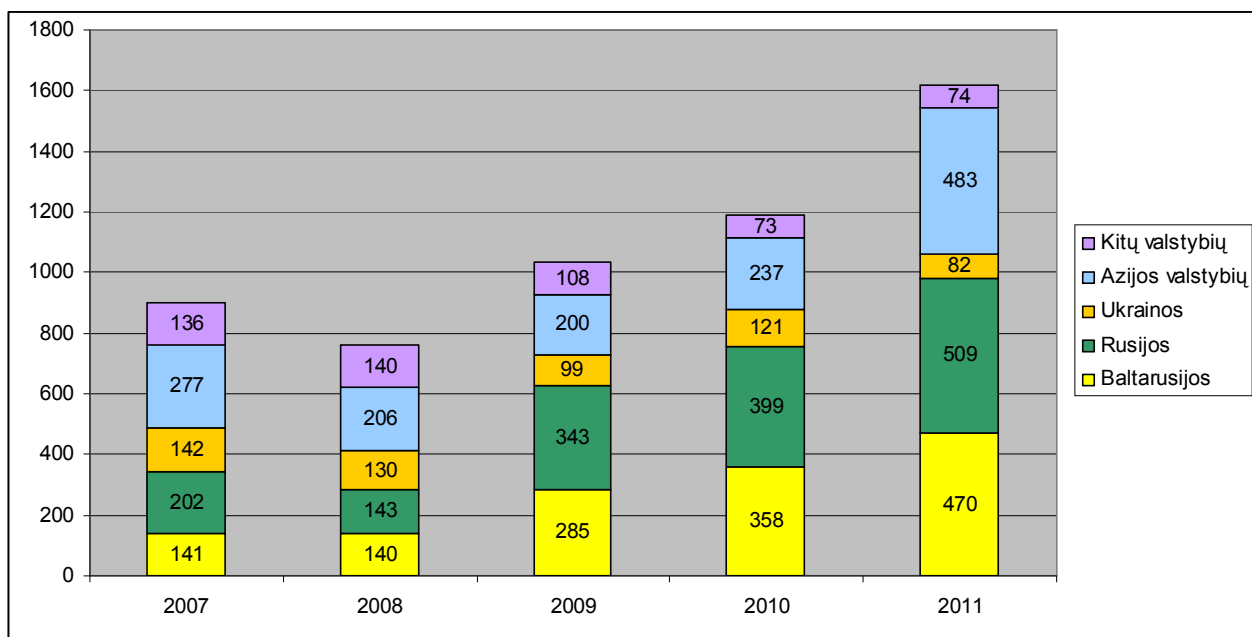
Valstybės sienos apsaugos duomenimis, 2011 metais daugėjo užsieniečių, kuriems neleista įvažiuoti į Lietuvos Respubliką. 2011 metais jų buvo 2075, 2010 metais – 1806, 2009 metais – 1614. Didžioji dalis buvo iš Rusijos, Baltarusijos ir Ukrainos. Taip pat pastebima aktyvesnė Gruzijos piliečių nelegali migracija į Lietuvą – 2007 metais tokių atvejų fiksuota tik 7, o 2011 metais – 116⁹². Operatyvesnę ir efektyvesnę kovą su nelegaliais imigrantais puikiai iliustruoja ir įpareigotų išvykti užsieniečių skaičiaus kitimo dinamika (žr. 8 pav.)

⁸⁹ Valstybės sienos apsaugos duomenys

⁹⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso papildymo 292(1) straipsniu ir kodekso priedo papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 4-115

⁹¹ Europos migracijos tinklo Lietuvos Respublikos Nacionalinio informacijos centras. *supra* note 83, p.14.

⁹² *Idib.*

8 pav. Užsieniečiai, kurie buvo įpareigoti išvykti iš LR, pagal pilietybę⁹³

Iš viso 2011 metais 1618 asmenys buvo įpareigoti išvykti iš šalies, palyginus su 2010 metais (1188 asmenys) šis skaičius padidėjo 36 %. Įdomu tai, kad Azijos gyventojai sudaro tik 6 % visų užsieniečių, gyvenančių Lietuvoje, o Rusijos ir Baltarusijos piliečiai sudaro žymiai didesnę užsieniečių dalį Lietuvoje, tačiau įpareigotų išvykti šių valstybių piliečių skaičius beveik lygus. Darytina išvada, kad azijiečiai labiau linkę pažeisti Užsieniečių teisinės padėties įstatymą.

2.2. Nusikalstamumas Lietuvoje 2004–2012 metais

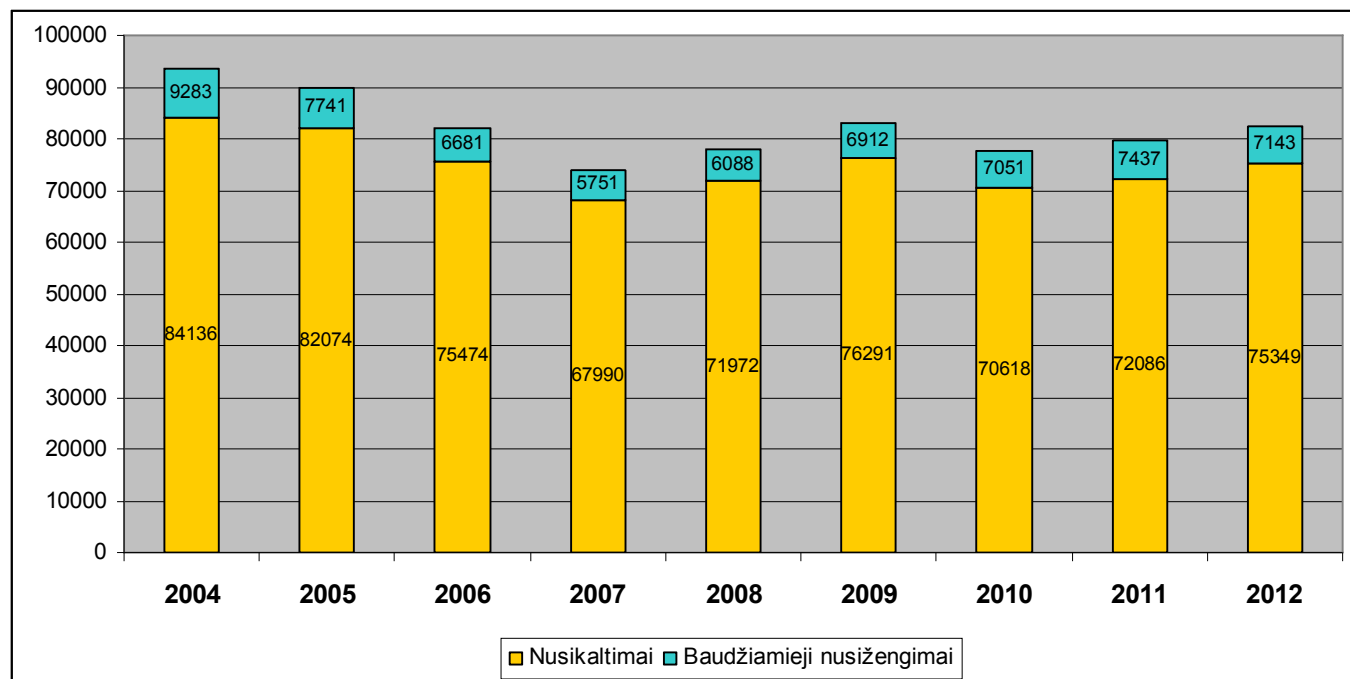
2.2.1. Registruoto nusikalstamumo pagrindinių rodiklių apžvalga

Nusikalstamumas – neišvengiamas socialinis ir teisinis reiškinys kiekvienoje valstybėje. Kaip minėta anksčiau, nusikalstamumo lygis šalyje gali būti kontroliuojamas valstybės ir visuomenės. Prasidėjus ekonominei krizei, Lietuvoje pastebimas registruotų nusikalstamų veikų skaičiaus augimas, tačiau jis nebuvo toks ženklus kaip pirminės prognozės (žr. 9 pav.). 2010–2012 metais nusikalstamų veikų skaičius, lyginant su 2009 metais, sumažėjo. Tam įtakos galėjo turėti atsigaunanti ekonomika, labai išaugę emigracijos mastai. Tačiau 2011 metais užregistruotos 79523 nusikalstamos veikos, t.y. 2,4% daugiau nei 2010 metais, o 2012 užregistruota 3,7 % daugiau nusikalstamų veikų nei 2011m. Tikėtina, kad tai „vėluojanti“ ekonominės krizės pasekmė, kuri, prof. G. Babachinaitės teigimu, dar tik prasideda⁹⁴. Per

⁹³ Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. *2011m. migracijos metraštis*. Vilnius, 2012, p. 82.

⁹⁴ Babachinaitė G. Šiuolaikinio registruoto nusikalstamumo Lietuvoje pagrindiniai bruožai. *Jurisprudencija*. 2012, 19(4): 1621.

visą analizuojamą laikotarpį 2012 metais Lietuvoje užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius sumažėjo 12 %, lyginant su 2004 metais.

9 pav. Nusikalstamos veikos Lietuvoje 2004–2012 m.⁹⁵

2004–2007 metais užregistruotų nusikalstamų veikų kitimo tendencija puikiai atspindi nusikalstamumo priklausomybę nuo ekonominės šalies padėties, nedarbo lygio. Augant ekonomikai, nusikalstamų veikų skaičius mažėjo, o 2008 metais, Lietuvai susidūrus su ekonomine krize, nusikalstamumo lygis šalyje pradėjo didėti. 2010 metais sąlygotas nusikalstamų veikų skaičiaus gan staigus sumažėjimas, autorės nuomone, yra sąlygotas itin didelės emigracijos bangos, o 2011–2012 metais emigrantų skaičius sumažėjo, todėl nusikalstamų veikų skaičius nežymiai didėjo.

Vertinant palyginamuosius nusikalstamumo lygio rodiklius, tikslinga analizuoti nusikalstamų veikų skaičių 100000 gyventojų. Matyti, kad 2010 metais nusikalstamumas taip pat sumažėjo, tačiau tik 4,8 %, o 2011 m. ir 2012 m. nusikalstamumo lygis, atsižvelgiant į gyventojų skaičių, didėjo atitinkamai 4,6% ir 4,5%. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad 2012 m. nusikalstamumo didėjimą galėjo sąlygoti ir LR „Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo“⁹⁶ priėmimas, kriminalizuojantis naujas nusikalstamas veikas.

⁹⁵ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos duomenų bazėje ASIS < <http://www.nplc.lt:8000/asis/> > [žiūrėta 2013 02 03].

⁹⁶ LR apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 72-3475

9 lentelė. Registruotos nusikalstamos veikos 100000 gyv. 2004–2012 metais

Metai	Nusikalstamos veikos / užregistruota	Nusikalstamos veikos / pokytis %	Vid. gyventojų skaičius tūkst.*	Nusikalstamos veikos 100000 gyvent.	Pokytis, %
2004	93419	-	3372,2	2770,3	-
2005	89815	-3,9	3314,7	2709,6	-2,2
2006	82155	-8,5	3259,8	2520,2	-7,0
2007	73741	-10,2	3221,1	2289,3	-9,2
2008	78060	5,9	3189,4	2447,5	6,9
2009	83203	6,6	3156,7	2635,8	7,7
2010	77669	-6,7	3094,8	2509,7	-4,8
2011	79523	2,4	3030,2	2624,3	4,6
2012	82492	3,7	3007,7**	2742,7	4,5

* gyventojų skaičius koreguotas, atsižvelgiant į 2011 m. gyventojų ir būsto surašymo duomenis

** gyventojų skaičius metų pradžioje

Nors pagal registruotą nusikalstamų veikų skaičių 100000 gyventojų Lietuvos rodiklis vienas iš mažiausių, atkreiptinas dėmesys, kad registruotas nusikalstamumas – tai tik viena medalio pusė. Egzistuoja neregistruotas, kitaip – latentinis, nusikalstamumas. Užregistruojama tik maža dalis tikrovėje padaromų nusikalstamų veikų, todėl realus nusikalstamumas šalyje – tai latentinio ir registruoto nusikalstamumo visuma. A. Kiškis taip pat išskiria šias problemas, registruojant nusikalstamas veikas:

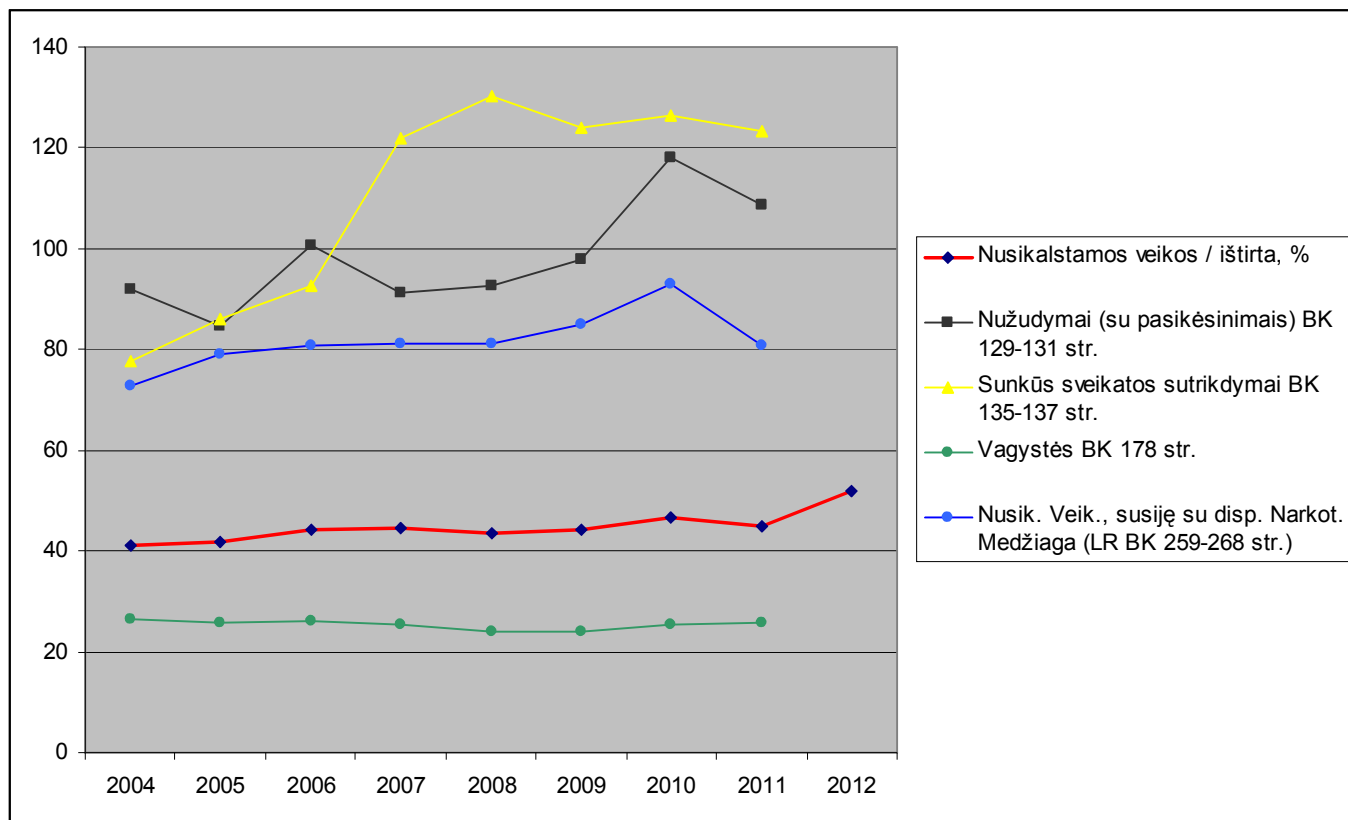
- Nusikaltimų registravimas policijoje priklauso nuo nusikaltimų tyrimo politikos policijoje ir nuo baudžiamojo persekiojimo politikos prokuratūroje;
- Registruojant tęstinę nusikalstamą veiką (narkotikų pardavimas, vaiko sumušimas ir pan.), dažnai registruojama kaip viena nusikalstama veika, o ne nusikalstamos veikos pasikartojimo kartai. Taip pat svarbus tampa registravimo momentas.
- Lietuvoje dažniausiai registruojami sunkūs nusikaltimai, o smulkūs nusikaltimai ar baudžiamieji nusižengimai lieka neregistruojami. Taip sutaupomi policijos resursai, pagerinami nusikalstamumo ir ištyrimo rodikliai. Šie procesai ypač suaktyvėja, kai policijai daromas didelis valdžios spaudimas⁹⁷.

Taigi, kalbant apie realią nusikalstamumo būklę šalyje, reikia atsižvelgti į viktimologinius tyrimus, kurie yra sudėtingi ir Lietuvoje jų nėra daug. 2008 metais atlikto tokio tyrimo metu paaiškėjo, kad realaus nusikalstamumo 2007 metais, nuo kurio nukentėjo 15–74 m. amžiaus gyventojai Lietuvoje, įvertis yra 8,8 milijono nusikalstamų veikų, t. y. 223 kartus didesnis už oficialų registruotą nusikalstamumą. Pagal šį

⁹⁷ Kiškis, A. Registruoto nusikalstamumo statistikos ir viktimologinių tyrimų duomenų kompleksinio panaudojimo problemos. *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(2): 700 - 701.

įvertę, nukentėjusieji policijai pranešė tik apie 11% nusikalstamų veikų 2007 metais, o buvo užregistruota – tik 0,4%⁹⁸. Darytina išvada, kad realųjį nusikalstamumą slepia ypač dideli nepranešimų teisėsaugai ir jų neužregistravimo skaičiai⁹⁹.

Dar vienas nusikalstamumą apibūdinantis rodiklis – nusikalstamų veikų ištirtumo procentas. Analizuojamu laikotarpiu 2004 metais buvo fiksuotas mažiausias nusikalstamų veikų ištirtumo procentas (žr. 10 pav.). 2012 metais per visą analizuojamą laikotarpį ištirtumo procentas skiriasi akivaizdžiai: 2004 metais ištirta 41 % užregistruotų nusikalstamų veikų, o 2012 metais – 52 %.

10 pav. Nusikalstamų veikų ištirtumo procento kitimo tendencijos¹⁰⁰

Didžiausias bendras nusikalstamų veikų ištirtumas buvo pasiektas 2012 metais ir siekė 52 %. Analizuojant ištirtumo rodiklius pagal nusikalstamas veikas, yra daug skirtumų. Atkreiptinas dėmesys, kad pačių pavojingiausių smurtinių nusikaltimų (nužudymai, sunkūs sveikatos sutrikdymai) ištirtumo procentas žymiai didesnis nei vidutinis ištirtumo lygis¹⁰¹. Taip pat aukštas ir nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis, ištirtumo procentas, siekiantis apie 80 %. Tačiau problema yra su turtnių nusikaltimų ištyrimu. Būtent šių nusikalstamų veikų registruojama daugiausiai, tačiau vagysčių ištirtumo

⁹⁸ Kiškis A. *supra note* 43, p. 117.

⁹⁹ Uscila R. Viktimologiniai tyrimai Lietuvoje. *Teisės problemos*. 2008, Nr.3 (61):121 – 125.

¹⁰⁰ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos duomenų bazėje ASIS < <http://www.nplc.lt:8000/asis/> > [žiūrėta 2013 02 03].

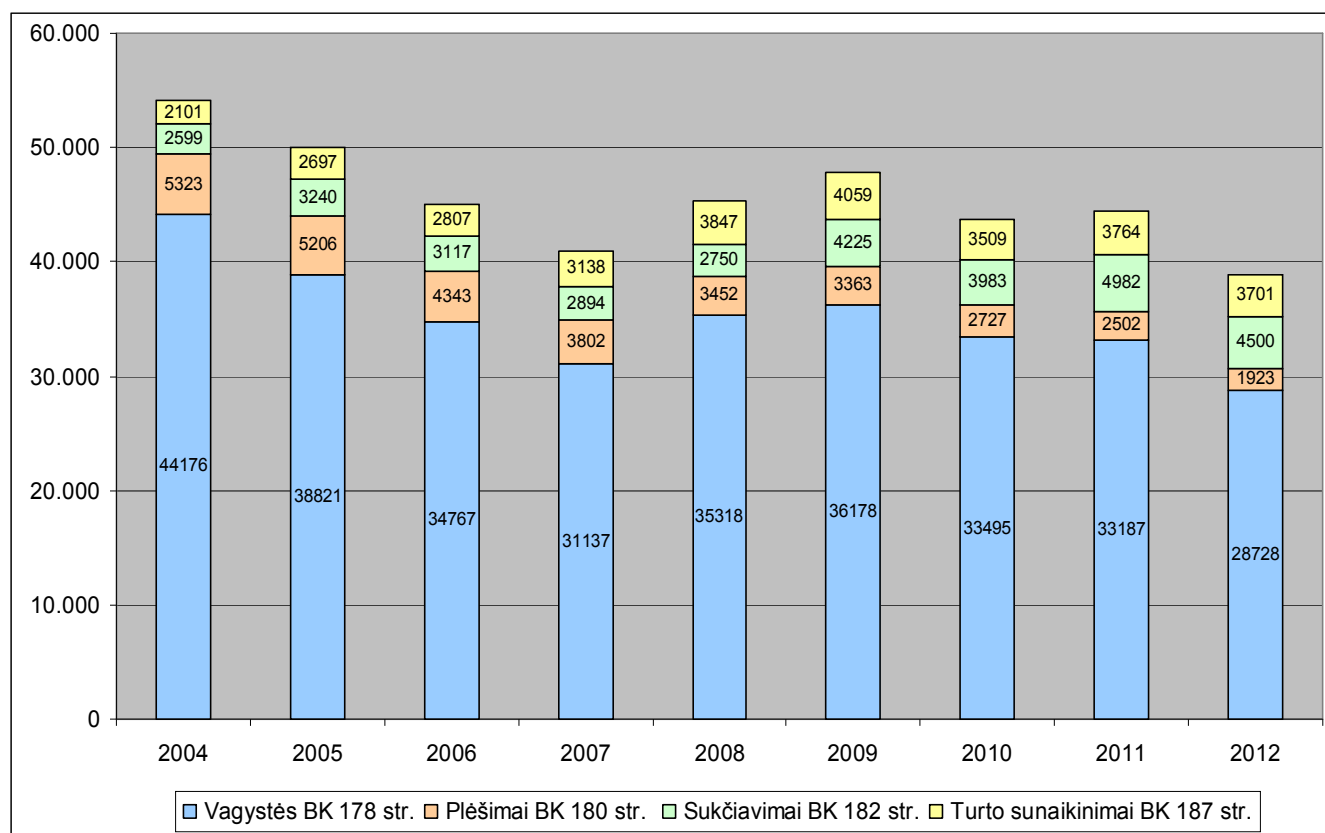
¹⁰¹ Ištirta daugiau nei 100% dėl nusikaltimų užregistravimo ir išaiškinimo laiko momento nesutapimo.

procentas siekia vos 25 %, t. y. tik kas ketvirta vagystė yra išaiškinama. Tikėtina, kad dėl šios priežasties registruojama tik maža dalis visų vagysčių.

Tiriant migracijos procesų ir nusikalstamumo ryšį, tikslingiausia nagrinėti ne visas nusikalstamas veikas, o atkreipti dėmesį į:

- turtinius nusikaltimus – dėl savo ekonominio pobūdžio ir sąsajos su ekonomine situacija šalyje;
- smurtinius nusikaltimus – dėl itin didelio pavojingumo ir objekto, į kurį kėsinamasi – žmogaus;
- atskiras nusikalstamas veikas: kontrabandą, nusikaltimus, susijusius su narkotikais, prekyba žmonėmis. Autorės nuomone, šios nusikalstamos veikos turi didžiausią ryšį su migracija bei atskleidžia šio reiškinių specifiką, todėl detaliau bus aptartos 2.4.1. skyriuje.

Lietuvoje turtiniai nusikaltimai sudaro apie du trečdalius visų registruotų nusikalstamų veikų. Prie turtinių nusikaltimų priskiriami: vagystės, sukčiavimas, plėšimas, turto prievartavimas, turto pasisavinimas ir kitos nusikalstamos veikos. 11 pav. pateiktos dažniausiai registruojamų turtinių nusikaltimų kitimo dinamika.

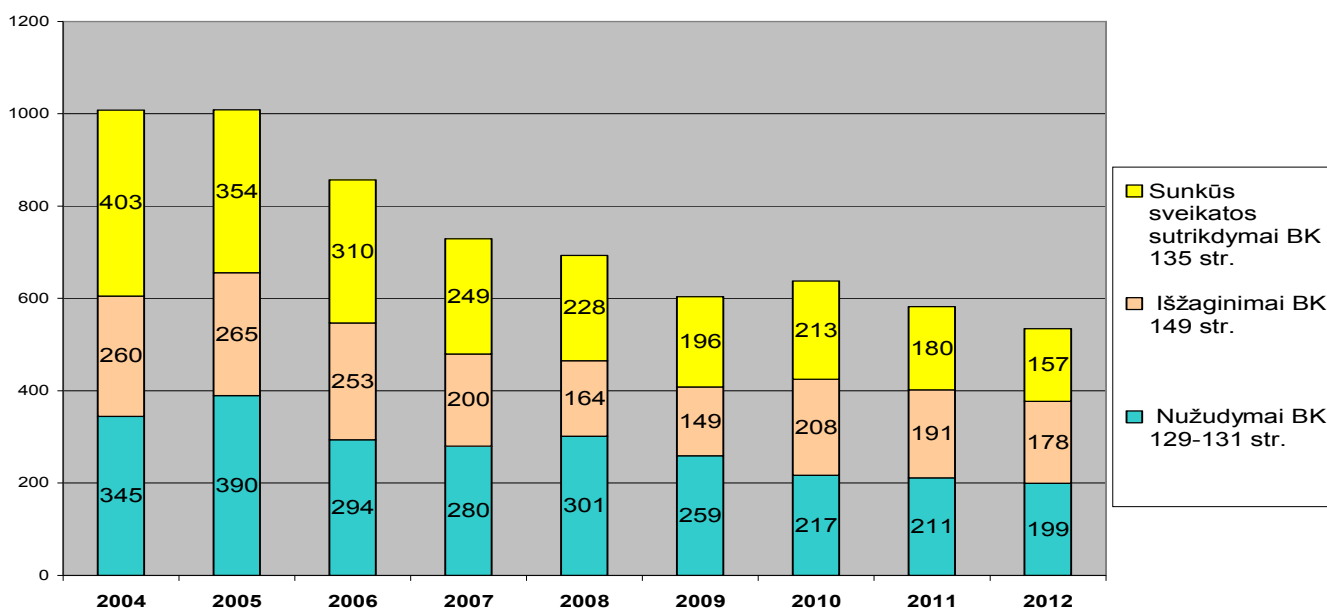

11 pav. Kai kurių turtinių nusikaltimų dinamika¹⁰²

¹⁰² Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos duomenų bazėje ASIS < <http://www.nplc.lt:8000/asis/> > [žiūrėta 2013 02 03].

Didžiausią dalį turtinių nusikaltimų sudaro vagystės. Ekonomikos pakilimo metu iki 2007 metų fiksuota vagysčių mažėjimo tendencija, tačiau prasidėjus sunkmečiui 2008 metais šių nusikalstamų veikų padaugėjo. 2010–2012 metais pastebimas vagysčių sumažėjimas, autorės nuomone, yra sąlygotas padidėjusių emigracijos srautų. Analizuojamu laikotarpiu pastebima plėšimų mažėjimo tendencija, tačiau sukčiavimo atvejų padaugėjo beveik dvigubai. Galima daryti išvadą, kad keičiasi turtinių nusikaltimų pobūdis – iš smurtinio tampa labiau intelektualus.

Smurtiniams nusikaltimams priskiriami nužudymai, sunkūs sveikatos sutrikdymai, išžaginimai ir kitos veikos. Bendroje registruoto nusikalstamumo struktūroje šie nusikaltimai sudaro tik nedidelę dalį (apie 1,5 %).

12 pav. Kai kurių smurtinių nusikaltimų dinamika¹⁰³

Smurtinių nusikaltimų registruotas skaičius pradėjo mažėti dar nuo 1994–1995 m.¹⁰⁴ Per 2004–2011 m. sunkių sveikatos sutrikdymų sumažėjo 61 %, nužudymų – 42 %, o išžaginimų – 32 % (žr. 12 pav.). Nepaisant smurtinių nusikaltimų mažėjimo tendencijos, išlieka aktuali buitinių konfliktų problema, dažnai pasibaigianti mirtimi ar sveikatos sutrikdymu. Sovietiniais laikais daugiau kaip 80 % tyčinių nužudymų buvo padaromi dėl šeimos santykių nedarnos, ilgamečių konfliktinių santykių šeimoje ar artimiausioje buitinėje aplinkoje, o 2008 metais jų sumažėjo iki 50%¹⁰⁵. Stebint pranešimus spaudoje bei policijos ataskaitas, autorės nuomone, Lietuvai dar neišsikapsčius iš ekonominės krizės buitiniai konfliktai yra

¹⁰³ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktai Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos duomenų bazėje ASIS < <http://www.nplc.lt:8000/asis/> > [žiūrėta 2013 02 03].

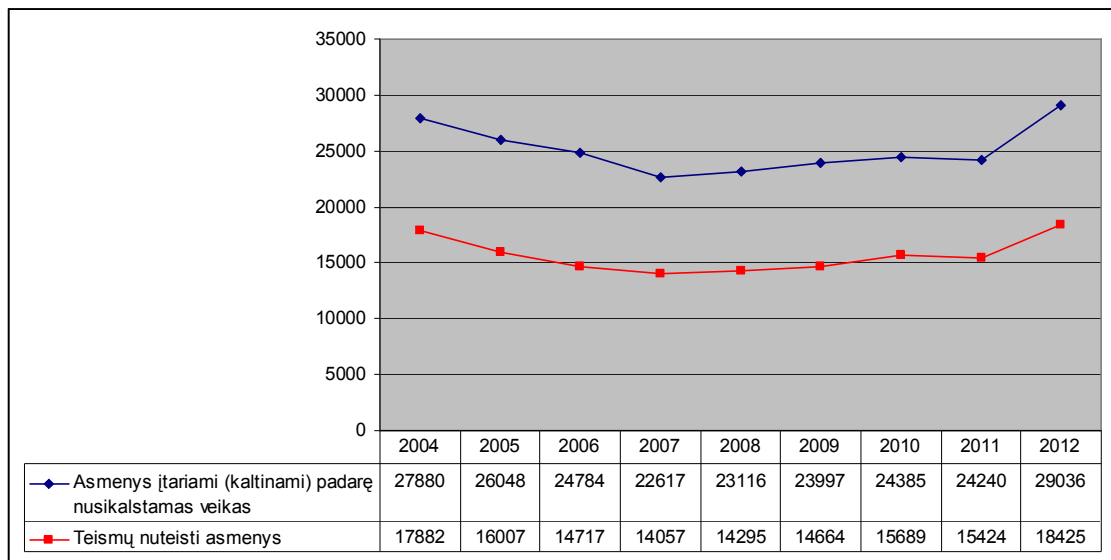
¹⁰⁴ Babachinaitė G. *supra* note 91, p. 1623.

¹⁰⁵ Babachinaitė G. Smurtinio nusikalstamumo samprata, tendencijos ir šiuolaikiniai raiškos ypatumai Lietuvoje. *Jurisprudencija*. 2008, 1(103): 16-21.

smurtinių nusikaltimų pagrindas, taip pat atskleidžiantis Lietuvos problemas: nedarbą, girtuoklystę, smurtą prieš moteris ir vaikus, tapusias neatsiejama sunkmečio dalimi.

Apibendrinant nusikalstamų veikų pagal pobūdį kitimo analizę, galima pagrįstai pritarti G. Babachinaitės išvadai, kad Lietuvos nusikalstamumas panašėja į išsivysčiusios rinkos ekonomikos šalių nusikalstamumą dėl smurtinių nusikaltimų skaičiaus mažėjimo, turtinio pobūdžio nusikaltimų, susijusių su smurtu, skaičiaus mažėjimo ir nusikaltimų, kuriais siekiama gauti neteisėtos turinės naudos (pvz., sukčiavimų) skaičiaus ženklaus didėjimo, nusikaltimų, susijusių su disponavimu narkotinėmis medžiagomis, paplitimo intensyvėjimo¹⁰⁶. Šios tendencijos 2012 metais tapo dar ryškesnės.

Asmenys ir jų charakteristika – taip pat vienas iš svarbiausių nusikalstamumo rodiklių. Lietuvoje 2012 metais užregistruoti 29036 asmenys, įtariamai (kaltinami) padarius nusikalstamas veikas. Iš jų 89,1 % buvo vyrai, o 10,9% – moterys. 63,5 % šių asmenų, t. y. 18425 asmenys, buvo nuteisti teismo (žr. 13 pav.). Lietuvoje nei moksliniu aspektu, nei praktikoje niekada nebuvo analizuojama ir įvertinta skirtumo tarp įtariamų ir nuteistų už nusikalstamas veikas asmenų skaičiaus reikšmė. Norint įvertinti, ar šis dydis optimalus registruoto nusikalstamumo mastams Lietuvoje, reikalingi išsamūs kompleksiniai tyrimai¹⁰⁷.

13 pav. **Asmenys, įtariamai (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas, ir teismų nuteisti asmenys 2004–2012 metais**¹⁰⁸

Asmenų, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas, skaičius turėjo tokias pačias kitimo tendencijas kaip ir registruotų nusikalstamų veikų. 2004–2007 metais palaipsniui mažėjant registruotam nusikalstamų veikų skaičiui, mažėjo ir įtariamų asmenų. Apie 62 % visų įtariamų asmenų buvo nuteisti

¹⁰⁶ Babachinaitė G. *supra* note 94, p. 1625.

¹⁰⁷ *Ibid*, p. 1626.

¹⁰⁸ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos duomenų bazėje ASIS < <http://www.nplc.lt:8000/asis/> > [žiūrėta 2013 02 03].

teismo. 2012 metais užregistruota 19 % daugiau įtariamų asmenų nei 2011 m., kai nusikalstamų veikų skaičius didėjo 12 %. Tikėtina, kad tai galėjo lemti operatyvesnis policininkų darbas.

2012 metais net 47,9 % visų įtariamų asmenų buvo iki 29 metų. 8,3 % įtariamų asmenų buvo nepilnamečiai, o 18–29 metų įtariamieji sudarė 39,6 % visų įtariamųjų. Analizuojant pokyčius pagal amžių 2004–2012 m. laikotarpiu, pastebima, kad lyginamoji dalis asmenų nuo 18 iki 29 metų nuolat mažėjo, o vyresnių nei 30 metų įtariamųjų skaičius didėjo. Tai atspindi ne tik emigracijos įtaką, bet ir senėjimo procesą Lietuvoje.

10 lentelė. Įtariamų (kaltinamų) asmenų pasiskirstymas pagal amžių proc.¹⁰⁹

Lietuva	14–15 m.	16–17 m.	18–20 m.	21–24 m.	25–29 m.	18–29	30–39 m.	40–59 m.	60 m. ir vyresni
2004	4,2	10,9	16,8	16,3	14,3	47,4	19,2	15,9	2,2
2005	4,6	11,3	16	16,2	14,4	46,6	19,5	15,7	2,2
2006	4,3	10,2	16,4	16,4	14,6	47,4	19,7	16,2	2,1
2007	4,6	10,4	16	15,9	14,2	46,1	19,4	16,8	2,3
2008	4,9	10,7	15,6	15,6	14,6	45,8	19,3	16,6	2,2
2009	3,6	10,3	15,1	16,3	14,8	46,2	19,8	17,3	2,3
2010	2,7	9	15,2	16,3	14,7	46,2	20	19,2	2,4
2011	2,8	8	15	16	14,4	45,4	21,3	19,4	2,7
2012	2,3	6	12,1	13,9	13,6	39,6	22,7	25,6	3,5

Pastebėtina, kad amžiaus grupė iki 29 metų sudaro didžiausią grupę ne tik tarp įtariamų nusikalstamas veikas padariusių asmenų, bet ir sudaro didžiausią emigrantų dalį (žr. 5 lent.). Autorės nuomone, būtent ši grupė yra labiausiai priklausoma nuo darbo rinkos svyravimų ir ekonominės padėties šalyje. Asmenys, susidūrę su nedarbo ir finansiniais sunkumais, gali elgtis dvejopai: galintys sau leisti (turintys pažįstamų, artimųjų užsienyje, pradinių santaupų atsargas) emigruoja, o negalintys emigruoti – toliau kovoja su „asmenine ekonomine krize“, o laiku neįveikę bedarbystės ar kitų finansinių problemų yra labiau linkę nusikalsti. Dėl to tikėtina, kad esant labai intensyviai emigracijai, emigracijos ir nusikalstamumo kitimo kreivės judės priešingomis kryptimis.

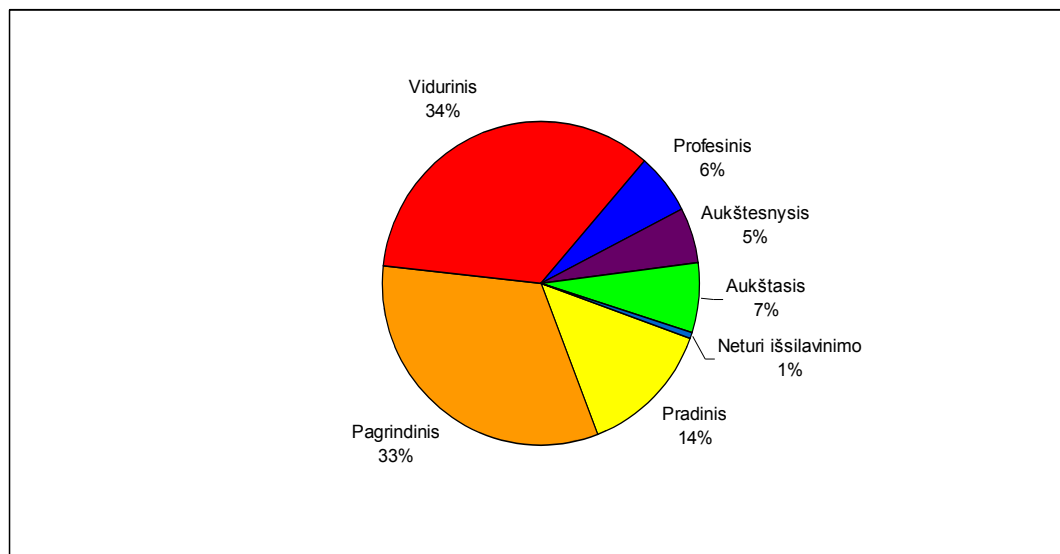
2012 metais 14670, t. y. 50,5%, visų įtariamų asmenų nedirbo ir nesimokė¹¹⁰. Apskritai šių asmenų skaičiaus raida susijusi su ekonominėmis socialinėmis žmogaus gyvenimo sąlygomis Lietuvoje. Sovietmečiu nedirbančių ir nesimokančių dalis tarp registruotų asmenų, įtariamų padarius nusikalstamas veikas, kito nuo 7 proc. iki 13 proc.¹¹¹. Ši dalis nežymiai didėja kiekvienais metais, todėl akivaizdžiai iliustruoja neišsprendžiamų užimtumo problemų pasekmes. Aštuonių iš dešimties įtariamų (kaltinamų) asmenų išsilavinimas buvo ne aukštesnis nei vidurinis. Atkreiptinas dėmesys, kad nors Lietuvos

¹⁰⁹ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos duomenų bazėje ASIS < <http://www.nplc.lt:8000/asis/> > [žiūrėta 2013 02 03].

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ Babachinaitė G. *supra* note 94, p. 1628.

Konstitucijos 41 straipsnis įtvirtina pareigą mokytis iki 16 metų¹¹², 1 % įtariamų asmenų neturi išsilavinimo, o 14% išsilavinimas yra tik pradinis. Asmenų, įgijusių aukštąjį išsilavinimą, užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius yra žymiai mažesnis – jie sudaro tik 7 % iš visų įtariamų asmenų. Autorės nuomone, taip yra dėl to, kad šie asmenys moka geriau slėpti savo nusikalstamą veiką ir teisėsaugos institucijos ar nukentėjusiems sunkiau juos identifikuoti.

14 pav. Įtariamų (kaltinamų) asmenų pasiskirstymas pagal išsilavinimą 2011 m.¹¹³

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje vyrauja turtinio pobūdžio nusikalstamos veikos. Didžiausią įtaką tam daro ekonominė padėtis šalyje. Nusikalsti labiau linkę jauno amžiaus, ne aukštesnį nei vidurinį išsilavinimą įgiję vyrai. Didžioji dauguma nedirba ir nesimoko, tai iliustruoja užimtumo problemą. Tikėtina, kad dauguma iš nusikaltusių yra nekonkurencingi darbo rinkoje. Analizuojamu laikotarpiu didžiausią nusikalstamų veikų skaičių sudarė vagystės, padaugėjo turto sunaikinimo ir sukčiavimo atvejų. Smurtiniai nusikaltimai sudarė tik apie 1,5 % visų nusikalstamų veikų, pastebima jų mažėjimo tendencija, todėl pagrindiniai motyvai nusikalsti išlieka ekonominiai. Lietuvos nusikalstamumo struktūra vis labiau tampa panaši į išsivysčiusios rinkos ekonomikos nusikalstamumą.

2.2.2. Užsienio šalių piliečių Lietuvoje padarytų nusikalstamų veikų analizė

Užsienio šalių piliečių Lietuvoje nusikaltimų išsamesnės analizės duomenys pradėti kaupti tik nuo 2011 metais, iki tol buvo kaupiami tik 11 lentelėje pateikti duomenys. Informatikos ir ryšių departamento

¹¹² Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės Žinios*. 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30)

¹¹³ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos duomenų bazėje ASIS < <http://www.nplc.lt:8000/asis/> > [žiūrėta 2013 02 03].

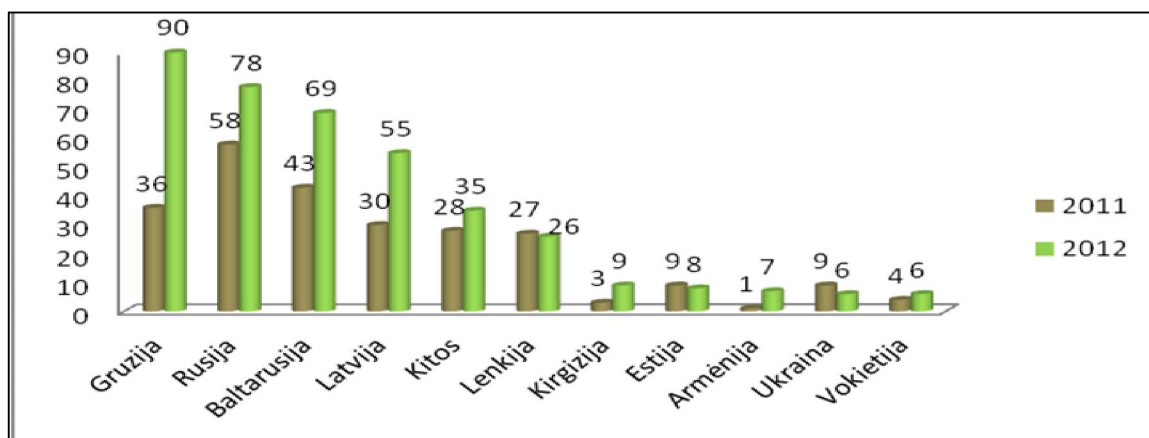
duomenimis, pagal nusikalstamų veikų padarymu įtariamus (kaltinamus) asmenis, 2012 m. ženkliai didėjo (1,5 kartus arba 52,5 proc. daugiau nei 2011 m.) nusikalstamų veikų padarymu Lietuvoje įtariamų (kaltinamų) užsieniečių skaičius. Tikėtina, kad pasikeitimai yra nulemti žymiai padidėjusio imigrantų iš trečiųjų šalių skaičiaus 2011–2012 metais.

11 lentelė. Ikteisminio tyrimo įstaigose užregistruoti užsienio šalių piliečiai, įtariamai (kaltinami) nusikalstamų veikų padarymu¹¹⁴

Lietuva	Asmens pilietybė / užsienio valstybės	Asmens pilietybė / užsienio valstybės / iš jų: buvimas LR legalus	Asmens pilietybė / užsienio valstybės / iš jų: buvimas LR nelegalus	Asmens pilietybė / asmuo be pilietybės	Asmens pilietybė / asmuo, turintis keletą pilietybių
2004	302	171	131	231	4
2005	290	182	108	206	4
2006	357	200	157	159	3
2007	263	173	90	107	1
2008	249	174	75	81	0
2009	281	216	65	84	1
2010	289	203	86	66	0
2011	275	207	68	80	2
2012	421	305	116	82	2

Nors ir išaugęs, nusikalstamų veikų padarymu įtariamų (kaltinamų) užsieniečių skaičius per 2012 metus išliko nedidelis: iš visų šalyje 2012 m. nustatytų įtariamų nusikalstamos veikos padarymu asmenų užsieniečiai sudarė 1,45 proc. (2011 m. – 1,14 proc.).

Pagal nusikalstamų veikų padarymu įtariamų (kaltinamų) užsieniečių pilietybes 2012 m. dominavo Gruzijos ir kaimyninių šalių – Rusijos, Baltarusijos, Latvijos ir Lenkijos, piliečiai.

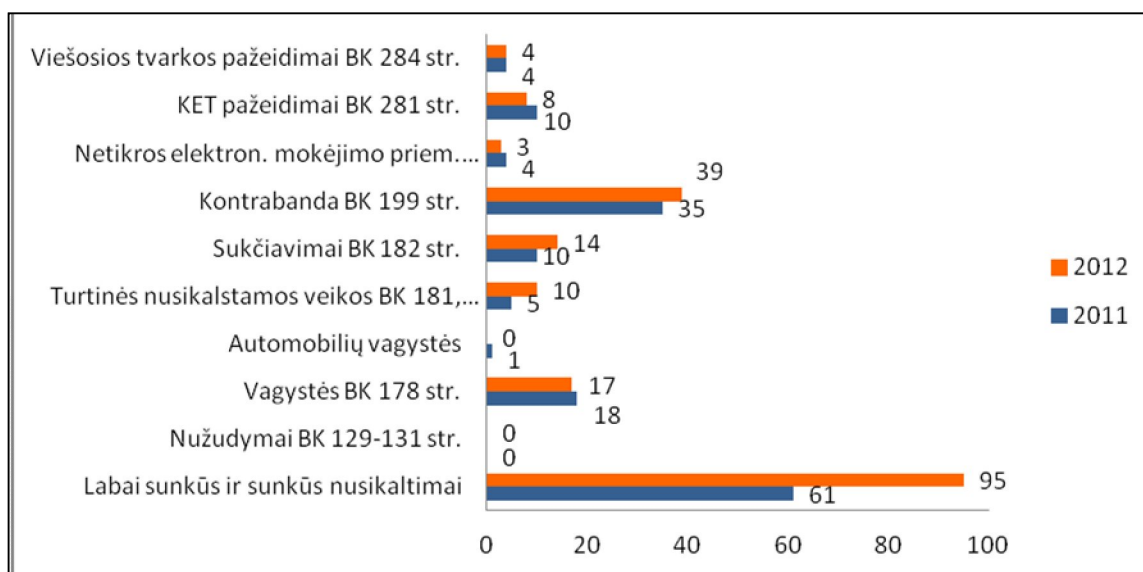
15 pav. Užsieniečiai, įtariamai (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas pagal pilietybę¹¹⁵

¹¹⁴ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos duomenų bazėje ASIS < <http://www.nplc.lt:8000/asis/> > [žiūrėta 2013 02 03].

¹¹⁵ Policijos departamento Informacijos analizės valdybos vidiniai duomenys

Kaip matyti iš 15 pav., 2012 m., lyginant su 2011 m., žymiai padaugėjo nusikalstamų veikų padarymu įtariamų (kaltinamų) Gruzijos piliečių (2,5 kartais arba 150,0 proc. daugiau). Pastebima, kad šios pilietybės asmenys šiais metais taip pat kėlė didelę nelegalios migracijos problemą, taip pat žymiai padidėjo šių asmenų neįleidimo į valstybę atveju. Tikėtina, kad šis itin didelis Gruzijos piliečių susidomėjimas yra nulemtas dėl ekonominės ir politinės įtampos Gruzijoje. Latvijos piliečių padaugėjo 83,3 proc., Baltarusijos – 60,5 proc., Rusijos – 34,5 proc. Lenkijos piliečių skaičius 2012 m. beveik nepakito.

Informatikos ir ryšių departamento duomenimis, pagal ištyrimą¹¹⁶ 2012 m., lyginant su 2011 m., 55,7 proc. padaugėjo užsieniečių padarytų labai sunkių ir sunkių nusikaltimų ir net 3,4 kartais arba 241,1 proc. kitų¹¹⁷ nusikalstamų veikų (žr. 16 pav.).

16 pav. 2011–2012 m. registruotos užsieniečių nusikalstamos veikos¹¹⁸

Be įvardintų nusikalstamų veikų, iš viso 2012 metais fiksuota 515 kitos nusikalstamos veikos, kai 2011 metais tokių nusikalstamų veikų buvo užfiksuota 151. Nepaisant to, kad įtariamais asmenimis užregistruojami vėliau nei atlikta nusikalstama veika, autorės nuomone, didesni nusikalstamų veikų skaičių sąlygojo išaugę imigracijos mastai analizuojamais metais. Tai iliustruoja faktą, kad esant dar didesniems imigracijos srautams, yra didelė tikimybė, kad daugės ir nusikalstamų veikų, kurias padaro užsieniečiai.

¹¹⁶ T.y. 2012, 2011, 2010 ir ankstesniais metais padarytos nusikalstamos veikos, kurių padarymu 2012 m. įtariamais (kaltinamais) užsieniečiai.

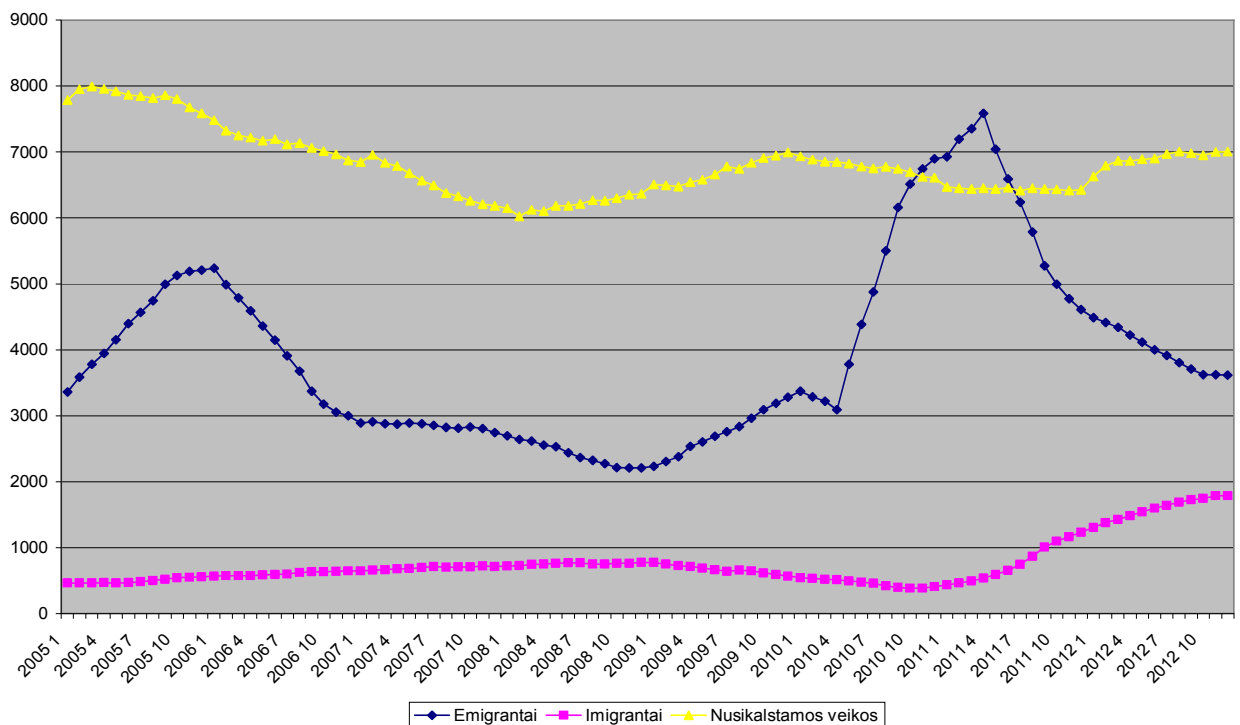
¹¹⁷ Informatikos ir ryšių departamento duomenimis statistinės ataskaitos „Užsieniečių padarytos nusikalstamos veikos pagal ikiteisminio tyrimo įstaigas“ grafoje „Kitos nusikalstamos veikos“ pateikiamas tik nusikalstamų veikų skaičius.

¹¹⁸ Policijos departamento Informacijos analizės valdybos vidiniai duomenys

2.3. Nusikalstamumo ir migracijos procesų ryšys

Analizuojant registruotų nusikalstamų veikų ir deklaruotos emigracijos statistinių rodiklių priklausomybę, nustatyta, kad koreliacijos nėra (ryšys statistiškai nereikšmingas (3 priedas)). Tokia pati išvada gauta ir lyginant imigrantų užsieniečių skaičių su užregistruotų įtariamų (kaltinamų) asmenų, kurie buvo užsienio piliečiai, statistinius duomenis (3 priedas). Autorės nuomone, koreliacijos statistinis reikšmingumas gautas nereikšmingas todėl, kad Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo pakeitimas sąlygojo tiek emigracijos, tiek imigracijos aktyvesnę deklaravimą. 2010–2012 metais emigracijos ir imigracijos mastai labiau atspindi tikrovėje egzistuojančius skaičius – migracijos mastai šiais metais „išlindo iš šešėlio“. Kalbant apie nusikalstamumą, tokių kardinalių įstatymų pokyčių, lemiančių aktyvesnę nukentėjusių kreipimąsi ir pranešimą apie nusikalstamas veikas, nebuvo, todėl registruotas nusikalstamumas liko itin latentiškas.

Dėl šių priežasčių tikslinga panaudoti slenkančio vidurkio analizės metodą. Šio metodo esmė – numatyti kitimo tendenciją, įvertinti, kaip į vieno proceso pokytį reaguoja kitas procesas. Šiame darbe panaudotas vienerių metų slenkantis vidurkis. Skaičiavimai atlikti EXCEL programa, skaičiavimų rezultatai pateikti 17 pav.

17 pav. Nusikalstamų veikų, emigrantų ir imigrantų skaičiaus kitimo tendencijos, pritaikant slenkančio vidurkio metodą¹¹⁹

¹¹⁹ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos duomenų bazėje ASIS <<http://www.nplc.lt:8000/asis/>> ir Statistikos departamento duomenimis> [žiūrėta 2013 02 03].

Iš 17 pav. matyti, kad tiriamuoju laikotarpiu imigracijos kreivė visiškai nepriklauso nuo nusikalstamų veikų kreivės svyravimų. Darytina išvada, kad imigracijos srautai Lietuvoje per maži, kad galėtų daryti įtaką nusikalstamumo lygiui šalyje, tačiau tikėtina, kad artimiausiu metu imigracijos srautai didės. Atkreipiant dėmesį į užsienio šalių patirtį, svarbi tolesnė Lietuvos politika imigrantų atžvilgiu. Ispanijoje atlikto tyrimo metu nustatyta, kad imigrantai iš šalių, pasižyminčių didesniu nusikalstamumo lygiu nei Ispanijoje, bei turintys žemesnį išsilavinimą lėmė žymų nusikalstamumo lygio augimą šalyje¹²⁰. Jungtinėje Karalystėje atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad imigrantų banga lemia ir didesnę turtinių nusikaltimų mastą tose teritorijose, kuriuose gyvena daugiausiai prieglobsčio prašytojų, tačiau taip pat pastebimas žymus nusikalstamų veikų prieš imigrantus skaičiaus didėjimas¹²¹. Panašios išvados formuluojamos ir Italijoje atliktame tyrime, kuriame nustatoma, jog imigracija neturi įtakos smurtinių nusikaltimų kitimui, tačiau konstatuojama imigracijos ir turtinių nusikaltimų tiesioginė priklausomybė¹²². Lietuva, autorės nuomone, šiuo metu neturi aiškios imigracijos politikos bei nėra įgyvendinta valstybinė imigrantų integracijos programa, todėl būtina priimti reikšmingus sprendimus dabar, siekiant išvengti integracijos ir imigrantų padaromų nusikaltimų didėjimo problemų ateityje.

Analizuojant nusikalstamų veikų ir emigracijos kreivių kitimą, pastebima, kad šių kreivių lūžio taškai dažnai sutampa. Pirmoji didelė emigracijos banga Lietuvai įstojus į ES sąlygojo nusikalstamų veikų skaičiaus mažėjimą. 2010 metais staigus emigracijos srautų padidėjimas taip pat lėmė emigracijos ir nusikalstamų veikų atvirkštinę priklausomybę, t.y. staigus ir trumpalaikis emigracijos kreivės padidėjimas lėmė nusikalstamumo kreivės nusileidimą, bet ne tokiu stačiu kampu ir šiek tiek pavėluotai. Atslūgus didžiausiai emigracijos bangai (korektiškiau sakyti – intensyviausiam emigracijos deklaramui už 2010 ir ankstesnius metus), pastebimas staigus emigracijos srautų sumažėjimas bei nežymus nusikalstamų veikų skaičiaus augimas. Kardinaliai šis rodiklis nesikeičia, nes yra priklausomas nuo daugelio veiksnių. Analizuojant pokyčius ilguoju laikotarpiu, galima tik dar kartą konstatuoti, kad migracija yra tik vienas iš veiksnių, darančių įtaką šiam teisiniui – socialiniam reiškiniui, nes nusikalstamų veikų skaičius palaipsniui mažėjo ekonominio pakilimo metu iki 2008 metų, o po to įgavo didėjimo tendenciją su jau minėta išimtimi dėl staigaus emigracijos protrūkio. Tikėtina, kad artimiausiu metu emigracija mažės, o nusikalstamų veikų skaičius didės (vėluojančios ekonominės krizės pasekmė). Daroma sviri prielaida, kad trumpuoju laikotarpiu staigus emigracijos srautų išaugimas lemia nusikalstamų veikų skaičiaus

¹²⁰ Borrego C. A., Garoupa N., Vazquez P. Does immigration causes crime? Evidence from Spain. *Universidad Carlos III de Madrid. Working papers*. 2011, 11-08: 20 – 21.

¹²¹ Bianchi M., Buonanno P., Pinotti P. *supra* note 9., p.8.

¹²² Bell B., Fasani F., Machin S. Crime and Immigration: Evidence from Large Immigrant Waves. *Discussion Paper*. 2010 No. 4996: 24 – 26.

sumažėjimą, t. y. egzistuoja atvirkštinė priklausomybė, o ilguoju laikotarpiu migracija yra tik vienas iš veiksnių, darančių įtaką nusikalstamumo lygio kitimui, tačiau lemiamą reikšmę turi kiti veiksniai.

Autorės nuomone, norint plačiau atskleisti migracijos procesų ir nusikalstamumo tarpusavio priklausomybę, reikšminga analizuoti ne tik šių procesų kitimo tendencijas analizuojamu laikotarpiu, bet ir skirti didesnę dėmesį specifinėms nusikalstamoms veikoms bei tarptautinio nusikalstamumo keliamoms problemoms, kurios, spartėjant globalizacijos procesams, vis didėja. Tarptautinis nusikalstamumas seniai tapo viena iš Europos Sąjungos prioritetinių sričių. Nusikaltimas yra tarptautinio pobūdžio, jei jis padarytas: daugiau negu vienoje valstybėje; vienoje valstybėje, bet didžioji dalis jo parengimo, planavimo, vadovavimo jam ir jo kontrolės vykdoma kitoje valstybėje; vienoje valstybėje, tačiau jame dalyvauja nusikalstama grupė, vykdanči nusikalstamą veiklą daugiau negu vienoje valstybėje arba vienoje valstybėje, tačiau sukelia sunkias pasekmes kitoje valstybėje¹²³. Kalbant apie tarptautinį nusikalstamumą, neabejotinai analizuojama ir organizuoto nusikalstamumo, kaip pagrindinės nusikalstamų veikų darymo formos, problema.

Pagrindinės tarptautinio organizuoto nusikalstamumo nusikalstamos veikos yra žmonių gabenimas į Europą seksualinio išnaudojimo tikslais, narkotikai, ginklų prekyba, kontrabanda ir nelegali migracija. Europolo ataskaitoje Baltijos šalys sudaro vieną iš kriminalinių centrų, o Lietuva įvardijama kaip pagrindinė nusikalstamų grupuočių, turinčių didžiausią įtaką Šiaurės Rytų kriminaliniame centre, šalis. Europolo analitikai taip pat pabrėžia lietuvių itin didelį mobilumą, lankstumą ir ryšių palaikymą su Kaliningrado, Latvijos, Lenkijos, Vokietijos, Baltarusijos ir ypač Rusijos nusikaltėliais¹²⁴.

Remiantis Lietuvos kriminalinės policijos biuro Organizuoto nusikalstamumo tyrimo vyriausiosios valdybos duomenimis, galima teigti, kad 2007 m. Lietuvoje apie 500 žmonių vienaip ar kitaip buvo susiję su organizuotu nusikalstamumu¹²⁵. 2009 metais tokių asmenų buvo apie 600 bei nemažai nusikalstamų grupuočių, kurios neturi visų požymių, būdingų organizuotoms nusikalstamoms grupėms¹²⁶. Įvertinus ekonominės krizės įtaką, nedarbo didėjimą, tikėtina, kad iki 2012 metų žmonių, įtrauktų į šių grupuočių veiklą, yra žymiai daugiau. Lietuva dėl savo geografinės padėties tampa logistiniu koridoriumi tiek narkotikų ar kitų nelegalių daiktų gabenimui, tiek ir prekybai žmonėmis. Organizuotas nusikalstamumas pasižymi itin dideliu latentišku, todėl oficialūs statistiniai duomenys tampa beveik beverčiai.

¹²³ Generalinė prokuratūra. *15 metų kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija*. Vilnius: VšĮ „Teisės namai“. 2008, p.23.

¹²⁴ Europol Police Office. *Europol Review 2011. General raport on Eurpol activities*. Luxemburg: Poblications Office of the European Union, 2012, p. 58 – 60.

¹²⁵ Generalinė prokuratūra. *Ibid.* p.27.

¹²⁶ Organizuoto nusikalstamumo būklės apžvalga ir jo raidos prognozės bei tendencijos. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento vyriausiojo prokuroro Algimanto Kliunkos pranešimas Prokuratūros kolegijos išplėstiniam posėdyje 2009 m. gegužės 29 d.

**12 lentelė. Kai kurios nusikalstamos veikos, susijusios su organizuotu nusikalstamumu,
Lietuvoje 2004–2012 metais¹²⁷**

Metai	Užregistruotos nusikalstamos veikos			Užregistruoti įtariami (kaltinami) asmenys						
	Nusikaltimai, susiję su narkotinėmis medžiagomis BK 259-268 str.	Kontrabanda (BK 199 str.)	Prekyba žmonėmis (BK 147 str.)	Prekyba žmonėmis (BK 147 str.)	Prekyba žmonėmis (BK 147 str.) / Iš jų asmenį / Pardavė	Prekyba žmonėmis (BK 147 str.) / Iš jų asmenį / Pirkė	Prekyba žmonėmis (BK 147 str.) / Iš jų asmenį / Įgijo	Pelnymas iš kito asmens prostitucijos (BK 307 str.)	Gabenimas prostitucijai / Iš jų / Į Lietuvos Respubliką	Gabenimas prostitucijai / Iš jų / Iš Lietuvos Respublikos
2004	1.230	73	24	25	12	9	0	37		4
2005	1.407	102	32	15	10	4	0	16		1
2006	1.163	76	26	25	20	0	1	26	3	
2007	1.320	78	45	3	3	0	0	27		10
2008	1.371	146	17	22	18	1	0	29		7
2009	1.564	109	23	9	1	1	3	26	1	2
2010	1.561	147	11	11	5	0	1	36		3
2011	1.608	160	10	22	13	0	1	36		
2012	2332	291	:	:	:	:	:	:	:	:

: nėra duomenų

Europolo ataskaitoje teigiama, kad organizuotos nusikalstamos grupuotės iš Lietuvos veikia daugelyje ES šalių, ypač Belgijoje, Danijoje, Suomijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Airijoje, Jungtinėje Karalystėje ir kitose valstybėse. Nusikalstamos grupuotės plačiai veikia, vykdydamos turtinius nusikaltimus, taip pat gerai žinomos narkotikų platinimo iš Lotynų Amerikos per šiaurinę Afriką procese. Yra žinoma, kad Lietuvos grupuotės bendradarbiauja su Albanų grupuotėmis, tiekiant heroiną iš Azijos į Vakarų Europą¹²⁸. A. Gutauskas, analizuodamas Lietuvos organizuoto nusikalstamumo pokyčius ekonominės krizės metu, ne tik akcentuoja nusikalstamas veikas, susijusias su narkotinėmis medžiagomis, bet ir atkreipia dėmesį į cigarečių ir alkoholio kontrabandą į kaimynines šalis, prostitucijos ir prekybos žmonėmis plėtojimą Vokietijoje, eurų padirbinėjimą ir platinimą, nusikalstamu būdu įgytų pinigų legalizavimą¹²⁹. Analizuojant nacionalinius duomenis, 2012 metais nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis, skaičius, lyginant su 2011 metais, padidėjo 45%, o per visą analizuojamą laikotarpį šių veikų užregistruota net 89% daugiau, tačiau vertinti šių nusikaltimų augimą apskritai reikia atsargiai, turint omenyje šio nusikaltimo latentiskumą. Toks didelis pokytis gali atspindėti efektyvesnę teisėsaugos institucijų darbą. Kontrabandos atvejų užfiksuota net 2,2 karto daugiau, tačiau į klausimą, kas vykdo ir organizuoja šias nusikalstamas veikas, dar nėra atsakymo. Atsižvelgiant į tai, kad bendras nusikalstamų veikų skaičius 2010–2012 metais, lyginant su 2009 m., mažėjo, o veikų, susijusių su

¹²⁷ Remtasi statistiniais duomenimis, pateiktais Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos duomenų bazėje ASIS < <http://www.nplc.lt:8000/asis/> > [žiūrėta 2013 02 03].

¹²⁸ European Police Office. *Europol review. General report on Europol activities 2011*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, p. 58.

¹²⁹ Gutauskas A. Economic Crisis and Organized Crime in Lithuania. *Jurisprudencija*. 2011, 18(1): 310 – 311.

organizuotu nusikalstamumu, skaičius didėjo, pritartina A. Gutausko nuomonei, kad toks padidėjimas yra nulemtas organizuoto nusikalstamumo, kuris dėl ekonominės krizės suaktyvėjo¹³⁰. Autorės nuomone, organizuoto nusikalstamumo didėjimą sąlygojo ir didelė emigracija (kaip vienas iš veiksnių). Atlikus koreliacinę emigracijos ir šių nusikalstamų veikų analizę, remiantis 2004–2011 metų mėnesiniais duomenimis, nustatyta, kad tarp emigracijos ir kontrabandos (koreliacijos koef. = 0,214) bei tarp emigracijos ir nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis (koreliacijos koef. = 0,203) egzistuoja silpnas tiesioginis ryšys (žiūrėti 4 priedą). Atnaujinus duomenis ir 2012 metų statistiką, tarp šių reiškinių koreliacinio ryšio nebeliko (žiūrėti 5 priedą). Autorės nuomone, tarp šių reiškinių yra ryšys, tačiau statistiniai duomenys neatskleidžia realios situacijos dėl nusikalstamumo socialinės prigimties ir latentškumo, todėl koreliacijos skaičių rezultatai nėra pagrindas atmesti šių reiškinių sąsajos.

Nelegalių migrantų gabenimas ir prekyba žmonėmis yra migracijos sukurtas pelningas nusikalstamas verslas, kuris dar labiau išaugo sustiprinus ES sienos apsaugą. Dėl išaugusių žmonių ekonominių poreikių sukuriama pasiūla, o pigesnė darbo jėga, nuolatinis seksualinių paslaugų poreikis sukuria paklausą. Kalbant apie seksualinių paslaugų poreikį, atkreiptinas dėmesys, kad spartėjant globalizacijos tempams, didėja ir šių paslaugų komercija. Daugelyje ES šalių seksualines paslaugas teikiantys užsieniečiai dominuoja, ypač imigrantai iš buvusių sovietinių šalių bei Afrikos¹³¹. Tarptautinės darbo migracijos duomenimis, mažiausiai 2,45 milijonai žmonių yra prekybos žmonėmis aukomis. Vertinant šį skaičių, atkreipiamas dėmesys į itin didelį šio reiškinio latentškumą, todėl manoma, kad tai tik mažas procentas realios aukų statistikos¹³². Europolo duomenimis, vien į Vakarų Europą kasmet parduodama daugiau nei 120 000 moterų ir vaikų, daugiausia iš Rytų ir Centrinės Europos šalių. Europos Sąjungos nevyriausybinė organizacijų teigimu, šis skaičius kelis kartus didesnis¹³³. Prekyba žmonėmis, dar kitaip įvardijama kaip moderni vergovė, turi tikslą išnaudoti žmones pigiam arba visiškai nemokamam darbui arba dažniausiai seksualinėms paslaugoms teikti. Manoma, kad iš Baltijos šalių kasmet į užsienio viešnamius išgabenama apie 2–3 tūkstančius moterų, apie pusė jų – iš Lietuvos, ir šis skaičius vis auga bei plečiasi šio reiškinio geografija¹³⁴.

Didelį šio reiškinio latentškumą taip pat atspindi ir Lietuvos statistiniai duomenys – 2004 metais užfiksuoti 24 prekybos žmonėmis atvejai, o 2011 metais – 10 (žiūrėti 12 lent.). Tačiau, atlikus tyrimą (2002 metai), paaiškėjo, kad kas aštuntas-dešimtas jaunas žmogus Baltijos šalyse daugiau ar mažiau tiesiogiai buvo susidūręs su prekybos moterimis ir jų gabenimo į užsienį dirbti prostitutėmis problema: 14

¹³⁰ Gutauskas A. *supra* note 129.

¹³¹ Aas. K. F. *Globalization & Crime*. Los Angeles (Calif.): Sage Publications, 2007., p. 37 – 44.

¹³² European Police Office. *supra* note 128, p. 37.

¹³³ Sipavičienė A., Gaidys V. Prekyba moterimis Baltijos šalyse: visuomenės požiūris ir informuotumas. Vilnius, 2002, p.6.

¹³⁴ Tarptautinė migracijos organizacija. *Prekyba moterimis. Problema. Prevencija. Pagalba aukoms*. Vilnius, „Mokslo aidai“, 2004, p.25.

procentų Lietuvos jaunimo sako, kad tarp jų pažįstamų, kolegų, draugų, giminių ar šeimos narių yra pasitaikę atvejų, kai merginas buvo bandoma išvežti į užsienį dirbti prostitutėmis¹³⁵. Europolo duomenimis, Lietuva yra ne tikslo valstybė, o šalis – donorė, teikianti į „rinką“ parduodamus žmones¹³⁶. Tai atspindi ir statistiniai duomenys – Lietuvoje absoliuti dauguma užfiksuotų prekybos žmonėmis atvejų buvo kai asmuo pardavė arba perleido asmenį, tačiau ne pirko ar įgijo. Ta pati situacija pastebima ir kalbant apie prostituciją – absoliuti dauguma buvo išvežta iš Lietuvos, o ne įvežta. Ekonominė krizė ir nedarbas šalyje tik dar labiau palengvino aukų verbavimą. Dažnai tai būna 18–24 metų merginos, kurios susidomi modelio, padavėjos ar šokėjos darbo pasiūlymais skelbimuose, socialiniuose tinklapiuose (tokiuose kaip „Facebook“) ar pan. Dažnai kalbama apie legalų darbą, tačiau tik atvykusios į užsienį merginos priverčiamos teikti seksualines paslaugas, neretai panaudojant smurtą. Ši veikla organizuotoms grupuotėms yra itin patraukli dėl didelio pelno ir mažos nusikaltimo išaiškinimo rizikos¹³⁷. Kaip jau minėta anksčiau, dėl patirto psichologinio smurto, gėdos jausmo, tik mažas procentas aukų ryžtasi apie tai kalbėti bei pranešti teisėsaugos institucijoms.

Apibendrinus specifines su migracija susijusias veikas, nacionalinę šių veikų statistiką bei Europolo duomenis, darytina išvada, kad didelė emigracija lemia ir tarptautinio organizuoto nusikalstamumo didėjimą. Dėl vykstančios pasaulinės ekonomikos globalizacijos padidėję žmonių judėjimo srautai (tiek legalūs, tiek nelegalūs) leidžia grupuotėms sukurti dar didesnius nusikalstamų ryšių tinklus ir „palengvinti“ savo veiklą, kartu didinant savo pelną ir galią tarptautinėje aplinkoje. Ilgalaikė ar trumpalaikė pakartotinė migracija ir mobilumas užsienio šalyse yra neatsiejama šių grupuočių veiklos dalis, būdas rezultatams nusikalstamame pasaulyje pasiekti. Tačiau, vertinant nusikalstamumo ir migracijos procesų ryšį, dėl didelio nusikalstamumo latentškumo (ypač specifinių, su migracijos procesais susijusių nusikalstamų veikų) bei socialinės šio reiškimo prigimties analizuoti tik statistinius duomenis nepakanka, reikalingi išsamūs kokybiniai tyrimai.

¹³⁵ Sipavičienė A., Gaidys V. *supra* note 133, p.7.

¹³⁶ European Police Office. *supra* note 128, p. 37.

¹³⁷ Gutauskas A. *supra* note 129, p. 318 -319.

3. EKSPERTŲ NUOMONĖS TYRIMAS

Darbo teorinėje dalyje pateikiama išsami migracijos ir nusikalstamumo teorinių sampratų analizė, atskleisti esminiai šių reiškinių bruožai. Taip pat atlikta išsami statistinių duomenų analizė, patvirtinanti šių reiškinių tarpusavio sąsają. Įvertinus šių reiškinių latentškumą bei socialinę prigimtį, būtinas tolesnis kokybinis empirinis tyrimas, siekiant pagrįsti arba paneigti teorines išvalgas, taip pat papildyti naujais gilesniais pastebėjimais.

3.1. Tyrimo metodologija

Analizuojamų procesų sąsajai įvertinti pasirinktas kokybinis ekspertinis vertinimas, t.y. ekspertų apklausa, naudojant interviu metodą. Tai interpretacinis tyrimo metodas, kurio metu visa informacija gaunama žodžiu. Šis kokybinis tyrimas pasirinktas dėl kelių priežasčių. Visų pirma, šis būdas leidžia labiau suprasti tiriamų reiškinių savitumus, keliamas problemas, o ne tik įvertinti jų paplitimą ar pateikti statistiką. Visų antra, statistinė šių reiškinių analizė dėl šių reiškinių latentškumo nepilnai atskleidžia realų vaizdą, socialinė nusikalstamumo prigimtis reikalauja išsamesnių tyrimų kitų socialinių procesų kontekste. Be to, interviu metu gauta informacija yra operatyvi ir nauja.

Apžvelgus interviu tipų ir metodų privalumus ir trūkumus, pasirinktas pusiau struktūrizuotas interviu. Šio metodo esmė – iš anksto sudaromas tik bendras apklausos planas, užduodant papildomų pokalbio metu kilusių klausimų. Papildomi klausimai leidžia ne tik nenukrypti nuo nagrinėjamos temos, bet ir įgalina gauti papildomos informacijos. Buvo kreipiamas ypatingas dėmesys į subjektyvius respondento atsakymus, atsižvelgiama į dirbamą sritį. Klausimyną sudarė 10 klausimų, kuriuos papildė lydimieji klausimai. Klausimynas pateiktas 6 priede. Visi klausimai atviri, bendro pobūdžio. Dėl dvejopos analizuojamos temos prigimties, ne iš visų ekspertų gauti atsakymai į visus klausimus, todėl analizuojamais klausimais ekspertų skaičius gali skirtis.

Remiantis netikimybinio grupių pasirinkimo būdu tiksliniu grupių formavimo metodu, tyrėjas ekspertus parinko savarankiškai. Apklausta 11 ekspertų, kurių darbo patirtis konkrečioje su magistro baigiamojo darbo tema susijusioje srityje – ne mažesnė nei 5 metai. Ekspertus galima sugrupuoti pagal institucijos tipą:

- 1) Policijos departamento atstovai (4 ekspertai – A, B, C, D);
- 2) Migracijos įstaigų atstovai (3 ekspertai – E, F, G);
- 3) Nevyriausybinų institucijų atstovai (2 ekspertai – H, J);
- 4) Vidaus reikalų ministerijos atstovas (1 ekspertas – K);
- 5) Valstybės sienos apsaugos atstovas (1 ekspertas – L).

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti ekspertų požiūrį, nuomonę ir vertinimus nagrinėjama tema bei kartu paneigti arba pagrįsti teorines išvalgas dėl migracijos ir nusikalstamumo sąsajos.

Tyrimo laikas. Tyrimas vykdytas 2013 m. vasario 25–kovo 14 dienomis. Interviu pokalbio trukmė – nuo 25 iki 57 min. Vadovaujantis tyrimo etika, respondentams užtikrinamas visiškasis anonimiškumas. Pokalbio pradžioje ekspertų buvo prašoma leisti pokalbį įrašyti diktofonu ir, gavus sutikimą, pokalbiai buvo įrašomi. Vienas iš ekspertų nesutiko, kad pokalbis būtų įrašytas, todėl atsakymai fiksuoti juos užsirašant. Pokalbio eigoje respondentai dažnai komentuodavo plačiai, smarkiai įsijautę, todėl kartais iš karto atsakydavo į kelis tyrimo klausimus.

Tyrimo etapai. Tyrimas vykdytas šiais etapais:

- 1) Sudarytas interviu klausimynas;
- 2) Pasiūlymo ekspertams dėl interviu rengimo išsiuntimas el. paštu;
- 3) Interviu laiko ir datos derinimas;
- 4) Interviu atlikimas;
- 5) Duomenų analizė turinio – *Content* – metodu;
- 6) Tyrimo rezultatų ir rekomendacijų nustatytoms problemoms spręsti pateikimas;
- 7) Mokslinio tiriamo darbo hipotezės paneigimas arba patvirtinimas.

Toliau darbe bus pateikiami apibendrinti tyrimo rezultatai, sugrupuoti pagal užduotų klausimų tematiką.

3.2. Tyrimo rezultatai

3.2.1. Emigracija: priežastys, problemos ir pasekmės

Pirmuoju klausimu siekta išsiaiškinti pagrindines priežastis, skatinančias lietuvius palikti tėvynę, kartu įvardinant Lietuvos problemas, veikiančias kaip stūmos veiksnius. Taip pat siekiama pagrįsti teorinėje dalyje iškeltą neįsisažmonintos priverstinės ekonominės migracijos teoriją.

Respondentų atsakymai pateikti 13 lentelėje.

13 lentelė. Emigracijos priežastys ekspertų požiūriu

	Priežastys	Patvirtinantis teiginys (-iai)
A	Ekonominės - socialinės Šeimyninės	„Manau, kad ekonominės <..> kokias tu gauni socialines paslaugas čia Lietuvoj ir kokias tu gauni socialines paslaugas išvykęs“. „<...> išteka, išvažiuoja“.

B	Ekonominės - socialinės	<p>„<...> tai pirmiausia yra atlyginimas už darbą <..>“.</p> <p>„<...> nedarbo pašalpos, jeigu pradėtum lyginti, <...> kartais skiriasi palyginti su Lietuva“; „<...> per kelis metus galima užsidirbti pensijai, kur Lietuvoj per visą gyvenimą neužsidirbsi“.</p>
C	Ekonominės - socialinės	<p>„<...> pradėdant nuo nedarbo, pragyvenimo kaštų, socialinių kitų aspektų <...>“;</p> <p>„<indų plovėjas Airijoje <...> gerokai daugiau uždirba už vadovaujančias pareigas einančių vadovų atlyginimus teisėsaugos institucijose“;</p> <p>„<...> motyvacija dirbti tiek valstybiniame sektoriuje, tiek privačiame yra iš ties žema“.</p>
D	Ekonominės - socialinės	<p>„<...> pagrindinis dalykas – atlyginimas <...>“;</p> <p>„<...> jeigu gydymas nemokamas, tai jis nemokamas, jei mokslas nemokamas, tai jis nemokamas, ko, pavyzdžiui, Lietuvoj nėra“.</p>
E	Ekonominės - socialinės; Darbdavių socialinės atsakomybės stoka; Istorinė genetika	<p>„Žmonės <...>, kai atsiranda galimybė, stengiasi išvažiuoti ir <...> pajausti ekonominių gėrį kitose valstybėse“; „važiuoja tie, kurie nori užsidirbti pinigų, tie, kurie nenori kovoti“.</p> <p>„<...> socialinės atsakomybės, socialinio aktyvumo iš verslininkų pusės tikrai nėra, bet tai nereikia sakyti, kad pas visus taip yra“.</p> <p>„<...> migruoja, stengiasi ten įtaką padaryti, <...> nes mes taip užprogramuoti, ne be reikalo mes esam turėję didžiausią valstybę Europoje“.</p>
F	Ekonominės - socialinės	„Žinoma, kad ekonominės“.
G	Ekonominės – socialinės Darbdavių socialinės atsakomybės stoka	<p>„Darbas, aišku, kadangi žmonės nėra turtingi pakankamai, yra viena iš tų priežasčių“.</p> <p>„Žmogus, kuris 10, 20, 30 metų dirbo, mokėjo socialinio draudimo įmokas, <..> kai jam atsitinka bėda, ką jis pastebi iš valstybės pusės? Kad visi jo pinigai, kurie buvo mokėti, staiga kaip ir nusavinti. <...> viskas eina į mažėjimo pusę“.</p> <p>„Aš manau, kad tos atsakomybės ir nėra, per dvidešimtmetį taip ir nesusiklostė jos, deja, gobšumas persveria tą civilizuoto darbdavio sampratą Lietuvoje“.</p>
H	Ekonominės- socialinės Neformalūs tinklai Savirealizacijos	<p>„Ekonominės priežastys, aišku, dominuoja“;</p> <p>„Socialinis nesaugumas, socialinė neteisybė, <..> nejaučia, kad gali apginti savo teises“.</p> <p>„Labai prisideda neformalūs tinklai, bendruomenės, kad darosi labai lengva išvažiuoti“.</p> <p>„Studijos, kažkokios profesinės ambicijos, savirealizacijos, nedidelė ta grupė, bet pastoviai didėjanti <...>“.</p>

J	Migracijos tinklas kaip pagrindinė priežastis;	„<...> migracija iš Lietuvos vyksta dėl pakankamai stipraus tarptautinės migracijos tinklo <...>“; „<...> aišku tas didelis lietsargis, kurį mes matome, jis tikrai yra ekonominis“.
K	Ekonominės - socialinės	„Žmonės ieško geresnio uždarbio <..>“; „Jis <...> nori kažką turėti ir į ateitį užsidirbęs“.
L	Ekonominės - socialinės	„<...> mūsų darbuotojui mokėk normalų atlyginimą, jis ir gal neišvažiuos“.

Apibendrinus respondentų atsakymus, absoliuti dauguma (10 iš 11) kaip pagrindines emigracijos priežastis įvardija ekonomines – socialines priežastis. Ekspertas J, neįvardines ekonominių – socialinių priežasčių kaip pagrindinių, taip pat jas įvardija, tačiau sako, kad pagrindinė priežastis, lemianti galutinį apsisprendimą emigruoti, „yra tarptautiniai migracijos tinklai, kuriame dalyvauja migrantai, potencialūs migrantai, tam tikros nevyriausybinės organizacijos, nelegalios institucijos <...>“. Aiškindamas šį besitęsianti ir nesibaigianti procesą, respondentas teigia, kad migracijos tinklas suteikia migracijai save generuojančių savybių. Tikrieji darbo migrantai, išvykę dėl ekonominių priežasčių, buvo 1995–2004 metais, kai žmogus sėsdavo į mašiną ir tiesiog išvykdavo. Šiandien tokių migrantų nėra, nes darbo rinkos yra perpildytos, todėl ypač svarbų vaidmenį Lietuvos migracijos procesui atlieka tarptautinės bendruomenės, kurios yra stiprios. Ekonominės ir socialinės problemos yra tik stūmimo veiksniai, bet tai nepriverčia žmonių emigruoti. Ekonominis aspektas atsiranda per labai aiškia socialinę prizmę, t. y. per migracijos tinklą. Ekspertas H taip pat atkreipia dėmesį į tinklo reikšmę migracijos procesui, kuomet išvažiuoti tampa labai paprasta, ko nebuvo anksčiau.

Iš ekonominių – socialinių problemų pirmiausiai yra akcentuojami darbo užmokesčio skirtumai Lietuvoje ir kitose užsienio valstybėse, o tik po to iškeliamas nedarbo problema. Kalbant apie socialinę žmonių apsaugą, identifikuotos problemos: socialinių pašalpų skyrimo tvarka ir dydžiai (6 ekspertai), pensijų dydžiai (3 ekspertai). Analizuojant emigracijos keliamas demografines problemas (2 ekspertai), akcentuojama, kad Lietuvoje jau dabar yra daugiau išlaikytinių nei dirbančiųjų, tačiau didžiausios problemos kils ateityje. 3 ekspertai taip pat iškelia aukštojo mokslo problemą. Kaip pastebi ekspertas D, LR Konstitucijoje įtvirtinta nemokamo mokslo teisė yra pažeista, nes „iš tikrųjų, norėdamas gauti kokybišką produktą, turi mokėti“. Ekspertas B atkreipia dėmesį į aukštojo mokslo kokybinius skirtumus užsienio valstybėse skirtumus.

Be ekonominių – socialinių emigracijos priežasčių, įvardijamas darbdavių socialinės atsakomybės

trūkumas (3 respondentai). Ekspertas E tai aiškina tuo, kad Lietuva vis dar išgyvena transformacijos į rinkos ekonomiką laikotarpį, dėl to vis dar aktualios mentaliteto problemos – nepagarba žmogui, žeminimas, norėjimas parodyti savo valdžią, ko Vakarų šalyse jau nėra. Šeimos susijungimas, savirealizacija, kaip pagrindinė emigracijos priežastis, yra būdinga tik nedaugeliui asmenų.

Policijos departamento atstovai taip pat įvertina ir nusikaltėlių pagrindinius stūmos veiksnius:

- Platesnė, didesnė rinka – daugiau turto, daugiau mašinų – didesnės galimybės daryti nusikalstamas veikas;
- Užsienio valstybėse mažesnis dėmesys skiriamas turto apsaugai – mažiau buto, automobilių signalizacijų ir pan.
- Jei Lietuvos teisėsaugos institucijoms yra žinomi prastos reputacijos asmenys, tai užsienio teisėsaugos institucijoms šie asmenys nežinomi.
- Bausmės užsienio valstybėse už daugelį nusikalstamų veikų yra mažesnės nei Lietuvoje;
- Įkalinimo sąlygos yra žymiai geresnės nei Lietuvoje.

Kalbėdami apie saugumo jausmą šalyje, devyni respondentai nurodė, kad Lietuvoje yra gan aukštas saugumo jausmas, galimybė tapti nusikaltimo auka yra tikrai menka, du respondentai šio klausimo neanalizavo. Trys iš keturių ekspertų iš Policijos departamento akcentavo neigiamą žiniasklaidos įtaką, kuriant nesaugumo įvaizdį Lietuvoje. Ekspertų manymu, perteklinės spekuliacijos viešojoje erdvėje tikrai nesukūrė pridėtinės vertės. Kaip pažymi ekspertas D, „nusikaltimai, tie, dėl kurių žmonės jaustųsi nesaugūs – vagystės, plėšimai, nusikaltimai viešose vietose, nužudymai – stabiliai mažėja jau 5 metus“. Ekspertas J taip pat tikslingai iliustruoja, kad šalys, į kurias emigruoja lietuviai, yra daug nesaugesnės. Jį papildė ekspertas D, teigiantis, kad išvažiuojantys asmenys dažniausiai yra iš padidintos rizikos grupės, bedarbiai, todėl būtent jie priimančiose šalyse didina nesaugumo jausmą. Darytina išvada, kad nesaugumo jausmas, kaip emigracijos „stūmimo“ veiksnys, Lietuvoje yra neaktualus.

Teiginiui, kad Lietuvoje vyrauja neįsisąmoninta ekonominė migracija, t. y. žmonės priversti emigruoti dėl itin mažo darbo užmokesčio, neatitinkančio įgyto išsilavinimo ar patirties, didelės konkurencijos darbo rinkoje ir neužtikrintumo dėl ateities, iš dalies pritarė 5 respondentai, 3 respondentai šiuo klausimu nediskutavo, 2 respondentai besąlygiškai pritarė, 1 ekspertas visiškai nesutiko. Prieinama prie išvados, kad neįsisąmoninta priverstinė ekonominė migracija yra būdinga tik daliai, labiau socialiai pažeidžiamiems Lietuvos gyventojams, tačiau tikrai nėra vyraujanti migracijos forma.

Analizuojant emigracijos įtaką šaliai, ekspertai išskyrė teigiamus ir neigiamus padarinius. Rezultatai pateikiami 14 lentelėje.

14 lentelė. Ekspertų įvardinti emigracijos iš Lietuvos privalumai ir trūkumai šalies mastu

	Privalumai	Trūkumai
A	„<...> pinigai grįžta į Lietuvą“.	„<...> dirbančio amžiaus žmonės išsivažinė, <...> ilgalaikėj perspektyvoj pasidarys didelė skylė su mokesčiais“.
B	„<...> ne visi išvažiavę gal ne visam laikui prarasti, <...> įgiję patirties, išsimokslinę“.	<...> emigruoja patys darbingiausi žmonės <...> jau dabar įmonės nebesuranda darbuotojų, <...> nebėra tų patyrusių“; „<...> BVP jie kuria ne Lietuvai <...>“; <...> sensta visuomenė, <...> didėja ekonominė našta“.
C	„Grįžta jaunimas, praplėtęs savo akiratį <...>, mąsto daug moderniau, <...>, linke kurti produktus, darbo vietas“.	„<...> nuteka intelektualus jaunimas ir ne tik jaunimas“.
D	„<...> išvažiuoja žmonės, neturintys darbo, dažnai neturintys kvalifikacijos, išsilavinimo, <...> ir jie gaunasi kaip valstybės išlaikytiniai“; „<...> mes eksportuojam nusikalstamumą“.	„<...> valstybiniu požiūriu <...> daug minusų <...> išvažiuoja jauni asmenys, <...> valstybės senėjimo klausimas“.
E	„Nusikaltėliai irgi yra išvažiavę į Vakarų, jiems ten yra didesnė rinka; išvažiuoja rimti nusikaltėliai“.	„Gerasis genofondas išnyksta <...>, darbingi asmenys, sugebantys greitai adaptuotis; <...> prarandamas potencialas, <...> o kitos valstybės linkusios tuos žmones išsaugoti“
G	„Iš emigracijos gali turėti trumpalaikę naudą, <...> kada sumažėja spaudimas socialinei apsaugos sistemai; Nusikalstamumo mažėjimas, bet tik trumpojo laikotarpio pasekmė“.	Trūksta darbo jėgos, kritęs darbo užmokesčio dydis, žmonės nepasitiki valdžia, <...> darbdaviai gali stipriai daryti įtaką darbo užmokesčiui“. „Jaunimas iki 35 metų bėga iš Lietuvos, <...> visas šitas intelektas dirba ne Lietuvai“. „Darbdaviai <...> negali rasti sau reikiamų specialistų; Lietuva investuoja į žmogų, ir kam, kurių velnių?“
H	„Jeigu nebūtų emigracijos, ypač krizės sąlygomis, jeigu visi dabar liktų ant valstybės išmokų, kad tas skaičius padidėtų“.	Išvažiuoja jauni žmonės, žmonės, kurie nori dirbti, kurie čia irgi dirbtų ir mokėtų mokesčius, <...> išvažiuoja žmonės, kurie čia galėtų kurti vertę“.
J	„<...> nedarbo lygis mažėja, tai yra faktas“.	„<...> išvažiuoja darbingiausi ir jauni žmonės, <...> pensinio amžiaus žmonės neišvažiuoja“; „<...> demografinis klausimas yra labai svarbus“; „<...> aš matau iššūkį <...> sveikatos apsaugos specialistų emigracija <...> ir ateity bus didžiulė problema“.
K	„<...> dalis pinigų grįžta“; „<...> pasisėmimas patirties to paties verslo organizavimo, <...> pati pasaulėžiūra prasiplečia, <...> tampam pasaulietiškesni“.	„Klausimas kyla kas uždirbs <...> ir kas mokės mokesčius“.
L	-	„Nutraukiami šeimos saitai“.

Apibendrinus ekspertų požiūrį į *emigracijos trūkumus*, trumpalaikėje perspektyvoje įvairiais aspektais įvardijama prarandama potenciali BVP dalis (kaip ir analizuota teorinėje šio darbo dalyje). Visi ekspertai atkreipia dėmesį į emigrantų amžių ir dėl šios priežasties kylančias grėsmes socialinės apsaugos sektoriui, mokesčių politikai, tačiau, kaip matyti iš respondentų atsakymų, emigracijos pasekmės šiandien yra ne tokios ryškios, visos problemos taps intensyvos ir akivaizdžios ilgalaikėje perspektyvoje.

Emigracijos privalumai. Net penki ekspertai iš devynių pirmiausia pabrėžia grįžtamosios emigracijos svarbą. Ekspertai grįžusius emigrantus sieja su modernesniu požiūriu, polinkiu rizikuoti ir kurti darbo vietas bei pritaikyti įgytas žinias, patirtį. Keturi ekspertai iš devynių taip pat įvardija sumažėjusią įtampą socialinės apsaugos sistemai. Darytina išvada, kad jeigu nebūtų emigracijos bangos, socialinės apsaugos sistema susidurtų su žymiai didesnėmis problemomis negu šios problemos yra dabar, t.y. išaugtų pašalpų gavėjų bei nedarbo lygis.

Požiūriui, kad *emigracija mažina nusikalstamumą*, pritarė septyni ekspertai, keturi ekspertai susilaikė nuo vertinimo. Šiam požiūriui pritarę ekspertai taip pat akcentavo šio reiškinio trumpalaikiškumą: Policijos departamento atstovai bei ekspertai G ir C analizuodami emigracijos, kaip nusikalstamumo mažėjimo šalies viduje, naudą, buvo labai kritiški ir iškėlė ilgalaikes šio reiškinio sąlygotas problemas. Kaip pažymi ekspertas C, emigruoja ir nusikaltėliai, tokiu būdu keldami priimančiosioms valstybėms grėsmę, taip pat ir Lietuvos nusikaltėliai: „<...> šalies viduje yra saugiau, <...> mūsų lietuviai nuvažiuoja ten ir sukuria labai neigiamą nuomonę apie mus ir būtent užsienio investuotojams mes esam labai nepatrauklūs“. Tam pritaria ir ekspertas G, teigdamas, kad nusikalstamumo mažėjimas yra tik trumpalaikis, nes „<...> tuščia niša niekada nebūna, ją užpildo <...>“. Trumpuoju laikotarpiu gaunama nauda šalies viduje neatsveria neigiamų padarinių ilguoju laikotarpiu, kurias sukelia nusikalstamumo eksportas į užsienio šalis.

Apibendrinant ekspertų požiūrį emigracijos klausimais, galima pagrįstai teigti, kad teorinėje dalyje didžiausias dėmesys, skirtas darbo užmokesčio ir nedarbo veiksniams, buvo tikslingas. Būtent šie veiksniai yra pagrindiniai stūmos veiksniai Lietuvoje. Taip pat gana tiksliai įvardinti kiti emigraciją lemiantys veiksniai. Be to, pagrįstai atkreiptas dėmesys į migracijos tinklo teoriją, kaip vieną iš emigraciją paaiškinančių veiksnių. Teorinėje dalyje plačiau neaptartos emigracijos naudos ir grėsmės, todėl ekspertinis vertinimas šiuo aspektu buvo naudingas. Trumpalaikėje perspektyvoje pagrindinės emigracijos naudos Lietuvoje yra įtampos sumažinimas socialinės apsaugos bei nedarbo srityje, nusikalstamumo mažėjimas šalies viduje, ilgalaikės perspektyvos atveju akcentuojama grįžtamosios migracijos svarba, taikant įgytas žinias ir patirtį Lietuvoje. Emigracijos trūkumas trumpuoju laikotarpiu yra prarandama BVP dalis, tačiau pagrindinės grėsmės, nesiėmus atitinkamų priemonių, bus itin skaudžios ilgalaikėje perspektyvoje: demografiniai pokyčiai ir ekonominė našta mokesčių mokėtojams, specialistų ir darbuotojų

trūkumas. Teoriniame modelyje nustatytas ryšys tarp nusikalstamumo ir emigracijos pasitvirtino – esant didelei emigracijai, nusikalstamumas šalies viduje mažėja, tačiau ilguoju laikotarpiu tai sukuria neigiamus padarinius Lietuvos įvaizdžiui globalioje erdvėje.

3.2.2. Imigracija: priežastys, problemos ir pasekmės

Interviu metu pirmiausia siekta išsiaiškinti, kodėl vyrauja neigiamas požiūris į imigrantus, kas šią nuomonę formuoja. Vėliau, išskiriant imigracijos teigiamus ir neigiamus aspektus, iškeliamos pagrindinės imigracijos sukeltos problemos bei šias problemas lemiantys veiksniai.

Kalbant apie neigiamą visuomenės požiūrį, dauguma ekspertų atkreipia dėmesį į tai (penki ekspertai iš aštuonių), kad tokia situacija yra visame pasaulyje (ekspertas E: „į juos niekada nebus geras požiūris nei vienoj valstybėj“; ekspertas H: „nėra Europoj taip, kad tuos migrantus labai mylėtų). Atkreipiamas dėmesys į sustabarėjusį sovietinį mentalitetą, tolerancijos stoką (ekspertas H: „<...> užsieniečiai, kurie čia kaip svetimi, pagrobs tą lietuvybę, ateina sunaikinti, o ne kurti <...>“) bei neigiamą žiniasklaidos įtaką užsienio šalių pavyzdžiu (penki ekspertai iš aštuonių). Kaip priemonę griauti neigiamą imigranto stereotipą, ekspertas J nurodo alternatyvią žiniasklaidos kampaniją, kurios Lietuvoje nėra. Vertinant imigracijos įtaką nusikalstamumo atžvilgiu, 8 ekspertai nurodė, kad šiuo metu nėra ryšio tarp imigracijos ir nusikalstamumo, kiti 3 ekspertai nesiryžo vertinti šio klausimo. Visi Policijos departamento atstovai teigė, kad „užsieniečių padaromi nusikaltimai nėra dažni, labiau reti“, „realiai tik 1,15% įvykdytų nusikaltimų Lietuvoje įvykdo užsieniečiai“, todėl statistika puikiai tą atspindi. Ekspertas J taip pat pastebi neigiamą imigranto stereotipą, visiškai neatitinkantį tikrovės: „tai absoliučiai yra stereotipai ir nėra jokios koreliacijos su kažkokia kriminalizacija. <...> Į imigrantus žiūrėti kaip į potencialius nusikaltėlius yra absoliučiai neadekvatu“. Tačiau ekspertas B numato būsimą grėsmę: „<...> Lietuva nėra tikslo šalis, bet tai gali labai greitai pasikeisti. <...> Kol neturime masinės imigracijos, neturime ir didėjančio nusikalstamumo, <...> va tada susidursime su tikrais iššūkiais“. Ekspertas G taip pat mato grėsmę „<...> jeigu padarysime supaprastintą sienos perėjimo modelį kaip Lenkijos ir Kaliningrado srityje, <...> išaugo akcizinių prekių kontrabanda, <...> nemaža problema Lenkijai <...>, va tada gali kilti problemų“. Taip pat grėsmę įvardija ir ekspertas B: „<...> masinė imigracija padidintų nusikalstamumą“.

Nepaisant to, kad šiandien imigracijos poveikio nusikalstamumui nejaučiame, vis dėlto analizuodami imigrantų padaromas nusikalstamas veikas šalies viduje, dauguma ekspertų įvardijo turtines ir finansines nusikalstamas veikas – vagystes, bankinių atsiskaitymo kortelių padirbinėjimą, sukčiavimą, nelegalių dokumentų panaudojimą. Ekspertas E taip pat prognozuoja, kad didėjant imigracijai ateityje atsiras „<...> gatviniai užsieniečių nusikaltimai <...> plėšimai, vagystės, narkodyleriai. <...> Pastaruoju

metu ypač stebimas Afrikos gyventojų susidomėjimas Lietuva tikrai atneš tą“. Ekspertas F iškelia užsieniečių nežinojimo, neįformatyvumo klausimus, dėl kurių galbūt ir padaro nusikalstamas veikas. Lietuvoje užsieniečių teisinę padėtį reglamentuoja tik LR Užsieniečių teisinės padėties įstatymas¹³⁸, tačiau nėra šio įstatymo komentarų ar supaprastintos schemos, kokiais mechanizmais ir veiksmais yra įgyvendinamas šis įstatymas, todėl užsieniečiui integruotis ir suprasti teisinę tvarką labai sunku.

Ekspertai išskyrė šiuos *imigracijos privalumus*:

- **Patirčių mainai.** Kaip naudą ją įvardija 8 ekspertai iš 11. Ekspertas C, analizuodamas šį privalumą, ypač didelę reikšmę teikia grįžtamajai lietuvių imigracijai, todėl akcentuoja itin reikšmingą valstybės vaidmenį šiuo klausimu: „<...> sukurti sąlygas, kad ne tik norėtų grįžti, <...> turi būti ne tik darbo vietos, bet ir atitinkama sukurta infrastruktūra plėtoti verslą, technologijų vystymui, mokesčių lengvatomis“.
- **Pigesnė darbo jėga.** Kaip naudą darbo rinkai įvardija 9 ekspertai iš 11. Tačiau ekspertas G atkreipia dėmesį, kad gaunama nauda – minimali: „<...> naudą pasiima ne valstybė, o tik darbdaviai, <...> mokesčių slėpimas, darbo laiko slėpimas, dėl ko nukenčia valstybė <...>. Valstybė galėtų pralobti iš trečiųjų šalių piliečių, <...> tačiau <...> reikia lopyti įstatymus“. Šią problemą taip pat įžiūri ekspertas J, kritiškai vertinantis požiūrį į imigrantą kaip į darbo jėgą: „Migrantai nėra ekonominis resursas, jie yra žmonės. <...> Imigracija gali patenkinti darbo rinkos poreikį, bet pirmiausia reikia kalbėti apie žmogaus teises“. Šio eksperto vertinimu, šiam klausimui yra skiriama per mažai dėmesio ir pagrindinės žmogaus teisės imigrantui nėra užtikrinamos. Eksperto L nuomone, imigrantai užpildo darbo rinkos trūkumus, tačiau naudingiau būtų, jeigu darbo vietose liktų lietuviai ir būtų išsaugomi šeimos saitai.
- **Pinigai Lietuvai.** Kaip piniginę naudą, t.y. pervedimai iš užsienio valstybių giminaičiams, išleisti pinigai atostogų metu, naudojantis medicininėmis paslaugomis, imigrantų mokomos studijos ir pan., įvardija 4 ekspertai iš 11.

Analizuodami *imigracijos trūkumus*, ekspertai įvardija egzistuojančias problemas imigracijos proceso valdyme. Šios problemos nebuvo identifikuotos teorinėje dalyje, todėl jas verta paanalizuoti plačiau.

- **Ilgalaikės migracijos politikos nebuvimas.** Šią problemą įvardijo visi migracijos įstaigų ekspertai bei nevyriausybinų institucijų atstovai (5 ekspertai).

¹³⁸ LR įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 73-2539

- **Užsieniečių integracijos klausimai.** Šią problemą taip pat įvardijo visi migracijos įstaigų ekspertai bei nevyriausybinių institucijų atstovai (5 ekspertai).
- **Prieglobsčio procedūros netobulumas.** Piktnaudžiavimą prieglobsčiu įvardino 6 ekspertai, 3 ekspertai šioje srityje nemato aktualios Lietuvai problemos, 2 respondentai šio klausimo neanalizavo.
- **Fiktyvūs verslai kaip raktas į ES.** Šią problemą įvardijo 2 migracijos įstaigų ekspertai bei nevyriausybinių institucijų atstovai (4 ekspertai).

Ilgalaikės migracijos politikos nebuvimas. Nors Lietuvoje emigracijos mastai žymiai padidėjo jau 2004 metais, migracijos klausimai valstybės lygiu pradėti spęsti tik 2006 metais, įsteigus Ekonominės migracijos valdymo strategijos projekto rengimo¹³⁹ darbo grupę. 2007 metais buvo patvirtinta *Ekonominės migracijos reguliavimo strategija 2007–2012 metams*¹⁴⁰. Šios strategijos pagrindinis tikslas „Siekti, kad spartaus ekonominio augimo sąlygomis Lietuvos Respublikoje <...> nepritrūktų darbo jėgos, ir išvengti neigiamų migracijos proceso pasekmių“¹⁴¹. Pažymėtina, kad toks tikslas buvo iškeltas, atsižvelgiant į ekonominius procesus (tuo metu Lietuvoje buvo ekonominis pakilimas), ir nors Strategijoje numatyta, kad kas dvejus metus ji bus peržiūreta, paskutinį kartą ši strategija tikslinta 2008 metais. Šiais metais taip pat patvirtintos *Lietuvos imigracijos gairės*, kuriose siekiama nepritrūkti darbo jėgos, dėl to siekiama supaprastinti trečiųjų šalių darbo ir gyvenimo leidimų gavimo procesą, supaprastinti jų patikrinimo procesą¹⁴². Vėlesnių šių dokumentų peržiūrėjimų nebuvo, todėl Pasaulinės ekonominės krizės pasekmės, lėmusios visiškai kitokią situaciją Lietuvos ekonomikoje, visiškai pakeitusią migracijos procesų kryptį, nebuvo įvertinta. Dėl šios priežasties, šios Strategijos baigiamosiose nuostatuose siekiamas migracijos saldo – 0 %, autorės nuomone, visiškai neatitinka šalies realijų. Vertinant ekspertų požiūrį šiuo klausimu, ekspertai atkreipia dėmesį, kad Lietuva, neturėdama migracijos strategijos, dažnai tampa ne tikslo, o tranzito į ES šalis. Anot eksperto E, „Lietuva tiesiog dalina legalius bilietus į ES, nors kai kurių šalių piliečiai tikrai abejotinos reputacijos“. Tokiam požiūriui pritaria ir ekspertas E: „<...> išskiriamos kai kurios šalys, kurios į Lietuvą įveža nusikalstamumą – visas Afrikos žemynas, <...> jų genuose nėra užprogramuota dirbti“. Ekspertas G migracijos politikos nebuvimą įvardija kaip „politinės valios neišreiškimas“ ir negaili kritikos Lietuvos valdančiosioms institucijoms. Todėl, anot šių ekspertų, tikslinga

¹³⁹ LR Ministro Pirmininko potvarkis Nr. 63 „Dėl darbo grupės sudarymo“. *Valstybės žinios*. 2006 – 04 -03

¹⁴⁰ LR Vyriausybės nutarimas „Dėl *Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos* ir jos įgyvendinimo priemonių 2007–2008 metų plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2007- 04 – 26.

¹⁴¹ *Ibid.*

¹⁴² LR Vyriausybės nutarimas. „Dėl Lietuvos imigracijos politikos gairių patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2008-12-13, Nr. 143-5706

būtų turėti ilgalaikę migracijos strategiją, „visuomenė turi suprasti, kad be imigrantų mes negalėsime gyventi ir tai visuomenei nėra sakoma ir tokiu būdu valstybė turi labai aiškiai apsispręsti, kokių imigrantų mums reikia, iš kokių šalių toleruojame, skatiname, o iš kokių šalių reikėtų statyti barjerus“.

Užsieniečių integracijos klausimai. Valstybiniu lygiu socialinės integracijos programa yra skirta tik pabėgėlio statusą įgijusiam užsieniečiui. Kaip pastebi migracijos įstaigų ir nevyriausybinų institucijų atstovai, užsieniečių integracijos problemą (darbo migrantų, studentų) analizuoja ir svarsto tik nevyriausybines organizacijas. Pasak ekspertų, tai būtina valstybės pareiga, ir šiuo metu egzistuojanti didelė problema. Ekspertas H pažymi, kad „nėra planuojama, galvojama apie grupes, kurių mums reiks, <...> kažkaip palengvinti jiems sąlygas, <...> ypač keblumų kyla gyvenantiems ketverius-penkerius metus“. Anot eksperto J, būtent integracijos programų nebuvimas „galbūt skatina tuos asmenis kriminalizuotis, <...> instituciškai blogai veikiančius veiksnius, dėl kurių žmonės kriminalizuojasi. <...> Prielaida kriminalizacijai atsiranda ne iš migranto pusės, o iš valstybės pusės <...>“. Tačiau, anot eksperto D, „<...> teoriškai reikėtų sukurti integracijos programą, imigracijos politiką, bet realiai tai tinkamai neapsaugo nuo nusikalstamumo, <...> viskas priklauso nuo ekonomikos“.

Prieglobsčio procedūros netobulumas. Nors visi respondentai Valstybės sienos apsaugos darbą vertino itin efektyviai, kai sulaikomi beveik visi nelegalūs imigrantai (kaip didelio finansavimo pasekmė), ekspertai iškelia piktnaudžiavimo prieglobsčio teise problemą. Prieglobsčio suteikimo tvarka įtvirtinta LR užsieniečių teisinės padėties įstatyme. Anot eksperto L, per netobulą prieglobsčio procedūrą, didelė dalis nelegalių imigrantų išvengia atsakomybės už neteisėtą sienos perėjimą: „<...> realiai jie prašo prieglobsčio ir taip išvengia atsakomybės už neteisėtą sienos kirtimą. Prieglobsčio procedūra yra tokia, kad nėra apribojama judėjimo laisvė, jis gali Lietuvos teritorijoje laisvai judėti, jis išvažiuoja toliau į savo tikslo valstybę“. Ekspertas F teigia, kad tokia situacija yra susiklosčiusi dėl to, kad tuo metu, kai buvo kuriamas Užsieniečių teisinės padėties įstatymas ir prieglobsčio suteikimo tvarka, nebuvo praktikuojama tvarka sukurta teoretiku, tačiau „šiandien yra įgyta patirtis ir yra pas ką klausti, tik niekas neklausia“. Kaip pastebi ekspertas C, nusikaltėliai taip pat išnaudoja šią teisinę spragą: „Kriminalinis elementas <...> jie labai lankstūs <...>, mato spragas ir tuo naudojasi“. Ekspertas K taip pat pritarė tam, tačiau teigė, kad „<...> problema su prieglobsčio procedūra, žinoma, <...> ryškus piktnaudžiavimas <...> tam tikri teisės aktai atiduoti svarstyti Seimui“. Tačiau ekspertai A, D, J nėra tokie kritiški šiuo klausimu, jų nuomone, prieglobsčio situacija yra panaši visoje Europoje, o Lietuvai, turinčiai palyginus nedidelį srautą imigrantų, tai nėra labai aktuali problema. Be to, ekspertas J iškelia klausimą, ar tikrai yra užtikrinamos žmogaus teisės tikrajam prieglobsčio prašytojui. Šis klausimas, jo nuomone, yra žymiai svarbesnis.

Fiktyvūs verslai kaip raktas į ES. Lietuvoje įtvirtintos verslo organizavimo formos yra gan lengvai įgyvendinamos imigrantų, norinčių gauti leidimą gyventi Lietuvoje, tuo pačiu, žinoma, laisvai

judėti Šengeno zonoje bei visoje ES. Lyginant su kitomis užsienio šalimis, reikalaujamas įstatinis kapitalas nėra didelis, nereikalaujama kitų finansinių dokumentų. Ekspertas F pastebi ne tik šiuos aspektus, bet ir įvardija leidimų laikinai gyventi pagrindų netobulumą. Užsieniečių teisinės padėties 40 straipsnis įtvirtina teisinį neapibrėžtumą žodžiu „ketina“. Anot respondento, šis žodis turi būti, jeigu įmanoma, pakeistas žodžiu „vykdo“, „mokosi“ ar pan. arba ketinimas turi būti įrodytas realiais apčiuopiamais įrodymais, pavyzdžiui, biuro įkūrimas“, todėl Lietuvoje yra labai daug tariamų verslininkų, kurių realus tikslas – bilietas į Europą. Kad Lietuva daugumai yra ne tikslo valstybė, pritaria visi respondentai. Ekspertas K pritaria, kad fiktyvūs verslai tampa problema, teisiniai projektai, kaip taisyti šią situaciją, parengti jau praeitų metų vasarą, tačiau „<...> niekaip neišjuda iš Seimo“. Ekspertas K taip pat pažymi, kad „nėra pas mus teisinėje bazėje apibrėžta, kokia įmonė laikoma fiktyvia“. Tačiau ekspertas J teigia, kad tokios problemos, kaip fiktyvūs verslai, nelegalus sienos kirtimas, yra Lietuvoje įgyvendinamos griežtos migracijos politikos pasekmė.

Apibendrinant ekspertų požiūrį imigracijos klausimais, darytina išvada, jog teorinėje dalyje iškelta prielaida, kad imigracija iki šiol nedaro įtakos nusikalstamumui šalies viduje, yra teisinga. Ekspertų apklausa atskleidė, kad Lietuvoje vykdoma valstybės sienos apsauga yra itin efektyvi. Taip pat ekspertų požiūrio vertinimas leido identifikuoti pagrindines imigracijos procesų problemas, sukeltas dėl ilgalaikės migracijos politikos nebuvimo, užsieniečių integracijos programų nevykdymu valstybės lygiu, prieglobsčio instituto netobulumo bei kitų priežasčių. Pažymima, kad piktnaudžiavimo prieglobsčių bei užsieniečių integracijos problemos jau nagrinėtos Tarptautinės migracijos organizacijos¹⁴³ 2010 metais, tačiau problemos liko neišspręstos iki šiol.

3.2.3. Tarptautinis organizuotas nusikalstamumas, migracija ir Lietuva

Šioje tyrimo dalyje siekta išsiaiškinti, kodėl, ekspertų požiūriu, Lietuva Europolo ataskaitoje įvardijama kaip pagrindinis organizuoto nusikalstamumo židinys Baltijos regione. Vėliau siekta įvertinti, ar tikslingai teorinėje dalyje išskirtos specifinės veikos, susijusios su migracija. Taip pat siekta išskirti problemas, susijusias su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu, bei numatyti jų sprendimo būdus.

Nors, Europolo duomenimis, Baltijos regionas išskiriamas kaip vienas iš kriminalinių centrų, kuriam didžiausią įtaką daro Lietuva, su šiuo teiginiu sutiko tik 5 respondentai, nevyriausybinių organizacijų atstovai susilaikė nuo vertinimo, o 4 respondentai teigė, kad iš tikrųjų situacija yra visai kitokia.

¹⁴³ Tarptautinė migracijos organizacija [atsakinga redaktorė Audra Sipavičienė]. *Prieglobsčio sistema Lietuvoje: situacija ir problematika*. Vilnius : Tarptautinė migracijos organizacija, 2010, p.84.

Migracijos įstaigų atstovai teigė, kad pagrindinė priežastis yra ypač gera Lietuvos geografinė situacija. Tam pritarė ir ekspertas L. Ekspertas D akcentavo istorinę Lietuvos praeitį, dėl kurios yra likę ne tik giminystės ryšiai, bet ir nusikalstami ryšiai. Šis ekspertas taip pat mano, kad būtent Lietuvos praeitis turi lemiamą įtaką lyginant su kitomis Baltijos valstybėmis: „<...> lietuviai užkariautojai, ne veltui Lietuva buvo viena iš didžiausių valstybių LDK laikais, <...> lietuvių tikslas – daryti įtaką, <...> mums užprogramuota genuose“.

Policijos departamento atstovų nuomonė šiuo klausimu išsiskyrė. Ekspertas A akcentavo tai, kad lietuviai per daug tiksliai pateikė duomenis: „<...> mes labai norėjom sąžiningai atsakyti į visus klausimus. <...> estai buvo ant tokio grėblio užlipę <...> estai buvo didžiausi nusikaltėliai Europoje <...> dabar mes irgi užlipom ant to paties grėblio“. Vidaus reikalų ministerijos atstovas buvo tokios pačios nuomonės ir pabrėžė, kad „<...> iš jų pusės (aut. past. – Europolo) neetiška buvo rašyti savo ataskaitoje <...> konkrečiai paminint Lietuvos vardą, kadangi visa metodologija <...>, išvados skirtos regionui <...>, bet ne konkrečiai šaliai. <...> nukenčiam, nes Lietuva sąžiningai teikia duomenis. Kitos valstybės nėra tokios tikslios ir sąžiningos“. Ekspertas C pripažįsta, kad lietuvių nusikalstamumo problema užsienyje egzistuoja, bet ši Europolo ataskaita neatitinka realijų, nes „<...> iš savo gero tinkamo teisinio reglamentavimo, turėjom labai daug tinkamų įrankių, mes labai gerai valdom informaciją ir mes vieni aktyviausių šiandien ES, kurie bendradarbiaujam ir keičiamės informacija. <...> mes itin aktyviai bendradarbiaujam, tam tikros valstybės šiandien dar nėra gal pas juos pažangios sistemos, gal nėra elektroninės sistemos pažangios arba politiniai sprendimai yra tokie, kad vis tik netikslinga tiekti tiek informacijos. Nes vėl gi užsienio politikos atžvilgiu, kad nediskredituoti valstybės ir taip toliau.<...> Lietuva jokių būdu nėra čia joks centras“. Su faktu, kad ši situacija susiklostė dėl itin tikslios informacijos, lyginant su kitomis valstybėmis, nesutinka ekspertas D: „Čia yra oficiali politinė versija, o reali situacija yra truputį kitokia“. Šis respondentas akcentuoja itin palankią Lietuvos geografinę vietą, lietuvių nusikaltėlių kalbų mokėjimą, Rytų kultūros išmanymą, ryšių turėjimą – būtent šios priežastys ir lėmė didžiausią lietuvių aktyvumą ir įtaką Baltijos regione.

Kalbėdami apie specifines, su migracija susijusias nusikalstamas veikas, visi ekspertai įvardijo poreikį kalbėti apie tarptautinį organizuotą nusikalstamumą tiesiogiai (G, C, J) arba tai išreiškė netiesiogiai, vardindami nusikalstamas veikas ir įvardindami jų bruožus (B: „<...> narkotikai savaime yra tarptautinio organizuoto nusikalstamumo dalis“, K: „<...> su prekyba žmonėmis yra iš tiesų sąsajų“, A: „<...> su prekyba žmonėmis susiję pirmiausia“), du ekspertai šio klausimo nekommentavo. Dažniausiai paminėta prekyba žmonėmis (9 ekspertai), narkotikai (6 ekspertai), nelegalų gabenimas (4 ekspertai), kontrabanda (3 ekspertai), finansiniai nusikaltimai (3 ekspertai).

Ekspertų požiūriu, migracijos procesas yra neabejotinai vienas iš veiksmų, lemiantis tarptautinio

nusikalstamumo augimą. Ekspertas J pabrėžia, kad tarptautinis organizuotas nusikalstamumas – „tai šiuolaikinės labai intensyvios migracijos pasekmė ir ją sukuria ne kas kita, kaip tam tikrose šalyse veikiančios kriminalinės organizacijos“. Ekspertas G taip pat papildė šią mintį: „<...> emigracija maitina tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, <...> kuo didesnis tautų susimaišymas, <...> tuo lengviau užmegzti ryšius“. Šiuo aspektu, ekspertai B, C, D, E atkreipia dėmesį į lietuvių nusikaltėlių privalumus organizuoto nusikalstamumo sistemoje (C: „<...> lietuvių nusikaltėliai turi didžiulį privalumą, nes jie moka kalbas, <...> turi tiltą į rytus“; E: „<...> nereikia pamiršti, kad nusikaltėliai išsilavinę žmonės, tikrai moka kalbas <...> būtent lietuviai dažnai moka keturias kalbas jau būdami 18 metų, ko kitose šalyse ne taip dažnai būna <...> lengviau rasti kontaktą tiek su Rytai, tiek su Vakariais, <...> istorinė praeitis <...> tau tas mentalitetas irgi yra pažįstamas“. Eksperto D nuomone, migracija bei lietuvių didelės emigracijos sklaida padeda nusikaltėliams geriau įsikurti ir pastebi, kad „kur lietuvių bendruomenės didesnės, ten ir lietuvių nusikalstamumas didesnis, vienos iš tokių populiarenių šalių yra Norvegija, Švedija, Anglija, Vokietija“. Be to, svarstydami migracijos ir tarptautinio organizuoto nusikalstamumo sąsają, ekspertai išvelgia ir problemų. Ekspertai B ir C išvelgia susekimo problemų (C: <...> netekus sienų, daug sudėtingiau juos kontroliuoti, jie tuo naudojasi, be abejo tai tiesiogiai daro įtaką, kad sudėtinga susekti, kai laisvas judėjimas“). O ekspertai E ir G įvardija žymiai mažesnes teisėsaugos finansines galimybes perkant įrangą ar pan. nei nusikaltėlių (E: „<...> nusikalstamumas eina šiek tiek priekyje nei teisėsauga, nes jie gali greitai nusipirkti naujausią įrangą, technologijas, nes jiems nereikia viešųjų pirkimų, pats iš savęs nusikalstamumas yra žymiai lankstesnis negu visa valstybės teisėsaugos sistema“). Ekspertas A taip pat įvardija teisėsaugos institucijų ribotą finansavimą žmogiškiesiems ištekliams.

Kaip minėta anksčiau, prekyba žmonėmis ekspertai įvardijo kaip nusikalstamą veiką, susijusią su migracija. Kalbėdami apie šios problemos mastą Lietuvoje, policijos departamento atstovai bei Vidaus reikalų ministerijos atstovas tvirtino, kad nors ir problema Lietuvoje egzistuoja, bet pastebimos ryškios mažėjimo tendencijos. Ekspertas C teigia, kad „<...> šiandien ši problema yra pagražinta, išpūsta. <...> mes turime itin griežtą teisinį reglamentavimą, turim įrankius ir didelių problemų neišvelgiu“. Itin aktyvią Lietuvos poziciją šiuo klausimu iliustruoja ir ekspertas K: „<...> Lietuva aktyvi šioje srityje, ne veltui mes JAV valstybės departamento kiekvienais metais vykdomoje apklausoje <...> išliekam vis dar pirmoje grupėje valstybių, kurios deda didžiausias pastangas kovoje su šiuo reiškiniu“. Dėl itin griežto teisinio reglamentavimo¹⁴⁴ ir aktyvios Lietuvos pozicijos, sprendžiant šį klausimą, sutinka 10 ekspertų. Tačiau su tuo visiškai nesutinka ekspertas J: „<...> yra labai daug, tai yra milžiniški skaičiai, <...> vienas atvejis –

¹⁴⁴ Pažymėtina, kad baudžiamoji atsakomybė už prekybą žmonėmis buvo sugriežtinta ir praplėsta įvairiomis prekybos žmonėmis formomis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147, 147-1, 157, 303 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 147-2 straipsniu įstatymu (Valstybės žinios, 2012, Nr.: 82 -4276).

jau yra daug. <...> Mes matom tik dalį ledkalnio. Čia kalbame apie vieną iš grubiausių nusikaltimų žmogaus teisėms <...>. Čia klausimas ne migracijoje ir ne migrantuose, čia klausimas, kaip dirba valstybinės institucijos. Jeigu jos dirbtų taip, kaip Valstybės sienos apsauga saugo išorines sienas, šios statistikos nebūtų. <...> ne tai, kad neefektyvus, o į šitą darbą reikėtų įdėti šimtą kartų daugiau visokiausių resursų. <...> Susekti prekybos žmonėmis organizuoto nusikalstamumo grandis yra beveik neįmanoma“. Į susekimo ir įrodymo sudėtingumą atkreipia dėmesį ir ekspertai B, H ir F.

Ekspertas A atkreipia dėmesį į švietimo stoką: „Teisinė bazė yra pakankamai gerai sureguliuota, klausimas yra švietimo srityje, <...> žmogus nesupranta, kad yra išnaudojamas, jam čia atrodo normalu, nes jis gauna pavalgyti“. Švietimo klausimą iškelia ir nevyriausybinių institucijų atstovai. Ekspertas H teigia, kad sėkminga TMO socialinė kompanija padėjo išviešinti šią problemą, šio projekto metu pradėtas švietimas turi būti tęsiamas. Ekspertas J pritaria, kad šis TMO projektas buvo sėkmingas, viešinant šią problemą, tačiau dar kartą akcentuoja didesnių investicijų poreikį tam, kad problemos aiškinimas bei švietimas pasiektų ir kaimus bei atokesnių vietovių gyventojus.

Visi ekspertai teigia, kad sprendžiant šią problemą labai didelę reikšmę turi įvairių nevyriausybinių institucijų veikla. Tačiau, eksperto D nuomone, kadangi prekybos žmonėmis aukos dažniausiai būna iš rizikos grupių, lieka atviras šių aukų integravimosi į visuomenę bei jų saugumo klausimas.

Siekiant toliau sėkmingai mažinti prekybos žmonėmis mastus, ekspertai rekomenduoja tęsti švietimą šiuo klausimu, skirti daugiau piniginių lėšų socialinei reklamai, įvairiems fondams. Eksperto E vertinimu, prekybos žmonėmis bei prostitucijos mastai taip pat sumažėtų, pagerėjus ekonominei šaliai padėčiai: „<...> turi būti didesnis šalies ekonominis efektyvumas, <...> merginai atsiras galimybė lengviau įsidarbinti, turėti pajamų. <...> Amsterdame vietines merginas išstūmė Rytų europietės, o vietinės tuo užsiima mažiau, nes turi galimybę įsidarbinti kitur“, tačiau taip pat pabrėžia, kad „<...> visada atsiras tokių, kurios norės „tai“ daryti“. Tam pritaria ir ekspertai D, G, F.

Apibendrinant ekspertų požiūrį, galima pagrįstai teigti, kad migracijos procesai yra neatsiejamai susiję su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu, todėl teorinėje dalyje atlikta šių veikų analizė yra tikslinga. Didelė lietuvių emigracija palengvina nusikaltėlių įsitvirtinimą užsienio šalyse, kartu tai padeda lietuvių organizuotoms tarptautinėms grupuotėms plėsti savo įtaką ir veiklą. Pagrindiniai veiksniai, lemiantys lietuvių nusikalstamų grupių „stiprybes“ tarptautiniame lygmenyje, yra lietuvių nusikaltėlių užsienio kalbų mokėjimas, ryšių turėjimas tiek su Rytų, tiek su Vakarų valstybėmis bei gera tranzitinė Lietuvos geografinė dislokacija. Reali įtaka Baltijos regione yra diskutuotina. Didesnę Lietuvos įtaką tarptautinio organizuoto nusikalstamumo sferoje galėjo lemti itin geri instrumentai fiksuojant ir kontroliuojant informaciją teisėsaugos srityje Lietuvoje, lyginant su kitomis Baltijos valstybėmis. Prekybos žmonėmis teisinis reglamentavimas Lietuvoje yra itin griežtas, lemiantis šio reiškinio mažėjimo

tendencijas, tačiau būtinas tolesnis visuomenės švietimas, didesnės valstybės lėšos aukų integravimo į visuomenę bei saugumo problemoms spręsti, nes ši nusikalstama veika yra viena iš grubiausių žmogaus teisių pažeidimų.

3.2.4. Migracijos procesų ir nusikalstamumo kitimo tendencijos

Šia tyrimo dalimi stengiamasi pagrįsti statistinio modelio migracijos procesų ir nusikalstamumo kitimų tendencijų pagrįstumą, atsižvelgiant į ekspertų prognozes. Taip pat analizuojamos ekspertų rekomendacijos, kaip sumažinti emigracijos ir nusikalstamumo mastus ateityje.

Prognozuojant imigracijos kitimą, visų ekspertų nuomonė sutapo – imigracija didės. Pagrindiniai veiksniai: darbo rankų trūkumas, ekonomikos augimas, lemiantis vis didesnį žmonių skaičių, kuriems Lietuva taps tikslo šalimi. Konkretūs mastai, kaip pabrėžia E, F, G, K ir L ekspertai, priklausys nuo politinių ir ekonominių sprendimų. Ekspertas E pastebi, kad jeigu bus „išjudintas būstų renovacijos klausimas, tikrai turėsime nemažai imigrantų“. Ekspertas L nurodo, kad imigracijos mastai labai priklausys nuo darbo leidimo išdavimo tvarkos, o ekspertas H nurodo, kad ir pokyčiai užsienio šalių politikoje (Gruzija, Baltarusija) lemia skirtingus imigracijos srautus.

Kalbėdami apie emigraciją, didžioji dalis ekspertų (8 iš 11) buvo optimistai ir teigė, kad emigracijos mastai mažės arba bent jau stabilizuosis. Tačiau ekspertas E teigia, kad emigracijos mastai, nors ir nedidės, išliks gan stabilūs: „emigracijos problemas išspręsi tik davęs žmonėms darbo, ir normaliai už jį mokėdamas“. Tokiam požiūriui pritarė ir ekspertas B, kuris teigė, kad nors ir masinės emigracijos nebus, emigracija išliks gan pastovi tol, kol „galima bus uždirbti tiek pat ar bent jau panašiai kaip ES valstybėse“. Tokiai nuomonei pritaria ir ekspertas F. Ekspertas J atkreipia dėmesį į kitą aspektą: „sulaikyti žmones nuo išvykimo yra antidemokratiška, kalbėti apie emigracijos politiką neverta. <...> Lietuva šiuo atveju išliks šalimi, iš kurios žmonės norės išvažiuoti“.

Prognozuodami nusikalstamumo kitimo tendencijas, policijos departamento atstovai teigė, kad turėtų išlikti dabartinis nusikalstamumo lygis arba šiek tiek mažėti. Tačiau, kaip pastebi ekspertas D, „nusikalstamumas pora metų dar pamažės, bet po to pradės nežymiai kilti, nes nebėra kur mažėti“. Ekspertas C dar kartą akcentuoja migracijos procesų įtaką nusikalstamumui: „nusikalstamumas nuo emigracijos ir imigracijos betarpiškai susijęs, tai priklauso nuo to, kiek atsiras čia netinkamą asmenų, kaip politika imigrantų atžvilgiu ir nusikalstamumo kontrolės politika <...> , jeigu tai kis. Be šių instrumentų nusikalstamumas gali nežymiai didėti, negalim to atmesti“. Migracijos atstovai labiau linkę manyti, kad nusikalstamumas intensyvės, tačiau taip pat akcentuoja, kad tai priklausys nuo tolimesnių veiksmų, kuriant imigracijos politiką bei sprendžiant politinius klausimus kaimynių šalių atžvilgiu. Politikos klausimus kaimyninių valstybių atžvilgiu, kaip veiksnį, nuo kurio priklausys nusikalstamumo kitimo

tendencijos, taip pat įvardino ekspertai K ir L. Nevyriausybinių institucijų atstovai nusikalstamumo kitimo tendencijų nekommentavo.

Prognozuodami šių procesų kitimo tendencijas, ekspertai taip pat įvardino priemones, kurių reikėtų imtis, norint išvengti nusikalstamumo didėjimo:

1. sukurti ilgalaikę migracijos strategiją;
2. sukurti užsieniečių integracijos programas;
3. stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą.

Norint sumažinti emigracijos mastą, pirmiausia reikėtų sukurti darbo vietų ir tinkamai mokėti už darbą (6 ekspertai iš 10). Taip pat K, J, H ir G akcentuoja ir teisingo požiūrio į žmogų svarbą, todėl reikia ugdyti darbdavių socialinę atsakomybę bei kitoki požiūrį į žmogų.

Apibendrinant ekspertų prognozes, galima pagrįstai teigti, kad teorinėje dalyje nustatytos migracijos procesų kitimo tendencijos sutampa su daugumos ekspertų vertinimu. Nusikalstamumas šiuo metu, nepriėmus jokių politinių sprendimų imigracijos valdymo klausimais, ekspertų vertinimu, galėtų neženkliai padidėti. Ekspertai nemato tolimesnės ekonominės krizės įtakos nusikalstamumo didėjimui. Ekspertų požiūriu, norint išvengti nusikalstamumo didėjimo, svarbūs politiniai klausimai kaimyninių šalių atžvilgiu bei tolesni veiksmai, valdant migracijos procesus, nes šie reiškiniai betarpiškai susiję. Taip pat svarbu stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą. Emigracijos mastai Lietuvoje stabilizavosi ir antra emigracijos banga nenumatoma, tačiau kol Lietuvoje darbo užmokestis nebus bent jau panašus į ES valstybių, Lietuva išliks šalimi, iš kurios žmonės norės išvykti.

Taigi, ekspertų apklausos rezultatai leidžia patvirtinti šiame moksliniame tyrime iškeltą hipotezę, kad didelė emigracija mažina nusikalstamumo lygį šalies viduje.

IŠVADOS

1. Pagrindiniai emigraciją lemiantis veiksniai yra darbo užmokestis ir nedarbas.
2. Neįsisauganti priverstinė ekonominė migracija yra būdinga labiau socialiai pažeidžiamiems asmenims.
3. Trumpuoju laikotarpiu emigracija sumažina nedarbą ir įtampą socialinės apsaugos srityje. Ilguoju laikotarpiu akcentuojama grįžtamosios migracijos svarba, taikant įgytas žinias ir patirtį Lietuvoje.
4. Emigracijos trūkumas trumpuoju laikotarpiu yra prarandama BVP dalis, tačiau pagrindinės grėsmės, nesiėmus atitinkamų priemonių, bus itin skaudžios ilgalaikėje perspektyvoje: demografiniai pokyčiai ir ekonominė našta mokesčių mokėtojams, specialistų ir darbuotojų trūkumas.
5. Trumpuoju laikotarpiu didelė emigracija lemia nusikalstamumo mažėjimą šalies viduje. Nusikalstamumas yra eksportuojamas į užsienio valstybes, todėl tai mažina Lietuvos patrauklumą užsienio investuotojams.
6. Remiantis atlikto tyrimo duomenimis, prognozuojama, kad imigracijos didėjimas išliks ir ateityje, o emigracija šiuo atžvilgiu išliks stabili. Pagrindiniai imigracijos privalumai yra patirčių mainai ir emigrantų bei imigrantų išleidžiami pinigai Lietuvoje. Pigesnė darbo jėga kaip imigracijos nauda yra tik tais atvejais, jei trečiųjų šalių piliečių įdarbinimas yra legalus ir atitinka LR teisinio reglamentavimo normas. Dėl ilgalaikės migracijos strategijos nebuvimo, Lietuva daugeliui imigrantų tampa legaliu bilietu į Europą, tačiau ne tikslo šalimi. Be to, užsienio piliečiui Lietuvoje integruotis sunku, nes valstybiniu lygiu nėra vykdomos integracijos programos studentams ar darbo migrantams, trūksta išsamaus LR užsieniečių teisinės padėties įstatymo paaiškinimo.
7. Dėl netobulos prieglobsčio procedūros, dalis nelegalių imigrantų išvengia bausmės.
8. Lietuvos teisėje nėra apibrėžta fiktyvios įmonės samprata, todėl trečiųjų šalių piliečiai, įsteigę netikras įmones, lengvai įgyja leidimą gyventi Lietuvoje, o teisėsaugos institucijoms sunkiau iširti ir įrodyti tokius atvejus.
9. Pakankamai maži reikalavimai organizuojant verslą bei netobulai apibrėžti leidimo laikinai gyventi Lietuvoje pagrindai tampa būdu trečiųjų šalių piliečiams patekti į ES.

10. Šiuo metu imigracija nedaro poveikio nusikalstamumo lygiui šalyje, tačiau didėjant imigracijos srautams, be ilgalaikės migracijos politikos bei užsieniečių integracijos programų valstybiniu lygiu, Lietuvoje nusikalstamumo lygis, tikėtina, didės.
11. Migracija nusikaltėliams yra galimybė praplėsti rinką bei sumažinti riziką būti nuteistam už nusikalstamų veikų darymą.
12. Migracijos procesas yra būtinas organizuotam tarptautiniam nusikalstamumui kaip vienas iš veiklos ir plėtros pagrindų. Didelė emigracija iš Lietuvos dar labiau sustiprina Lietuvos organizuoto nusikalstamumo grupes užsienyje.
13. Itin griežtas teisinis reglamentavimas sumažino prekybos žmonėmis mastus Lietuvoje, tačiau būtina užtikrinti pradėto visuomenės švietimo tęstinumą šiuo klausimu.
14. Migracijos procesas yra vienas iš veiksnių, darančių įtaką nusikalstamumui, todėl tinkamas imigracijos srautų valdymas ir planavimas gali tam tikra apimtimi stabilizuoti (registruotą) nusikalstamumą.

REKOMENDACIJOS

1. Sukurti ilgalaikę migracijos strategiją aiškiai apibrėžiant, kokių migrantų atvykimas skatinamas, o kokių – ribojamas. Tai galima padaryti per kokybinius rodiklius, pavyzdžiui, norinčiam kurti verslą Lietuvoje turėtų būti apibrėžtas investicijų dydis, norintiems studijuoti – mokyklos baigimo rezultatai.
2. Parengti išsamų LR užsieniečių teisinės padėties įstatymo komentarą, skirtą užsienio šalių piliečiams.
3. Nevyriausybinių institucijų įgyvendinamas darbo migrantų ir studentų integracijos programas turi koordinuoti valstybės institucija.
4. Tobulinti prieglobsčio procedūrą, apibrėžiant tariamo prieglobsčio prašytojo sampratą bei sulaikymo procedūrą. Akivaizdžiai nepagrįsti prieglobsčio prašymai turėtų būti nagrinėjami skubos tvarka, o sulaikymas nepanaikinamas.
5. Tobulinti leidimo laikinai gyventi išdavimo pagrindus (*LR užsieniečių teisinės padėties įstatymo* 40 str.), aiškiai apibrėžiant apčiuopiamus elementus, įrodančius ketinimo rimtumą. Pavyzdžiui, asmuo, ketinantis vystyti verslą, turi turėti įsirengęs įmonės biurą, ketinantis studijuoti – turėti priėmimo į aukštąją mokyklą dokumentus.
6. Apibrėžti fiktyvios įmonės sampratą Lietuvos teisėje.
7. Tęsti visuomenės švietimą prekybos žmonėmis problematika ne tik socialinėje reklamoje ar žiniasklaidoje, bet ir mokyklose bei bendruomenių kultūros centruose.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai ir tarptautiniai teisės aktai

1. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:LT:PDF> [žiūrėta 2011-06-01]
2. LR Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30)
3. LR apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 72-3475
4. LR baudžiamojo kodekso 147, 147-1, 157, 303 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 147-2 straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr.: 82-4276).
5. LR baudžiamojo kodekso papildymo 292(1) straipsniu ir kodekso priedo papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 4-115
6. LR įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 73-2539
7. LR Sveikatos draudimo įstatymo 6, 8, 17, 18, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 93-3983
8. LR Ministro Pirmininko potvarkis Nr. 63 „Dėl darbo grupės sudarymo“. *Valstybės žinios*. 2006-04-03
9. LR Vyriausybės nutarimas „Dėl *Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos* ir jos įgyvendinimo priemonių 2007–2008 metų plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2007-04-26.
10. LR Vyriausybės nutarimas. „Dėl Lietuvos imigracijos politikos gairių patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2008-12-13, Nr. 143-5706

Specialioji literatūra

1. Aas. K. F. *Globalization & Crime*. Los Angeles (Calif.): Sage Publications, 2007, p. 220.
2. Adomėnas M. Lietuvių emigracija: priežastys, tendencijos, pasekmės. *Lietuvos Respublikos Seimo konferencija „Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai“*. Vilnius: VĮ Seimo leidykla „Valstybės žinios, 2006, p. 22–27.
3. Antonjan . Ju. M. Kriminologija: izbranye lekcii [Criminology: Selected Lectures]. Moskva: Logos, 2004, p. 447.
4. Automatizuota Statistinė Informacinė Sistema (ASIS). Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos duomenys. Duomenys apie užregistruotas nusikalstamas veikas (forma

- 2Ž-APSK). < <http://www.nplc.lt:8000/asis/> > [žiūrėta 2013-02-03].
5. Automatizuota statistinė informacinė sistema (ASIS). Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos duomenys. Duomenys apie asmenis, įtariamus (kaltinamus) nusikalstamų veikų padarymu Lietuvos Respublikoje. Asmenys (forma 30-SAV). <<http://www.nplc.lt:8000/asis/>> [žiūrėta 2013-02-03].
 6. Automatizuota statistinė informacinė sistema (ASIS). Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos duomenys. Duomenys apie asmenis, įtariamus (kaltinamus) nusikalstamų veikų padarymu Lietuvos Respublikoje. Nusikalstamos veikos (forma 30-SAV). <<http://www.nplc.lt:8000/asis/>> [žiūrėta 2013-02-03].
 7. Automatizuota statistinė informacinė sistema (ASIS). Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos duomenys. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje pagal BK straipsnius. 99-198 straipsniai (Forma 1-G). <<http://www.nplc.lt:8000/asis/>> [žiūrėta 2013-02-03].
 8. Automatizuota statistinė informacinė sistema (ASIS). Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos duomenys. Duomenys apie nusikalstamumą Lietuvos Respublikoje. Užregistruotos ir ištirtos nusikalstamos veikos (Forma 1 Ž). <<http://www.nplc.lt:8000/asis/>> [žiūrėta 2013-02-03].
 9. Babachinaitė G. et. al. Kriminologija: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010, p. 666.
 10. Babachinaitė G. Smurtinio nusikalstamumo samprata, tendencijos ir šiuolaikiniai raiškos ypatumai Lietuvoje. *Jurisprudencija*. 2008, 1(103): 16-21.
 11. Babachinaitė G. Šiuolaikinio registruoto nusikalstamumo Lietuvoje pagrindiniai bruožai. *Jurisprudencija*. 2012, 19(4): 1619 - 1632.
 12. Bell B., Fasani F., Machin S. Crime and Immigration: Evidence from Large Immigrant Waves. *Discussion Paper*. 2010 No. 4996: 1– 39.
 13. Borrego C. A., Garoupa N., Vazquez P. Does immigration causes crime? Evidence from Spain. *Universidad Carlos III de Madrid. Working papers*. 2011, 11-08: 1 – 30.
 14. Čiarnienė R., Kumpikaitė v., Taraškevičius A. Makroekonominių veiksnių poveikis migracijos procesams: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Ekonomika ir vadyba*. Kaunas: 2009 14: 553 – 559p.
 15. Dapkutė D. Lietuviai pasaulyje [interaktyvus]. VDU Lietuvos išėivijos institutas [žiūrėta 2012 10 01]. <<http://www.iseivijosinstitutas.lt/lietuviai-pasaulyje>>
 16. Dolgova I. *Kriminologija* [Criminology]. Moskva: Norma, 2009, p. 383.

17. European Police Office. *Europol review. General report on Europol activities 2011*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, p. 84.
18. Europos Komisija. *Komisijos tarnybų darbinis dokumentas. Poveikio vertinimo santrauka*. Briuselis, 2011, p. 9.
19. Europos migracijos tinklas. *Kas imigruoja į Lietuvą?* [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-02-01]. <<http://123.emn.lt/lt/imigracija/kas-imigruoja-i-lietuva>>
20. Europos migracijos tinklas. Migracija skaičiais. Kuo užsieniečiai užsiima Lietuvoje. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-02-01]. <<http://123.emn.lt/lt/uzsienieciai-lietuvoje/kuo-uzsienieciai-uzsiima-lietuvoje>>
21. Europos migracijos tinklo Lietuvos Respublikos Nacionalinio informacijos centras. *Metinė politikos ataskaita: migracija ir prieglobstis Lietuvoje 2011 m.* [interaktyvus]. 2012, p. 10 [žiūrėta 2013 02 01]. <http://www.emn.lt/uploads/documents/politika_2011_final_lt.pdf>
22. Eurostato statistinių rodiklių duomenų bazė [interaktyvus]. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Minimum_wage_%281_%29_%28EUR_per_month,_as_of_1_July_2010%29.png&filetimestamp=20110207162234> [žiūrėta 2012-12-08].
23. Galinaitytė J. Kriminologija: teorija ir aktualijos. Vilnius: Vilniaus verslo teisės akademija, 2009, p. 190.
24. Galinaitytė J., Rudzkis T. Šiuolaikinio nusikalstamumo sampratos problema. *Jurisprudencija*. 2005, Nr. 70(62): 134–140.
25. Gavelis V., Skurdo, nedarbo ir nusikalstamumo ryšys. *Ekonomika*. – 1999.
26. Gilinskij Ja. I. Kriminologija: teorija, istorija, empirinės bazės, socialinio kontrolio [Criminology: theory, history, empirical basis, social control]. Sankt - Peterburg: Izdatelstvo R. Aslanova, Juridicheskij centr press, 2009, p. 501
27. Glinskienė R., Petuškienė E. Pasaulinės ekonominės krizės poveikis lietuvių reemigracijos ir protų nutekėjimo procesams. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2009, 1 (14): 763–773.
28. Gutauskas A. Economic Crisis and Organized Crime in Lithuania. *Jurisprudencija*. 2011, 18(1): 303–326.
29. International organization of migration. *World Migration Report 2010* [interaktyvus]. 2011, p. 115 [žiūrėta 2012 10 01]. <http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR_2010_ENGLISH.pdf>
30. Juregelaitienė G., Starkus S. Nelegalios migracijos ir nelegalaus mobilumo prevencija Europoje. – Vilnius: Lietuvos teisės akademijos Leidybos centras, 2000: p. 75.

31. Karalevičienė J., Matuzevičiūtė K. Tarptautinės emigracijos ekonominių priežasčių analizė Lietuvos pavyzdžiu. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Šiauliai: 2009 1(14):143-151.
32. Karpavičienė A., Brazienė R. Kaimo socialinių problemų teoriniai aspektai. *Jaunasis mokslininkas* [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2013-02-01]. <http://jaunasis-mokslininkas.asu.lt/smk_2004/Pletra/Karpaviciene_Aida.htm>
33. Kiškis A. Nusikalstamumas Lietuvoje: ko neparodo oficialioji statistika? *Jurisprudencija*. 2008, Nr. 11(113):114–123.
34. Kiškis A. Registruoto nusikalstamumo statistikos ir viktimologinių tyrimų duomenų kompleksinio panaudojimo problemos. *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(2): 697–717.
35. Kriaučionytė L. Lietuvos ir kitų poskunistinių šalių migracijos tendencijos tampa grėsmingomis. *Geopolitika* [interaktyvus]. Vilnius, 2006-04-18 [žiūrėta 2011-08-15]. <<http://www.geopolitika.lt/?artc=456>>
36. Kriminologija : [vadovėlis] / atsakingasis redaktorius J. Bluvšteinas. Vilnius: Pradai, 1994, p. 342.
37. Lietuvos laisvosios rinkos instituto tyrimas. *Pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams* [interaktyvus]. Vilnius, 2006 04 25: 26 [žiūrėta 2011-09-15]. <http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/tyrimas_migracija_pagrindines_priezastys_ir_gaires_pokyciams/3324>.
38. Lietuvos statistikos departamentas. *Lietuvos gyventojų tarpatautinė emigracija 2011 m.* Vilnius, 2012, p. 66.
39. Lietuvos statistikos departamentas. *Lietuvos gyventojų tarpatautinė emigracija 2010 m.* Vilnius, 2011, p. 121.
40. Lietuvos Statistikos departamento pranešimas spaudai. *2011 m. skurdo rizikos rodikliai. Žemiau skurdo rizikos ribos 2011 m. gyveno 20 procentų Lietuvos gyventojų* [interaktyvus]. <<http://www.stat.gov.lt/lt/news/view?id=10199&PHPSESSID=6d56326f4cafa1168618b484ba7d6128>> [žiūrėta 2013-02-01].
41. Martinaitis Ž., Žvalionytė D. Emigracija iš Lietuvos: ką žinome, ko nežinome ir turėtume žinoti? *Politologija*. 2007, 3 (47): 112–134.
42. Maslauskaitė A., Stankūnienė V, *Šeima abipus sienos. Lietuvos transnacionalinės šeimos genezė, funkcijos, raidos perspektyvos*. – Vilnius: „Mokslo aidai“, 2007: p. 230.
43. Massey D. S. Et al. *Worlds in motion. Understanding International Migration at the End of Millenium*. – New York: Oxford Univerity Press, 1998: p. 366.

44. Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. 2011 m. migracijos metraštis. Vilnius, 2012, p.
45. Migracijos departamentas. *Tarptautinė migracija: iškalbingi skaičiai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012 10 01] <<http://www.migracija.lt/index.php?1257405871>>.
46. Milo Bianchi, Paolo Buonanno and Paolo Pinotti. *Immigration and crime: an empirical analysis*. Bank of Italy, Economic Research and International Relations Area TD No. 698. ?
47. Misiūnas A., Bratčikovienė N. Migracijos tendencijos. *Lietuvos statistikos darbai*. 2006 (45):16 – 22.
48. Mokymosi visą gyvenimą programos KA-2 projektas SPEAKEASY [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2013-02-01]. <http://www.migration.cc/speakeasy/downloads/spe_state-of-the-art-report_sih_lt.pdf>
49. Nedzinskas A. Imigracijos įtaka visuomenės saugumui: Teisiniai ir sociologiniai aspektai. *Jurisprudencija*. 2007 12(102); 81–87.
50. Nedzinskas A., Janušauskas A. Didėjanti imigracija: galimas iššūkis viešajam saugumui.
51. Paukštė D. *Ar ir toliau prievartinę emigraciją slėpsime po ES laisvo asmens judėjimo kauke?* [interaktyvus]. <<http://verslas.delfi.lt/verslas/dpaukste-ar-ir-toliau-prievartine-emigracija-slepsime-po-es-laisvo-asmenu-judejimo-kauke.d?id=60702339>> [žiūrėta 2013-02-26].
52. Philip L. Martin Susan, F Martin Patrick Weil. *Managing Migration the promise of cooperation*. Lanham (Md.) : Lexinton Books : Rowman & Littlefield publishers, 2006, p. 276.
53. Philip Martin. *Migrants in the global labor market* [interaktyvus]. Global Commission On International Migration, 2005 [žiūrėta 2012-10-01].
54. Pocius A., Okunevičiūtė – Neverauskienė L. Ekonominio nuostolio dėl Lietuvos darbo rinkos pokyčių įvertinimas. Emigracijos poveikis ekonomikai. *Pinigų studijos*. 2005/2: 30–46.
55. Pokhlebaeva A. Ponjatie migracii i ijo klasifikacija [Concept of migration and its classification]. *Zhurnal mezhdunarodnogo prava i mezhdynarodnykh otnashenij* [Journal of International Law and International Relations][interaktyvus]. 2005, 3 [žiūrėta 2011-09-15]. <http://evolutio.info/index.php?option=com_content&task=view&id=765&Itemid=215>;
56. Rudzkis R. Jau neramu, kad emigrantai nesiunčia į Lietuvą pinigų. *Ekonomika* [interaktyvus]. Vilnius, 2012 [žiūrėta 2012-12-10] <<http://www.ekonomika.lt/m/naujiena/r-rudzkis-jau-neramu-kad-emigrantai-nesiuncia-i-lietuva-pinigu-33715.html>>
57. Sakalauskas G. et al. Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai. Vilnius: “Eugrimas“, 2011, p. 328.

58. Sipavičienė A. *Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė*. Vilnius: UAB „Multiidėja“, 2006.
59. Sipavičienė A., Gaidys V. Prekyba moterimis Baltijos šalyse: visuomenės požiūris ir informuotumas. Vilnius, 2002, p. 48.
60. Sipavičienė A., Gaidys V., Jaršovas M. *Lietuvos gyventojų požiūris į imigraciją ir darbo imigrantus* [interaktyvus]. Vilnius: UAB „Baltijos kopija“, 2010 [žiūrėta 2011-06-10].
<<http://www.iom.lt/documents/Lietuvos%20gyventoju%20poziuris.pdf>>
61. Sipavičienė A., Jeršovas M. Darbo jėgos migracija: poreikis ir politika Lietuvoje [interaktyvus]. Vilnius: UAB „Sapnų sala“, 2010 [žiūrėta 2011-06-18].
<http://ec.europa.eu/ewsi/UDRW/images/items/doc1_17201_2598397.pdf>
62. Statistikos departamento rodiklių duomenų bazė. Gyventojai ir socialinė statistika. Gyventojų migracija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-02-01].
<<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>
63. Statistikos departamento rodiklių duomenų bazė. Gyventojai ir socialinė statistika. Laisvos ir užimtą darbo vietas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-02-01].
<<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>
64. Statistikos departamento rodiklių duomenų bazė. Gyventojai ir socialinė statistika. Darbo statistika [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-02-01]. <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>
65. Statistikos departamento rodiklių duomenų bazė. Gyventojai ir socialinė statistika. Darbo biržos duomenys [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-02-01].
<<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>
66. Stulgienė A., Daunorienė A. Migracijos įtaka darbo jėgos rinkos pusiausvyrai. *Ekonomika ir vadyba*. 2009, 14: 984 – 992.
67. Tarptautinė migracijos organizacija [atsakinga redaktorė Audra Sipavičienė]. *Prieglobsčio sistema Lietuvoje: situacija ir problematika*. Vilnius : Tarptautinė migracijos organizacija, 2010, p. 84.
68. Tarptautinė migracijos organizacija. *Prekyba moterimis. Problema. Prevencija. Pagalba aukoms*. Vilnius, „Mokslo aidai“, 2004, p. 157.
69. Tarptautinių žodžių žodynas. Emigracija. <http://www.terminai.lt/?s=Emigracija> [žiūrėta 2011-08-20]
70. The World Bank. *Migration and remittances factbook 2011* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-01].
<<http://siteresources.worldbank.org/INTLAC/Resources/Factbook2011-Ebook.pdf>>
71. Tureikytė D., Sipavičienė A., Nelegali migracija Lietuvoje: retrospektyva ir šių dienų problemos. Vilnius, 2002

72. Uscila R. Viktimologiniai tyrimai Lietuvoje. *Teisės problemos*. 2008, Nr.3 (61): 121–125.
73. Vasileva K. Nearly two-thirds of the foreigners living in EU Member States are citizens of countries outside the EU-27. *Statistic in Focus* [interaktyvus]. 2012, 31 [žiūrėta 2012-10-01]. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-12-031/EN/KS-SF-12-031-EN.PDF>
74. Viešosios vadybos ir politikos institutas. *Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos efektyvumo vertinimas*. 19p. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-20] <<http://www.vpvi.lt/assets/Uploads/Ekonomines-migracijos-reguliavimo-strategijos-efektyvumo-vertinimasVPVI2.pdf>>
75. Viešosios vadybos ir politikos institutas. Lietuvos integracijos į ES poveikis kvalifikuotų Lietuvos viešojo sektoriaus darbuotojų išvykimui dirbti į užsienį. – p.64 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-20] <http://www.euro.lt/documents/poveikio_tyrimai/2006/emigracijos_ataskaita_lt.pdf>
76. Zajonchkovskaja Zh. A. Migracija vyshla iz teni [Migration out of the shadows]. *Otechestvennye zapiski* [Domestic notes] [interaktyvus]. 2004, 4 [žiūrėta 2011-09-15]. <http://magazines.russ.ru/oz/2004/4/2004_4_4.html>.
77. Žibas K. 2009. Tarptautinė migracija Lietuvoje: problematika ir sąvokos.// Etniškumo studijos 2009/2. Migrantų integracija: trečiųjų šalių piliečiai Lietuvoje. - Socialinių tyrimų institutas, Eugrimas, p. 7–16.

SANTRAUKA

Subač A. Migracijos procesai ir jų įtaka nusikalstamumui / Teisės ir valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. A. Petkus. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, Baudžiamosios teisės ir proceso institutas, 2013. – 86 p.

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjami nusikalstamumo ir migracijos reiškiniai bei jų tarpusavio sąsajos aspektai. Ši tema aktuali, nes migracijos bei mobilumo galimybės sukuria palankias sąlygas vystytis tarptautiniam organizuotam nusikalstamumui, tam tikroms nusikalstamoms veikoms (pvz. prekyba žmonėmis, prostitucija, kontrabanda ir pan.) bei vis labiau keičia jų pobūdį. Tai lemia poreikį analizuoti migracijos procesų kriminalinius aspektus. Darbo temos naujumą lemia tai, kad Lietuvoje trūksta išsamių ir kompleksinių pastarųjų metų tyrimų migrantų padaromų nusikalstamų veikų mastui ir pobūdžiui nustatyti, nėra įvertinta masinio emigravimo įtaka nusikalstamumo lygiui šalyje. Šio mokslinio tiriamojo darbo problematika yra tai, kad iki šiol nėra atlikta išsamių migracijos procesų ir nusikalstamumo sąryšio tiriamųjų darbų, atskleidžiančių šių dienų Lietuvos realijas ir ateities perspektyvas.

Šio tyrimo objektas – migracijos ir nusikalstamumo procesai Lietuvoje 2004 – 2012 metais. Pagrindinis darbo tikslas – atlikus migracijos procesų ir nusikalstamumo sąveikos analizę, pateikti vertingų rekomendacijų, kaip valdant migracijos procesus sukurti saugesnę kriminogeninę situaciją Lietuvoje. Tikslui pasiekti iškelti darbo uždaviniai: 1. Atskleisti teorines migracijos bei nusikalstamumo sampratas; 2. Apžvelgti pagrindines migracijos priežastis bei jas aiškinančias teorijas; 3. Išanalizuoti migracijos bei nusikalstamumo lygio kitimo tendencijas bei tarpusavio sąveiką; 4. Remiantis ekspertų apklausos duomenimis, atlikti situacijos Lietuvoje analizę ir vertinimą. Iškelta tyrimo hipotezė: didėjanti emigracija mažina nusikalstamumo lygį šalyje. Buvo atlikta mokslinės literatūros ir mokslinių straipsnių analizė, teisės aktų apžvalga, išsami statistinių duomenų analizė, pusiau struktūrizuotas ekspertų interviu.

Pagrindinė darbo išvada - migracija yra vienas iš veiksnių, darančių įtaką nusikalstamumui šalies viduje bei tarptautiniam organizuotam nusikalstamumui. Trumpuoju laikotarpiu staigus emigracijos srautų išaugimas lemia nusikalstamų veikų skaičiaus sumažėjimą, t.y. egzistuoja atvirkštinė priklausomybė, o ilguoju laikotarpiu migracija yra tik vienas iš veiksnių, darančių įtaką nusikalstamumo lygio kitimui, tačiau lemiamą reikšmę turi kiti veiksniai. Atliktu tyrimu buvo patvirtino iškelta hipotezė, kad intensyvi emigracija lemia nusikalstamumo mažėjimą šalies viduje.

Ekspertinis vertinimas taip pat patvirtino, kad darbo užmokestis ir nedarbas yra pagrindiniai „stūmos“ veiksniai Lietuvoje. Trumpalaikėje perspektyvoje pagrindinės emigracijos naudos Lietuvoje yra

įtampos sumažinimas socialinės apsaugos bei nedarbo srityje, nusikalstamumo mažėjimas šalies viduje, ilgalaikės perspektyvos atveju akcentuojama grįžtamosios migracijos svarba taikant įgytas žinias ir patirtį Lietuvoje. Emigracijos trūkumas trumpuoju laikotarpiu yra prarandama BVP dalis, tačiau pagrindinės grėsmės bus itin skaudžios ilgalaikėje perspektyvoje: demografiniai pokyčiai ir ekonominė našta mokesčių mokėtojams, specialistų ir darbuotojų trūkumas.

Pagrindiniai imigracijos privalumai yra patirčių mainai, ir emigrantų bei imigrantų išleidžiami pinigai Lietuvoje. Pigesnė darbo jėga kaip imigracijos nauda yra tik tais atvejais, jei trečiųjų šalių piliečių įdarbinimas yra legalus ir atitinka LR teisinio reglamentavimo normas. Nors imigracija iki šiol nedaro įtakos nusikalstamumui šalies viduje, numatoma grėsmė ateityje. Pagrindinės imigracijos procesų problemos yra dėl to, kad nėra ilgalaikės migracijos politikos, užsieniečių integracijos programos nevykdomos valstybės lygiu, prieglobsčio instituto tobulinimo klausimas vis dar nėra išspręstas. Šias problemas siūloma spręsti sukuriant ilgalaikę migracijos strategiją, užsieniečių integracijos programą valstybiniu lygiu, tobulinant LR Užsieniečių teisinės padėties įstatymą.

SUMMARY

Subač A. Migration Processes and Their Impact on Crime / Master's Thesis in Law and Management. Supervisor assoc. dr. A. Petkus. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Institute of Criminal Law and Procedure, 2013. – 86p.

This Master's thesis presents the analysis of migration processes and criminality situation in Lithuania, taking into account migration influence on crime. This topic is relevant since migration and mobility create the favorable conditions for international organized crime, certain offenses (such as human trafficking, prostitution, smuggling and etc.). In addition, these processes are increasingly changing their character and types. For this reason it is necessary to analyze the criminal aspects of migration. Nowadays, there is lack of comprehensive researches which reveal present situation and also show future trends in Lithuania.

The target of this research is migration and crime processes in Lithuania in 2004 - 2012. The main aim (goal) of this paper is to provide valuable recommendations for the management of migration processes in order to create a safer criminogenic situation in Lithuania. In order to achieve this aim the following objectives have been set:

1. To review the theory of migration and crime;
2. To overview the main causes for migration and explain its theories;
3. To analyze migration and crime rate trends and connection between these processes;
4. Based on the data, collected while interviewing the experts, analyze and evaluate situation in Lithuania these days.

In the course of writing this thesis, the analysis of academic literature and publications, the review of laws, statistics, other relevant documents, and semi-structured expert interview were carried out.

The main conclusion of this thesis is that the migration is one of the factor affecting the domestic crime and international organized crime. In the short-term, a significant increase of migration flow leads to the decrease of the crime number. In the long-term, migration is only one of the factors influencing the level of crime; however, more important are the other factors. The research has confirmed the hypothesis that intensive emigration leads to the crime decrease in the country.

Semi-structured expert interviews proved that the main “push” factors in Lithuania are low earnings and unemployment. In the short-term, the main emigration benefits are less pressure for social security system, unemployment reduction, the decrease of crime in domestic area. Long-term benefits are based on

return migration while re-emigrants have more international knowledge and experience. The negative side of emigration in the short-term is the loss of share of GDP, but the main threats will be extremely costly in the longer term: demographic changes and the economic burden for taxpayers, deficiency of specialists and other workers.

The main advantages of immigration are exchange of experiences and that immigrants spend money in Lithuania. In addition, cheap labor force becomes beneficial outcome of immigration only in the case when the third-country national's employment is legal. Research shows that currently immigration has no impact on crime rate in Lithuania, but this process could become a threat in the future. The main problem is that there are no long-term immigration policies and foreigners' integration programs and they are not implemented at national level; the asylum institute problems are still not resolved. These problems are suggested to be solved by creating a long-term migration strategy, integration programs for foreigners have to be organized by Lithuanian government. In additional, the significant changes in Law on the Legal Status of Aliens have to be made.

PRIEDAI

1 priedas

Emigrantai ir bedarbiai 2004 – 2012m.

Koreliacijos skaičiavimų rezultatai

Correlations

		Bedarbių skaičius	Emigrantų skaičius
Bedarbių skaičius	Pearson Correlation	1	.714*
	Sig. (2-tailed)		,031
	N	9	9
Emigrantų skaičius	Pearson Correlation	.714*	1
	Sig. (2-tailed)	,031	
	N	9	9

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** skaičiavimui panaudoti metiniai duomenys

Laisvų darbo vietų skaičius pagal ekonominės veiklos rūšį ir vidutinį neto darbo užmokestį

	2008		2009		2010		2011	
	Laisvos darbo vietos	Vidutinis neto darbo užmokestis	Laisvos darbo vietos	Vidutinis neto darbo užmokestis	Laisvos darbo vietos	Vidutinis neto darbo užmokestis	Laisvos darbo vietos	Vidutinis neto darbo užmokestis
Iš viso pagal ekonominės veiklos rūšis	22118	2152	5833	2056	6666	1988	9788	2046
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	279	1736	70	1613	45	1583	92	1640
Kasyba ir karjerų eksploatavimas	42	2852	1	2512	1	2398	0	2515
Apdirbamoji gamyba	5031	2028	1451	1952	1574	1929	1999	1998
Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas	217	2918	76	2962	95	2950	81	2901
Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas	158	2046	37	1941	64	1948	116	2217
Statyba	2059	2430	283	1862	429	1728	1028	1842
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių remontas	2643	1918	352	1785	804	1722	1357	1770
Transportas ir saugojimas	2050	1939	335	1842	732	1853	1328	1929
Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla	396	1243	120	1155	231	1112	277	1139
Informacija ir ryšiai	339	2839	159	2979	199	3001	308	3271
Finansinė ir draudimo veikla	666	4133	201	3999	233	3776	258	3893
Nekilnojamojo turto operacijos	54	2098	48	1918	72	1815	49	1867
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	442	2770	237	2599	174	2526	287	2563
Administracinė ir aptarnavimo veikla	746	1831	172	1700	300	1680	400	1692
Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas	4234	3069	1012	2776	720	2613	972	2678
Švietimas	835	1955	390	2114	307	2000	362	2021
Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	1354	2135	618	2098	489	2004	626	2129
Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla	438	1714	186	1688	138	1600	165	1608
Kita aptarnavimo veikla	135	1683	85	1628	59	1575	83	1643
Laisvų darbo vietų, kuriose mokamas didesnis nei vidutinis šalies neto darbo užmokestis	7999		2694		2218		4338	
Jų % nuo laisvų darbo vietų	36,2		46,2		33,3		44,3	
Laisvų darbo vietų, kuriose mokamas mažesnis nei vidutinis šalies neto darbo užmokestis	14119		3139		4448		5450	
Jų % nuo laisvų darbo vietų	63,8		53,8		66,7		55,7	

**Emigracijos ir užregistruotų nusikalstamų veikų koreliacijos skaičiavimo rezultatai 2004 – 2012m.
(mėnesiniai duomenys)**

Correlations

		Emigrantai	Nusikalstamos veikos
Emigrantai	Pearson Correlation	1	,094
	Sig. (2-tailed)		,335
	N	108	108
Nusikalstamos veikos	Pearson Correlation	,094	1
	Sig. (2-tailed)	,335	
	N	108	108

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** skaičiavimui panaudoti mėnesiniai 2004 – 2012 metų duomenys

**Imigracijos ir užregistruotų nusikalstamų veikų koreliacijos skaičiavimo rezultatai 2004 – 2011m.
(mėnesiniai duomenys)**

Correlations

		Imigrantai	Asmens pilietybė / užsienio valstybės
Imigrantai	Pearson Correlation	1	-,186
	Sig. (2-tailed)		,070
	N	96	96
Asmens pilietybė / užsienio valstybės	Pearson Correlation	-,186	1
	Sig. (2-tailed)	,070	
	N	96	96

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** skaičiavimui panaudoti mėnesiniai 2004 – 2011 metų duomenys

Emigracijos ir užregistruotų nusikalstamų veikų (kontrabanda BK 199str.) koreliacijos skaičiavimo rezultatai 2004 – 2011m. (mėnesiniai duomenys)

Correlations

		Emigrantai	Užregistruoti nusikaltimai / kontrabanda BK 199 str. / ataskaitiniai metai
Emigrantai	Pearson Correlation	1	,214
	Sig. (2-tailed)		,037
	N	96	96
Užregistruoti nusikaltimai / kontrabanda BK 199 str. / ataskaitiniai metai	Pearson Correlation	,214	1
	Sig. (2-tailed)	,037	
	N	96	96

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Emigracijos ir užregistruotų nusikalstamų veikų (nusikaltimai, susiję su narkotinėmis medžiagomis) koreliacijos skaičiavimo rezultatai 2004 – 2011m. (mėnesiniai duomenys)

Correlations

		Emigrantai	Užregistruoti nusikaltimai / nusikaltimai, susiję su narkotinėmis medžiagomis BK 259-268 str. / ataskaitiniai metai
Emigrantai	Pearson Correlation	1	,203
	Sig. (2-tailed)		,047
	N	96	96
Užregistruoti nusikaltimai / nusikaltimai, susiję su narkotinėmis medžiagomis BK 259-268 str. / ataskaitiniai metai	Pearson Correlation	,203	1
	Sig. (2-tailed)	,047	
	N	96	96

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Emigracijos ir užregistruotų nusikalstamų veikų (kontrabanda BK 199str.) koreliacijos skaičiavimo rezultatai 2004 – 2012m. (mėnesiniai duomenys)

Correlations

		Emigrantai	Užregistruoti nusikaltimai / kontrabanda BK 199 str. / ataskaitiniai metai
Emigrantai	Pearson Correlation	1	,114
	Sig. (2-tailed)		,238
	N	108	108
Užregistruoti nusikaltimai / kontrabanda BK 199 str. / ataskaitiniai metai	Pearson Correlation	,114	1
	Sig. (2-tailed)	,238	
	N	108	108

Emigracijos ir užregistruotų nusikalstamų veikų (kontrabanda BK 199str.) koreliacijos skaičiavimo rezultatai 2004 – 2012m. (mėnesiniai duomenys)

Correlations

		Emigrantai	Užregistruoti nusikaltimai / nusikaltimai, susij? su narkotin?mis medžiagomis BK 259-268 str. / ataskaitiniai metai
Emigrantai	Pearson Correlation	1	,059
	Sig. (2-tailed)		,546
	N	108	108
Užregistruoti nusikaltimai / nusikaltimai, susij? su narkotin?mis medžiagomis BK 259-268 str. / ataskaitiniai metai	Pearson Correlation	,059	1
	Sig. (2-tailed)	,546	
	N	108	108

Klausimynas ekspertų nuomonės tyrimui

- 1. Stebėtinai išaugę emigracijos mastai – plačiai diskutuojama tema. Kaip pagrindinė emigravimo priežastis dažnai įvardijamas darbas užsienio valstybėje. Kokios jūsų manymu pagrindinės emigravimo priežastys?**

Lydimieji klausimai:

- Kaip vertinate saugumo jausmą šalyje? Ar saugumo jausmas šalyje turi įtakos apsispręsti emigruoti?
- Kokią įtaką daro ekonominiai veiksniai?
- Ar pritartumėte nuomonei, kad Lietuvoje vyrauja neįsisąmoninta ekonominė migracija, t.y. žmonės priversti emigruoti dėl itin mažo darbo užmokesčio, neatitinkančio įgyto išsilavinimo ar patirties, didelės konkurencijos darbo rinkoje ir neužtikrintumo dėl ateities.

- 2. Kaip vertintumėte emigracijos įtaką šaliai ilguoju ir trumpuoju laikotarpiu?**

Lydimieji klausimai:

- Dažnai nusikalstamumo mažėjimas įvardijamas kaip emigracijos nauda. Koks Jūsų požiūris į tai?
- Kokia emigracijos nauda ir pavojai šalies mastu?

- 3. Lietuvoje atlikto tyrimo metu nustatytas neigiamas visuomenės požiūris į imigrantus. Lietuvos piliečiai imigrantus sieja su nusikalstamumo didėjimu. Kokią įtaką didėjantys imigracijos srautai daro nusikalstamumui šalyje?**

Lydimieji klausimai:

- Kokie pagrindiniai veiksniai, Jūsų nuomone, lemia neigiamą visuomenės požiūrį? Kas jį formuoja?
- Imigracijos privalumai ir trūkumai šalies mastu
- Kokios nusikalstamos veikos gali būti labiau siejamos su imigrantais?

- 4. Lietuvoje pastaraisiais metais sulaikyta 1800 nelegalių migrantų. Ar pakankama ir**

efektyvi nelegalios migracijos teisinė bazė Lietuvoje?

Lydimieji klausimai:

- Kaip manote, kiek iš tikrųjų yra nelegalų Lietuvoje?
- Kaip vertintumėte nelegalios migracijos prevencijos sistemą Lietuvoje? Laimėjimai ir trūkumai
- Kokių veikslių reikėtų imtis siekiant sumažinti nelegalių migrantų skaičių

5. Kokios nusikalstamos veikos labiausiai susijusios su migracijos procesais ir kodėl?

Lydimieji klausimai:

- Lietuvoje vyrauja turtiniai nusikaltimai. Kokie veiksniai lemia šių nusikalstamų veikų skaičiaus didėjimą?
- Lietuvoje labai išaugo sukčiavimo atvejų. Kaip manote, kodėl? Ar tai gali būti susiję su globalizacijos procesais?
- Pastaraisiais metais auga kontrabandos mastai. Ar migracijos procesai turi tam įtakos?
- Pastaraisiais metais auga nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis mastai. Ar migracijos procesai turi tam įtakos?

6. Europolo duomenimis, Baltijos regionas išskiriamas kaip vienas iš kriminalinių centrų, kuriam didžiausią įtaką daro Lietuva. Kaip manote, kodėl?

Lydimieji klausimai:

- *Ar tam didžiausią įtaką turi lietuvių itin didelis mobilumas?*
- *O gal tai lemia prasta teisėsaugos sistema šalyje?*

7. Kokią įtaką migracijos procesai daro tarptautiniam organizuotam nusikalstamumui?

Lydimieji klausimai:

- *Kokie veiksniai padeda augti organizuotam nusikalstamumui*
- *Pagrindinės problemos Lietuvoje kovojant su organizuotu nusikalstamumu ir rekomendacijos kaip jas spręsti*

8. Kodėl auga prekybos žmonėmis mastai?

Lydimieji klausimai:

- *Kaip sumažinti šios nusikalstamos veikos latentškumą*
- *Pagrindinės problemos, kovojant su prekyba žmonėmis*
- *Rekomendacijos, kaip jas spręsti*

9. Kaip keisis emigracijos, imigracijos ir nusikalstamumo kitimo tendencijas?

10. Kokia turi būti valstybės politika, kad sumažėtų emigracijos ir nusikalstamumo mastai?